

บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ณพวรรณ ธรรม์ สมนันต์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2550

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

.....
นางสาวณพรรัชสรณ์ เสมสันต์
ผู้วิจัย

.....
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประกายรัตน์ สุขุมลชาติ
M.S.(Community Development)
ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....
รองศาสตราจารย์มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ
Ph.D.
กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์
M.P.A
กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....
ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. ชัยณูสรร์ สวัสดิวัตน์
Ph.D.
คณบดี
บัณฑิตวิทยาลัย

.....
รองศาสตราจารย์พรณิภา บุรพาชีพ
น.บ.(เกียรตินิยม),น.ม.
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร
สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม

วันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ.2550

นางสาวณพรพรชัยสรณ์ เสมสันต์

ผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์

M.P.A.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์รัชชัย บุญโชค

Ph.D.(Geography)

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชุดิมา แสงเงิน

ศษ.ด. (สิ่งแวดล้อมศึกษา)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประกายรัตน์ สุนุมลชาติ

M.S.(Community Development)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

นายประพนธ์ วงศ์วิเชียร

Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์มานี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ

Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. ชัยอนุสรณ์ สวัสดิวัตน์

Ph.D

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์สุรีย์ กาญจนวงศ์

Ph.D

คณบดี

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีจากความช่วยเหลือเป็นอย่างยิ่งของคณาจารย์
ดังนี้

1. รองศาสตราจารย์รัชชัย บุญโชติ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประกายรัตน์ สุขุมลชาติ
3. รองศาสตราจารย์มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชุติมา แสงเงิน

ขอขอบพระคุณนายประพนธ์ วงศ์วีเชียร (รองปลัดกรุงเทพมหานคร) และคณาจารย์
ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ให้คำแนะนำและความคิดเห็นต่างๆ จนข้าพเจ้าสามารถ
นำมาดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ได้จนสำเร็จลุล่วง

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สังกัดสำนักงานเขต 50 เขต ของกรุงเทพมหานคร
ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอันเป็นข้อมูลหลักในการวิจัยนี้

ขอขอบพระคุณ คุณเกศรา เข้มชื่นใจ และ คุณอนิรุทธ คัมภักทวิ สำหรับความช่วยเหลือ
ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ในทุก ๆ ด้าน

ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบพระคุณ คุณพ่อและคุณแม่ ที่ได้ให้การสนับสนุนทางการศึกษา
มาโดยตลอดและ ผู้ใกล้ชิดทุกท่านที่ได้ให้กำลังใจข้าพเจ้าตลอดมา

ณพรรัชสรณ์ เสมสันต์

บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร (ROLE OF COMMUNITY DEVELOPMENT OFFICERS IN PROMOTING PUBLIC PARTICIPATION IN BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION ENVIRONMENTAL MANAGEMENT)

ณพรรัชสรณ์ เสมสันต์ 4737806 SHEV / M
ศค.ม. (สิ่งแวดล้อม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : ปรายรัตน์ สุขุมลชาติ, M.S. (Community Development),
มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ, Ph.D., สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์, M.P.A.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ประชากรคือเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สังกัดกรุงเทพมหานคร 50 สำนักงานเขต จำนวน 410 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ อัตราร้อย ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์การผันแปรทางเดียวและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ผลการศึกษา พบว่า บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับสูง โดยที่ ระดับตำแหน่งของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่แตกต่างกัน มีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร คือ ความตระหนักด้านคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ($P<0.01$) ความตระหนักในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ($P<0.01$) และความตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ($P<0.01$) มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก

จากผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะให้กรุงเทพมหานครจัดการฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนทุกระดับตำแหน่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับผู้ได้บังคับบัญชา นอกจากนี้ควรมีนโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ชัดเจน รวมทั้งควรเพิ่มงบประมาณในการดำเนินงาน และเพิ่มการประชาสัมพันธ์ โครงการ หรือ กิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักให้ประชาชนและหน่วยงานทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานครให้มากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : บทบาท / การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน / การจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ROLE OF COMMUNITY DEVELOPMENT OFFICERS IN PROMOTING PUBLIC PARTICIPATION IN
BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION ENVIRONMENTAL MANAGEMENT

NAPATSORN SEMSON 4737806 SHEV / M

M.A. (ENVIRONMENT)

THESIS ADVISOR: PRAKAIRAT SUKUMALCHART, M.S. (Community Development),
MANEE CHAITEERANUWATSIRI, Ph.D. , SOMSAK SONGSAMPHANT, M.P.A.

ABSTRACT

This study aims to investigate factors affecting the role of community development officers in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration (BMA) environmental management. The data collection was done through questionnaires and the target group was 410 BMA community development officers in 50 districts. Data analysis was undertaken by percentage, mean, standard deviation, mean comparison, one-way analysis of variance, and multiple correlation

The result was found that the community development officers' perception of their role in promoting public participation was at a high level. The officers felt they had an affect in their role in promoting public participation in BMA management with statistical significance ($P < 0.05$). Factors affecting the role of community development officer in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management included the awareness of environmental values ($P < 0.01$), the awareness of public participation in environmental management ($P < 0.01$), and the awareness of the role in promoting public participation ($P < 0.01$). These factors had relations to the role of promoting public participation in environmental management with statistical significance and a positive relationship.

The study result suggests that BMA should arrange a training course for community development officers at all levels, especially at subordinate levels. Furthermore, there should be a concrete policy for environmental management and public participation promotion, an increase in budget, as well as more public relations campaigns on projects or activities to encourage awareness in the public and all government sectors to participate more in BMA environmental management.

KEYWORDS : ROLE / PUBLIC PARTICIPATION PROMOTION / BANGKOK
METROPOLITAN ADMINISTRATION ENVIRONMENTAL
MANAGEMENT

142 pp.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 ขอบเขตการวิจัย	4
1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	4
1.5 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	5
1.6 ตัวแปรและระดับการวัด	7
1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
1.8 สมมติฐานงานวิจัย	9
1.9 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	10
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	12
2.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	12
2.1.1 ความหมายของบทบาท	12
2.2.2 ลักษณะของการแสดงบทบาท	13
2.2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาท	14
2.2.4 บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน	16
2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	20
2.2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม	20
2.2.2 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม	25
2.2.3 ลักษณะการมีส่วนร่วม	26

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2.4 รูปแบบของการมีส่วนร่วม	27
2.2.5 เครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	31
2.3 แนวคิดการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการบริหารจัดการหรือพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	32
2.3.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ บริหารและจัดการหรือพัฒนา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	32
2.3.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ สิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร	35
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	38
2.4.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม	38
2.4.2 ปัญหาสิ่งแวดล้อมเมือง	39
2.4.3 สาเหตุปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวคิดต่อสิ่งแวดล้อม	39
2.4.4 สิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครและปัญหา	42
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	47
2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องบทบาทของ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ในการส่งเสริม กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร	47
2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	48
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	51
3.1 ประชากรเป้าหมาย	51
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	54
3.3 การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ	56
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	57

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	57
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	58
บทที่ 4 ผลการศึกษา	60
4.1 ลักษณะทั่วไปของประชากร	60
4.2 ปัจจัยกระตุ้นด้านความรู้และความตระหนัก	61
4.3 การปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของ ประชาชน	74
4.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนระหว่างตัวแปรอิสระ (ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยกระตุ้นด้านความรู้และความตระหนัก) และตัวแปรตาม (บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร)	80
4.5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร	84
บทที่ 5 อภิปรายผลการวิจัย	88
5.1 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร	88
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	94
6.1 สรุปผลการวิจัย	94
6.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	96
6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	97

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหารภาษาไทย	98
บทสรุปสำหรับผู้บริหารภาษาอังกฤษ	112
บรรณานุกรม	125
ภาคผนวก	132
ประวัติผู้วิจัย	142

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	แสดงจำนวนอัตราผู้ดำรงตำแหน่งสายงานพัฒนาชุมชนสังกัดสำนักงานเขต ของกรุงเทพมหานคร 50 เขต
2	จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3	จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความรู้เรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม
4	จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความรู้เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม
5	จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความรู้เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม
6	ระดับความรู้ของประชากรเกี่ยวกับความรู้ในเรื่อง คุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม และการจัดการสิ่งแวดล้อม
7	จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความตระหนักเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม
8	จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความตระหนักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
9	จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
10	ระดับความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
11	จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามการปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
12	ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน
13	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน จำแนกตามตัวแปรเพศ การได้รับการฝึกอบรมและความต้องการในการฝึกอบรม

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
14	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน จำแนกตามตัวแปรอายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา
15	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยกระตุ้นกับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน
16	จำนวนประชากรที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร
	82
	83
	86

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 แสดงโครงสร้างองค์กรสายงานเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนสังกัดกรุงเทพมหานคร	20
2 แสดงความสัมพันธ์ของชนิดการมีส่วนร่วม	29
3 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบทกับระดับการให้ความช่วยเหลือของรัฐกับประชาชนในชนบท	31

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงและเมืองศูนย์กลางทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง มีคุณลักษณะพิเศษเป็นเมืองเอกโตเดี่ยว (Primate City) (สันฐิตา กาญจนพันธ์, 2550 : 1) มีการเจริญเติบโตมากที่สุด ความเป็นเมืองเอกโตเดี่ยวของกรุงเทพมหานคร เป็นทั้งจุดเด่นและจุดด้อยในเวลาเดียวกัน ในแง่ของความโดดเด่น กรุงเทพมหานครเป็นมหานครชั้นนำแห่งหนึ่งของโลกมีความเจริญก้าวหน้าทางกายภาพ ความทันสมัยไม่น้อยกว่าเมืองใหญ่ๆ ทั่วโลก เป็นเมืองที่มีความสวยงาม มีศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นที่นิยมชมชอบของบรรดานักท่องเที่ยวผู้เดินทางมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ความเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่ามีความเป็นหนึ่ง เป็นศูนย์กลางทางการเงิน การค้าที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นศูนย์กลางทางการคมนาคมการบิน และการเดินเรือ กรุงเทพมหานครจึงเป็นเมืองแห่งโอกาส ที่ดึงดูดผู้คนทั้งจากส่วนภูมิภาคของประเทศไทย และชาวต่างประเทศ ซึ่งเข้ามากระจุยตัวเพื่อการทำมาหากิน และแสวงหาความก้าวหน้าของชีวิต

แต่ในความเป็นจุดเด่นที่วามัน ก็สร้างปัญหาให้กับกรุงเทพมหานครในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหการจราจร ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ฯลฯ ซึ่งเป็นปัญหาร่วมของมหานครใหญ่ของโลก ความเจริญก้าวหน้าของกรุงเทพมหานคร เป็นต้นทุนที่ชาวกรุงเทพมหานครต้องจ่ายด้วยปัญหาความเสื่อมโทรมต่างๆดังกล่าว โดยเฉพาะปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งนับวันจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่เป็นอย่างมาก (สัมภาษณ์ ดร.พงศ์ศักดิ์ เสมสันต์ รองปลัดกรุงเทพมหานคร, 13 มกราคม 2549)

อาจกล่าวได้ว่าสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญที่สุดควบคู่กับกรุงเทพมหานครมาโดยตลอด เริ่มจากการพัฒนาเมืองและการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 (กองควบคุมและจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร, 2547 : 15) เพื่อรองรับการขยายตัวของเขตเมือง ทำให้เกิดการหลั่งไหลของประชากร การเติบโตของเมืองโดยขาดการวางผังเมือง การขาดจิตสำนึกในการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมของประชาชน ระบบการบริหารจัด

การทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ ทำให้กรุงเทพมหานครต้องประสบปัญหาวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จนไม่สามารถแก้ไขปัญหาคำเนินการพัฒนาได้ทันกับปัญหาที่เกิดขึ้น

เรื่องของปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาใหญ่ของเมืองและของประเทศที่กำลังเจริญก้าวหน้า และเป็นปัญหาหลายด้าน หลายมุม โดยปัญหาแต่ละด้านนั้นอาจใช้มาตรการทางกฎหมายแก้ไขได้ แต่อย่างไรก็ตาม การใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นเครื่องมือในการผดุงรักษาสิ่งแวดล้อมเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่เพียงพอถ้าขาดการดำเนินการ หรือการเอาใจใส่ดูแลของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งขาดความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายในการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม เพราะปัจจุบันนี้ ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นได้ส่งผลกระทบและกลายเป็นปัญหาของประชาชนทุกคนไปแล้ว

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือว่าเป็นสิทธิโดยชอบธรรมในระบบประชาธิปไตย เพราะประชาชนทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะรับรู้ข่าวสาร การสนับสนุนหรือการคัดค้านการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อตนเอง และที่สำคัญคือประชาชนในท้องถิ่นจะทราบถึงรายละเอียดของสถานะแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ดีกว่าหน่วยงานที่เข้าไปจัดการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรม ดังนั้นการให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ แก้ไข หรือจัดการด้านสิ่งแวดล้อมไม่ว่าขั้นตอนใด ย่อมจะทำให้การพัฒนาท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆ ได้เปรียบในด้านการเตรียมมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่จะมีต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นและชุมชน

กรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นซึ่งมีภารกิจสำคัญต้องดำเนินการจัดระเบียบในการพัฒนาและรักษาสิ่งแวดล้อม ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในมาตรา 89 (14) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แต่ปรากฏว่าการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครขาดปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จบางประการ เช่น การขยายตัวของเมืองและการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากรโดยไม่สามารถควบคุมได้หรือไม่มีการควบคุมอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดมลพิษในด้านต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารทำให้การดำเนินการโครงการต่างๆไม่ต่อเนื่อง การดำเนินงานของหน่วยงานที่ซ้ำซ้อนกันเนื่องจากขาดการประสานงานที่ดี ขาดการประชาสัมพันธ์และการรณรงค์ด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง การที่มีจำนวนบุคลากรทางด้านสิ่งแวดล้อมไม่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการ ประกอบกับวิธีการและกระบวนการในการจัดการสิ่งแวดล้อม ขาดประสิทธิภาพ ทำให้กรุงเทพมหานครไม่สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างเพียงพอและทั่วถึง ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่มีอยู่มีประสิทธิภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญที่สุดประชาชนซึ่งเป็นตัวการหลักที่ทำลายสิ่งแวดล้อมและก่อมลพิษในด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่ยังขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งขาดการให้ความร่วมมือกับภาครัฐ

ด้วยเหตุดังกล่าว ปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้การพัฒนาและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จได้ก็คือ ความร่วมมือร่วมใจของประชาชนชาวกรุงเทพมหานครทุกคน เนื่องจากประชาชนเป็นได้ทั้งผู้ก่อมลพิษและผู้ช่วยรักษาสีเขียวในสภาพที่ดี ซึ่งการสร้างจิตสำนึกและเพิ่มความตระหนักให้ประชาชนลดการก่อมลพิษ ช่วยกันบำรุงรักษาและแก้ไขปัญหาสภาวะแวดล้อมของกรุงเทพมหานครให้ดีขึ้น และคงสภาพที่ดีตลอดไป เป็นการจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมโดยเน้นที่การป้องกันปัญหามากกว่าการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้จะต้องเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและประชาสังคมในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม เช่น ส่งเสริมการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคนิคแก่ประชาชนหรือประชาสังคมที่ต้องการความช่วยเหลือ เผยแพร่เอกสารหรือเปิดเวทีชาวบ้าน สร้างระบบข้อมูลท้องถิ่นเอกชนอิสระสามารถเข้าถึงสารสนเทศด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐ เป็นต้น

ดังนั้นกรุงเทพมหานครจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่ง “เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน” ในหน่วยงานสังกัดกรุงเทพมหานคร ระดับสำนักงานเขตที่ปฏิบัติงานสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนแต่ละเขตปกครองในพื้นที่กรุงเทพมหานคร (เฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนทั้งสิ้นจำนวน 1,676 ชุมชน ที่จัดตั้งขึ้นตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยการรวมกลุ่มชุมชน พ.ศ. 2534) มีหน้าที่ความรับผิดชอบสำคัญในการสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มของประชาชน เป็นผู้นำ ที่ปรึกษา และประสานหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือประชาชนและชุมชนในการพัฒนาทุกด้าน จึงเป็นบุคลากรของกรุงเทพมหานครที่มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจและการประสานงานระหว่างประชาชนกับกรุงเทพมหานครหรือหน่วยงานอื่นๆ ทั้งนี้ หากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนตระหนักถึงความสำคัญ มีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนอย่างเต็มที่ ก็จะกระตุ้นให้ประชาชนเข้าใจวิกฤติของปัญหา รวมทั้งเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การวางแผน การป้องกันหรือการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลได้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร และศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทดังกล่าวของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุง แก้ไข หรือเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครและเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมืออย่างแท้จริง และเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ที่ปฏิบัติงาน ณ สำนักงานเขต 50 เขต สังกัดกรุงเทพมหานคร ในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

1.4 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน หมายถึง บุคลากรสายงานพัฒนาชุมชนในฝ่ายพัฒนาชุมชน และสวัสดิการสังคม สังกัดสำนักงานเขตทั้ง 50 สำนักงานเขตของกรุงเทพมหานคร

บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน หมายถึง การแสดงพฤติกรรมหรือการปฏิบัติงานจริงของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สังกัดสำนักงานเขตของกรุงเทพมหานคร

การส่งเสริม หมายถึง การกระตุ้น การผลักดันบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจ ให้ข้อมูลข่าวสาร ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ จัดอบรม จัดสัมมนา สนับสนุนให้แสดงความคิดเห็นและร่วมปฏิบัติการ รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนตั้งแต่ระดับปัจเจกชน ระดับกลุ่ม หรือระดับท้องถิ่น ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ หรือร่วมลงมือปฏิบัติหรือชักชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติในการทำกิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม โดยร่วมรับผิดชอบ รวมทั้งมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากผลการดำเนินงานในลักษณะต่างๆ ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของตน หรือ ชุมชน

การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การกระตุ้น การผลักดันให้ประชาชนจัดตั้งและรวมกลุ่มประสานกลุ่มต่างๆเป็นเครือข่าย โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจ ให้ข้อมูลข่าวสาร ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ จัดอบรม จัดสัมมนา สนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและร่วมปฏิบัติการในการดูแลพื้นที่ สนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และ

ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมชุมชน เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

การให้คุณค่าสิ่งแวดล้อม หมายถึง การแสดงออกของบุคคลในเรื่องความรู้สึกการให้ความสำคัญ หรือความประทับใจต่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพที่ดี

การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การวางแผน การจัดสรร การใช้ทรัพยากรและการกระทำ หรือการดำเนินการใดเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น และเกิดประโยชน์ต่อชุมชน

ระดับตำแหน่ง หมายถึง การแบ่งกลุ่มของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนซึ่งมีความสัมพันธ์กับความยากง่ายของงานที่ปฏิบัติ ในการศึกษาจะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- ระดับ 1-3
- ระดับ 4-5
- ระดับ 6-7

ความรู้ หมายถึง ระดับคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบความรู้ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ความตระหนัก หมายถึง ระดับคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบความตระหนักของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.5 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 ตัวแปรอิสระ (Independence Variable) ประกอบด้วย

1.5.1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- คุณวุฒิ / สาขาวิชา
- ระดับตำแหน่ง
- การเข้ารับการฝึกอบรม
- ความต้องการเข้ารับการฝึกอบรม

1.5.1.2 ปัจจัยกระตุ้น

ความรู้

- คุณค่าสิ่งแวดล้อม
- การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม
- การจัดการสิ่งแวดล้อม

ความตระหนัก

- คุณค่าสิ่งแวดล้อม
- การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
- ในบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.5.2 ตัวแปรตาม (Dependence Variable) ได้แก่ บทบาทเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร

1.6 ตัวแปรและระดับการวัด

ตัวแปร	ระดับการวัด
ตัวแปรต้น	
1. ปัจจัยส่วนบุคคล	
- เพศ	Nominal
- อายุ	Nominal
- ระดับการศึกษา	Nominal
- คณะ / สาขาวิชา	Nominal
- ระดับตำแหน่ง	Nominal
- การเข้ารับการฝึกอบรม	Nominal
- ความต้องการเข้ารับการฝึกอบรม	Nominal
2. ปัจจัยกระตุ้น	Interval
- ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าสิ่งแวดล้อม	Interval
- ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	Interval
- ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม	Interval
- ความตระหนักในคุณค่าสิ่งแวดล้อม	Interval
- ความตระหนักในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม	Interval
- ความตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน	
ตัวแปรตาม	Interval
บทบาทเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร	

1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ปัจจัยส่วนบุคคล

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- คุณวุฒิ / สาขาวิชา
- ระดับตำแหน่ง
- การเข้ารับการฝึกอบรม
- ความต้องการเข้ารับการฝึกอบรม

ปัจจัยกระตุ้น

ความรู้

- คุณค่าสิ่งแวดลอม
- การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดลอม
- การจัดการสิ่งแวดลอม

ความตระหนัก

- คุณค่าสิ่งแวดลอม
- การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดลอม
- ในบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ตัวแปรตาม

บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

1.8 สมมุติฐานงานวิจัย

1.8.1 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเพศชาย มีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร มากกว่า เพศ หญิง

1.8.2 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีอายุแตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

1.8.3 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

1.8.4 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีสาขาวิชาแตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

1.8.5 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีระดับตำแหน่งแตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

1.8.6 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่ได้รับการฝึกอบรมมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร มากกว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ที่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม

1.8.7 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มี ความต้องการได้รับการฝึกอบรมมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร มากกว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่ไม่ต้องการได้รับการฝึกอบรม

1.8.8 ระดับความรู้ในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

1.8.9 ระดับความรู้ในเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

1.8.10 ระดับความรู้ในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

1.8.11 ระดับความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

1.8.12 ระดับความตระหนักในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

1.8.13 ระดับความตระหนักในบทบาทการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

1.9 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.9.1 ทราบระดับบทบาทเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สังกัดกรุงเทพมหานครในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

1.9.2 ทราบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สังกัดกรุงเทพมหานคร ในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

1.9.3 ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

1.9.4 สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงการทำงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สังกัดกรุงเทพมหานคร ในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

1.9.5 ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปฏิบัติงานในสายงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในศึกษา ดังนี้

2.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

2.1.1 ความหมายของบทบาท

2.1.2 ลักษณะของการแสดงบทบาท

2.1.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาท

2.1.4 บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

2.2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

2.2.2 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม

2.2.3 ลักษณะการมีส่วนร่วม

2.2.4 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

2.2.5 เครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.3 แนวคิดการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการหรือพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.3.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารและจัดการหรือพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.3.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2.4.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม

2.4.2 ปัญหาสิ่งแวดล้อมเมือง

2.4.3 สาเหตุปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวคิดต่อสิ่งแวดล้อม

2.4.4 สิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครและปัญหา

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

2.1.1 ความหมายของบทบาท

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ดังนี้

ไพบุลย์ ช่างเรียน (2516 : 29-30) กล่าวว่า “เมื่อสถานภาพเป็นที่รวมแห่งสิทธิและหน้าที่แล้ว บทบาทก็เป็นลักษณะที่เคลื่อนไหวของสถานภาพ คือ การใช้สิทธิและหน้าที่ให้บังเกิดผล”

อุทัย หิรัญโต (2519 : 120) ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ หรือการแสดงบทบาทของบุคคล เมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งตามที่ถูกกำหนดโดยหน้าที่หรือขอบเขตความรับผิดชอบ

สุพัตรา สุภาพ (2522 : 58) กล่าวถึงบทบาทว่า คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง)

วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุกกุล (2522 : 61-62) ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท (Role) หมายถึง “รูปแบบของพฤติกรรม หรือการแสดงออกของบุคคลที่เป็นไปตามสถานภาพที่เขาดำรงอยู่”

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2524 ได้อธิบายความหมายของ “บทบาท” (Role) ว่า คือ การทำหน้าที่หรือพฤติกรรมตามที่สังคมกำหนดหรือคาดหวังให้บุคคลกระทำ

อานนท์ อาภาภิรมย์ (2525 : 54) กล่าวว่า บทบาทเป็นรูปการทางพฤติกรรมของตำแหน่งที่มีการเคลื่อนไหว (dynamic) เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ กล่าวคือ ในตำแหน่งเดียวกันบทบาทอาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามบุคคลที่มาดำรงตำแหน่งและบรรทัดฐานของสังคม

ปรินซิชั่นและคณะ (Princition et al., 1973 : 260 อ้างใน อนงค์ลักษณ์ จันทรำтам, 2536 : 13) ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาตามตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ และตามความคาดหวังของบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับมโนทัศน์ของคนที่แสดงพฤติกรรม และผลจากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

เอส เอฟ โนเดล (S.F. Nodel อ้างใน อนงค์ลักษณ์ จันทร์สาม, 2536 : 13) ได้กล่าวว่า “บทบาท คือ พฤติกรรมจริง ๆ ไม่เหมือนกับสถานภาพที่มีลักษณะอยู่กับที่ กล่าวคือบทบาทจะเปลี่ยนแปลงไปตามบรรทัดฐานของสังคม”

จากแนวคิดดังกล่าวอาจสรุปความหมายของ “บทบาท” หมายถึง “การแสดงพฤติกรรมหรือการปฏิบัติงานของบุคคลตามที่ถูกกำหนด โดยตำแหน่งหน้าที่และตามความคาดหวังทั้งของตนเองและของบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงบรรทัดฐานทางสังคม”

2.1.2 ลักษณะของการแสดงบทบาท

อรุณ รัชธรรม (2526 : 18) ได้กล่าวถึงระบบของบทบาท (System of Role) ว่าประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นของบุคคลซึ่งถูกควบคุมโดยอารมณ์ ทัศนคติ พฤติกรรมส่วนตัว ปัญหาในการปฏิบัติงาน เป็นต้น
2. บทบาทที่องค์การกำหนด (Role Prescription) คือ ขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบซึ่งองค์การหรือหน่วยงานกำหนดให้
3. บทบาทที่คาดหวัง (Role Expectation) คือ บทบาทที่บุคคลคาดหวังไว้แบ่งออกเป็นความคาดหวังที่บุคคลมีต่อตนเอง และความคาดหวังที่บุคคลอื่นมีต่อตนเอง

อัลพอร์ท (Alport , 1967 : 181-184 ; อ้างใน ศรีสุตา คล้ายคล่องจิตร , 2544 : 16-17) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทดังนี้

1. บทบาทที่สังคมคาดหวัง (Role Expectation) คือ บทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามความคาดหวังที่กำหนดโดยกลุ่มสังคมและโดยสถานภาพที่บุคคลนั้นครองอยู่
2. การรับรู้บทบาท (Role Concept) คือ การที่บุคคลรับรู้ในบทบาทของตนเองว่าจะมีบทบาทอย่างไร และสามารถจะมองเห็นบทบาทของตนเองได้ตามการรับรู้ นั้น ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคลนั้น โดยการรับรู้ในบทบาทและความต้องการของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ตลอดจนเป้าหมายในชีวิตและค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น
3. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role Acception) จะเกิดขึ้นเมื่อมีความสอดคล้องของบทบาทความคาดหวังของสังคม และบทบาทหน้าที่ของตนเองรับรู้อยู่ การยอมรับบทบาทเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเข้าใจบทบาท การสื่อสารระหว่างสังคมกับบุคคลนั้น ทั้งนี้เพราะบุคคลไม่ยินดียอมรับบทบาททุกบทบาทเสมอไป แม้ว่าจะได้รับการคัดเลือกหรือถูกแรงผลักดันจากสังคมให้รับตำแหน่ง

4. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role Performance) เป็นบทบาทหน้าที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง (Actual Role) ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้และความคาดหวังของตนเอง

บรูมและเซลซ์นิกค์ (Broom and Selznick, 1973 : 36) ได้จำแนกบทบาทออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. บทบาทตามอุดมคติ (Ideal Role) เป็นบทบาทในอุดมคติที่มีการกำหนดสิทธิหน้าที่ระบุเป็นลายลักษณ์อักษร และ/หรือ มีตัวบทกฎหมาย ระเบียบกำหนดให้กระทำการกิจกรรมในตำแหน่งหน้าที่นั้น ๆ

2. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริง ซึ่งจะขึ้นกับการสังเคราะห์จากความเชื่อ ความหวัง การรับรู้ และประสบการณ์ของผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่งทั้งยังต้องพิจารณาถึง ความกดดัน จิตจำกัด และโอกาสในแต่ละสังคม ในระยะนั้นๆ ด้วย

3. บทบาทที่ควรปฏิบัติ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่ง คาดหวังว่าควรกระทำตามตำแหน่งที่ได้รับ แต่ยังไม่ได้กระทำ ซึ่งอาจจะไม่เหมือนกับบทบาทในอุดมคติ และบทบาทที่กระทำจริง นอกจากนี้บทบาทที่ควรกระทำยังขึ้นกับความแตกต่างขององค์กร และการรับรู้ของผู้ดำรงตำแหน่งแต่ละคนด้วย

สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะมุ่งศึกษาบทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual Role) ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สังกัดสำนักงานเขตของกรุงเทพมหานคร ในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

2.1.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาท

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาท มีความสมบูรณ์ตามหลักทฤษฎี และความเป็นจริงมากที่สุด จึงได้รวบรวมแนวคิดที่กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทมาประกอบการศึกษาวิจัย ดังนี้

ไพบุลย์ ช่างเรียน (2516 : 30) กล่าวว่า การแสดงบทบาทของบุคคล จะแตกต่างกันไปตามลักษณะนิสัย ความรู้ ความสามารถ มूलเหตุจูงใจ การอบรมฯ ซึ่งมूलเหตุจูงใจนั้นอาจมาจากความสนใจส่วนตัว การได้รับข่าวสาร การฝึกอบรม หรือสถานการณ์ที่แวดล้อมบุคคลนั้นในขณะนั้น

สมยศ นาวิการ (2521 : 142) ได้สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคคลว่าขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ด้าน คือ

1. ปัจจัยด้านสถานการณ์
2. การรับรู้บทบาท
3. ความสามารถและทักษะ
4. กระบวนการจิตใจ

ทัศนา บุญทอง (2535 : 95) ได้ให้แนวคิดในเรื่องการแสดงบทบาทของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทที่ตนต้องแสดงหรือต้องปฏิบัติ
2. ประสบการณ์ของผู้ที่ต้องแสดงบทบาท
3. บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาท

เรคเดอร์ (Recder 1991 : 157 อ้างใน สมชาย บริสุทธิ์สุวรรณ , 2534) ได้อธิบายเหตุผลในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบทบาทของมนุษย์ว่าเกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. เป้าประสงค์ หรือจุดประสงค์ (Goal) ความมุ่งหมายที่จะให้บรรลุผลในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น ผู้กระทำจะมีการกำหนดเป้าหมายไว้ก่อนล่วงหน้า
2. ความเชื่อ (Belief Orientation) เกิดจากความคิด ความรู้ ที่ผู้กระทำเข้าใจในเรื่องหนึ่งซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการเลือกการกระทำทางสังคม
3. ค่านิยม (Value Standard) คือ สิ่งที่บุคคลยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ และกำหนดการกระทำของตนเอง
4. นิสัย และธรรมเนียม (Habits and Customs) คือ แบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้วสืบต่อกันมาด้วยประเพณี และถ้ามีการละเมิด ก็จะถูกบังคับด้วยการที่สังคมไม่เห็นชอบด้วย
5. การคาดหวัง (Expectation) คือ ท่าทีของบุคคลอื่นที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตัว โดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติ ปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการ
6. ข้อผูกพัน (Commitments) คือ สิ่งที่ผู้กระทำเชื่อว่าเขาถูกผูกมัดที่จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น
7. การบังคับ (Force) ตัวที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำตัดสินใจกระทำได้เร็วขึ้น
8. โอกาส (Opportunity) เป็นความคิดของผู้กระทำที่เชื่อว่าการตัดสินใจกระทำอะไร โอกาสจะเป็นเครื่องช่วยสำหรับการตัดสินใจ เช่น การมีโอกาสเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น
9. ความสามารถ (Ability) การตระหนักถึงความสามารถนี้จะนำไปสู่การตัดสินใจในการกระทำทางสังคม
10. การสนับสนุน (Support) คือ สิ่งที่ผู้กระทำรู้ว่าจะได้รับ หรือคิดว่าจะได้รับจากบุคคล

ปัจจัยทั้ง 10 ประการดังกล่าว เป็นปัจจัยที่รีดเดอร์เชื่อว่า เป็นกลุ่มเหตุของการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของมนุษย์ กล่าวคือ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะกระทำสิ่งใดย่อมมีเหตุผลในการกระทำนั้นแฝงอยู่ด้วย และเหตุผลดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยในปัจจัยหนึ่ง แต่จะประกอบกลุ่มเหตุผลหลายประการ ซึ่งอาจเหมือนหรือต่างกันในแต่ละบุคคล (ชิษณุกร พรภาวิชญ์, 2540 : 24)

จากข้ออธิบายของเรคเคอร์ และข้อคิดเห็นของชิษณุกร พรภาวิชญ์ กล่าวได้ว่า ปัจจัยหลาย ๆ ตัว เช่น เป้าประสงค์ ความเชื่อ ค่านิยม นิสัยและธรรมเนียม เกี่ยวข้องโดยตรงกับการให้คุณค่าต่อสิ่งนั้น ซึ่งจะมีผลต่อการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือบทบาท

บรูม และ เซลส์นิก (Broom and Selznick, 1973 : 36) ได้กล่าวว่า บทบาทที่กระทำจริงของบุคคลจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับความเชื่อ ความคาดหวังและการรับรู้บทบาทของบุคคล ตลอดจนความกดดันและโอกาสของแต่ละบุคคล รวมถึงบุคลิกภาพและประสบการณ์ของบุคคลด้วย

จากแนวคิดดังกล่าวทั้งหมดข้างต้น ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทที่ปฏิบัติจริงต้องงานด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ได้แก่ การให้คุณค่าทางสิ่งแวดล้อม ความรู้ ความตระหนัก ตำแหน่ง เพศ อายุ ตลอดจนระดับการศึกษา คุณวุฒิ

2.1.4 บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

เจ้าหน้าที่สายงานพัฒนาชุมชน แบ่งออกเป็น 3 สายด้วยกัน คือ

1. นักพัฒนาชุมชน

สายงานนี้ครอบคลุมถึงตำแหน่งต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานทางการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีลักษณะงานที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา และสันติภาพ การอนามัยและสุขภาพ การปกครองท้องถิ่นและความเจริญด้านอื่น ๆ โดยเป็นผู้ประสานงานระหว่างส่วนราชการและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นทุกด้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

ตำแหน่งในสายงานนี้มีชื่อและระดับของตำแหน่งดังนี้ คือ

นักพัฒนาชุมชน 3	ระดับ 3	ตำแหน่งประเภททั่วไป
นักพัฒนาชุมชน 4	ระดับ 4	ตำแหน่งประเภททั่วไป
นักพัฒนาชุมชน 5	ระดับ 5	ตำแหน่งประเภททั่วไป
นักพัฒนาชุมชน 6	ระดับ 6	ตำแหน่งประเภททั่วไป
นักพัฒนาชุมชน 7	ระดับ 7	ตำแหน่งประเภททั่วไป

2. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

สาขานี้ครอบคลุมถึงตำแหน่งต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานทางการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีลักษณะงานที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา และ สันทนาการ การอนามัย และสุขภาพ การปกครองส่วนท้องถิ่น และความเจริญด้านอื่น ๆ โดยเป็นผู้ประสานงานระหว่างส่วนราชการและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นทุกด้านและปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

ตำแหน่งในสาขานี้มีชื่อและระดับของตำแหน่งดังนี้ คือ

เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 1	ระดับ 1
เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 2	ระดับ 2
เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 3	ระดับ 3
เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 4	ระดับ 4
เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน 5	ระดับ 5 อ.ก.ค. อนุมัติ 8 พ.ย. 32

3. เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน

สาขานี้ครอบคลุมถึงตำแหน่งต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานทางการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีลักษณะงานที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษาและ สันทนาการ การอนามัยและสุขภาพ การปกครองท้องถิ่นและความเจริญด้านอื่น ๆ โดยเป็นผู้ประสานงานระหว่างส่วนราชการและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นทุกด้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน 2	ระดับ 2	ตำแหน่งประเภททั่วไป
นักพัฒนาชุมชน 3	ระดับ 3	ตำแหน่งประเภททั่วไป
นักพัฒนาชุมชน 4	ระดับ 4	ตำแหน่งประเภททั่วไป
นักพัฒนาชุมชน 5	ระดับ 5	ตำแหน่งประเภททั่วไป
นักพัฒนาชุมชน 6	ระดับ 6	ตำแหน่งประเภททั่วไป

บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานครในการจัดสิ่งแวดล้อม จากการสัมภาษณ์ นางรัชกร สบายยิ่ง(หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตทวีวัฒนา, 2 มีนาคม 2549.) กล่าวว่า มติคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร ครั้งที่ 2 /2549 เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2549 ได้กำหนดให้ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สังกัดสำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนและสังคมทั้งทาง ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม อนามัย และคุณภาพชีวิต เช่น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และ เครือข่ายชุมชน การพัฒนาสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัย การจัดให้มีองค์กรประชาชนในรูปแบบคณะกรรมการชุมชน การส่งเสริม

สนับสนุนและจัดตั้งสหกรณ์ชุมชน กองทุนพัฒนาชุมชน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การปรับปรุงชุมชน การรื้อย้ายชุมชน การประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อจัดหาที่อยู่ชั่วคราว การส่งเสริมอาชีพ การจัดหาแหล่งจำหน่ายผลผลิต การดำเนินการเกี่ยวกับศูนย์ฝึกอาชีพ การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการบริหารเงินออมครอบครัว การดำเนินการเกี่ยวกับยาเสพติด การสงเคราะห์สตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ประสบภัย การสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพและส่งเสริมความประพฤติเด็ก การควบคุมดูแลการดำเนินงานสถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์ ศูนย์เยาวชน ห้องสมุด บ้านหนังสือ ศูนย์กีฬา และลานกีฬา การดำเนินการเกี่ยวกับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและคนพิการ การให้บริการและจัดกิจกรรมนันทนาการด้านดนตรี กีฬา ห้องสมุด ฯลฯ งานสภาเยาวชนเขต การอนุรักษ์ส่งเสริมเผยแพร่ ฟื้นฟู บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น งานสภาวัฒนธรรมเขต งานพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การสนับสนุนและประสานการดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายด้านวัฒนธรรม นันทนาการและการท่องเที่ยว การให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการเกษตรและสภาพแวดล้อมเพื่อการเกษตร การดำเนินการเกี่ยวกับศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรและหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย และได้กำหนดให้ข้าราชการสายงานพัฒนาชุมชนมีหน้าที่ความรับผิดชอบ ในการสำรวจข้อมูลเพื่อจัดทำแผนการปฏิบัติงาน ดำเนินการและสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มของประชาชนประเภทต่างๆ แสวงหาผู้นำท้องถิ่น เป็นผู้นำและเป็นที่ปรึกษากลุ่มในการพัฒนาชุมชน ดูแลส่งเสริมประชาชนให้มีความสนใจ ความเข้าใจ และความคิดริเริ่มในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นของตน ร่วมทำงานพัฒนากับประชาชนในท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด ให้คำแนะนำ และฝึกอบรมประชาชนตามวิธีการและหลักการพัฒนาชุมชน อำนวยความสะดวกและประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นทุกด้าน ติดตามผลงาน จัดทำรายงานต่างๆ ตอบปัญหาและชี้แจงเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับงานในหน้าที่ และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

จากความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน และอำนาจหน้าที่ของฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการจัดให้มีองค์กรประชาชน แสวงหาผู้นำชุมชน ให้ความรู้ความเข้าใจ สนับสนุนความคิดริเริ่ม ในการพัฒนาชุมชนในทุกด้าน รวมทั้งด้านกายภาพ คุณภาพชีวิต สภาพแวดล้อมของชุมชน สุขาภิบาล ซึ่งเป็นองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับในการปฏิบัติงานจริง เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจะเป็นผู้ประสานการดำเนินนโยบายด้านต่างๆของกรุงเทพมหานครที่เกี่ยวข้องกับประชากรในชุมชน หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้นกรุงเทพมหานครโดยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจึงมีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญคือ จะต้องกระตุ้นโดยสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้ข้อมูล ข่าวสาร ข้อคิดเห็น เสนอแนะ จัดอบรม สัมมนา เป็นต้น เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มของภาคประชาชน

เช่น ประชาคมเขต เครือข่ายชุมชน กลุ่ม ชมรมต่าง ๆ เพื่อดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังได้มีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยตรง เช่น ร่วมเป็นวิทยากรและสมาชิกอาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งมีอยู่ในทุกชุมชนจัดตั้งของกรุงเทพมหานคร ฯลฯ รวมทั้งมีการรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชน และสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน

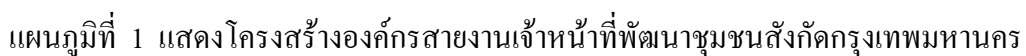
ทั้งนี้การดำเนินงานส่งเสริมและกระตุ้นให้มีการจัดตั้งและรวมกลุ่มต่าง ๆ นอกจากเพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ของกลุ่มแล้ว กรุงเทพมหานครยังคาดหวังที่จะให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนประสานกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นเป็นเครือข่ายเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดูแลและจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ด้วย เช่น การดูแลเรื่องความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพื้นที่ การจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง เพื่อกำหนดทิศทางในการดำเนินการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพในทุกด้านรวมทั้งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วย

แผนบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2548 – 2551 ตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนปัจจุบัน (นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน) ได้กำหนดกิจกรรม/โครงการให้ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมของทุกสำนักงานเขตมีหน้าที่ในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรประชาชนและประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนและสังคม รวมทั้งมีสื่อสิ่งพิมพ์ให้ความรู้ ความเข้าใจในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนมีความพึงพอใจทั้งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและการบริหารกรุงเทพมหานครในทุกด้าน

อย่างไรก็ตามประชาชนมีความคาดหวังต่อบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมดังนี้ (สัมภาษณ์นางรัชกร สบายยิ่ง หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตทวีวัฒนา, 3 มีนาคม 2549)

1. สนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วมปฏิบัติการในการดูแลพื้นที่
2. ให้การสนับสนุนงบประมาณดำเนินการจัดกิจกรรมและค่าตอบแทนอาสาสมัครต่าง ๆ ในชุมชน
3. ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน มีสายการบังคับบัญชาและการรับมอบหมายนโยบายมาดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมาย ดังนี้ (สัมภาษณ์ ดร.พงศ์ศักดิ์ เศรษฐ์ ปลัดกรุงเทพมหานคร, 9 มีนาคม 2550)

2.2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

นิพนธ์เวช สืบแสง (2526 : 10) ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาว่า หมายถึง การกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงสถานการณ์ของตนเอง เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้การกำหนดและดำเนินการของประชาชนเอง โดยที่กระบวนการของการมีส่วนร่วมนั้น เป็นการมีส่วนร่วมในการค้นหา หรือกำหนดปัญหาของชุมชน การหา

สาเหตุของปัญหา หาวิธีการแก้ไขปัญหา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหของชุมชน และประเมินผลการดำเนินการแก้ไขปัญห

ยวัฒน์ วุฒิเมธี (2526 : 20) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจการร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) ให้ความหมายและหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการพัฒนาว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนและชุมชน ทั้งในรูปของส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมรสมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2527 : 66) ได้ให้ความหมายของการฝึกกำลังให้ประโยชน์เกิดความร่วมมือร่วมใจ (Participation) ว่า หมายถึง การระดมพลังของประชาชนให้เกิดความร่วมมือร่วมใจระหว่างประชาชนด้วยกันภายในกลุ่มผลประโยชน์ในองค์กรชุมชน และรวมทั้งการปฏิบัติการให้ประชาชนเกิดความร่วมมือร่วมใจกับรัฐหรือตัวแทนคือเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างเต็มที่

อकिन ระพีพัฒน์ (2527 : 2) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้นำทุกอย่าง ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมา

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : 2) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิก ในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตัวเอง

ยูนิเซฟ (Unicef , อ้างใน บุญเยี่ยม ตระกูลวงษ์, 2528 : 66) ให้คำจำกัดความว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการซึ่งประชาชนเองเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกระดับ ดังนี้

1. ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการค้นหาปัญหา วางแผน แก้ปัญหาคำเนินการตามการตัดสินใจนั้น รวมตลอดถึงการติดตามประเมินผล
2. เป็นกระบวนการซึ่งช่วยให้ประชาชนได้พัฒนาตนเอง จนกระทั่งสามารถช่วยเหลือตนเองได้
3. เป็นกระบวนการซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนควบคุมระบบและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนา

กานดา พรณเกียรติ์ (2529 : 37) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของ
เกษตรกรในโครงการชลประทานไว้ว่า หมายถึง การให้เกษตรกรได้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการตัดสินใจเพื่อร่วมวางแผนดำเนินการ และการประเมินผลโครงการที่มีเป้าหมาย ในการปรับปรุงผลผลิต
และประสิทธิภาพของโครงการชลประทาน

ประพนธ์ ปิยรัตน์ (2534 : 5) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนใน 2 ความหมาย คือ

ความหมายที่ 1 หมายถึง การมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของคนที่อยู่ร่วมกัน
เป็นชุมชนในการวางแผนการดำเนินงานและควบคุม ที่ต้องอาศัยทรัพยากรในท้องถิ่นและของ
ประเทศ

ความหมายที่ 2 หมายถึง กระบวนการซึ่งเกิดจากการเป็นหุ้นส่วน
ระหว่างรัฐกับชุมชน ในการวางแผนการดำเนินงาน และการใช้กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์
ด้วยการเพิ่มการพึ่งตนเองของท้องถิ่นและการควบคุมทางสังคมต่อโครงสร้างพื้นฐาน

สุริยา วีรวงศ์ (2536 : 41) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า มี
ความหมายหลากหลายและหลายมิติในแต่ละมุมมอง กล่าวคือ

มุมมองของนักรัฐศาสตร์ การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนได้ไป
ใช้สิทธิในการเลือกตั้ง หรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง นั่นคือการมีจิตสำนึกทางการเมือง
ที่ประชาชนมีอยู่ และได้รับการกระตุ้นให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในระดับหนึ่ง

มุมมองของนักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชน การมีส่วนร่วม คือ การที่
ประชาชนในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาดังแต่จุดเริ่มต้น กล่าวคือตั้งแต่การ
สร้างแนวความคิด ไปจนถึงที่สุดเป็นการเน้นถึงการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม

อภิชัย พันธเสน (2539 : 164) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า หมายถึงการสร้าง
ความรู้สึกร่วม และอาจหมายถึงการลดช่องว่างของการสื่อสารระหว่างรัฐ กับประชาชน หรืออาจ
หมายถึงการให้ความสำคัญในการเข้าถึง หรือกลไกการได้รับปัจจัยใหม่เพิ่มจากการเมืองและโครง
สร้างทางเศรษฐกิจท้องถิ่น ที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลง หรือก่อให้เกิดความพึงพอใจเพิ่มขึ้นบ้างในการ
สนองตอบความต้องการพื้นฐานหรือสิ่งที่ประชาชนรู้สึกต้องการ

สหประชาชาติ (1975 : 4) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็น
กระบวนการเกี่ยวกับการกระทำ ที่เกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่

1. ในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับ จุดประสงค์ทาง
สังคมและการจัดสรรทรัพยากร

2. ในการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและโครงการ

ไวท์ (White, 1982 : 18) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่าประกอบด้วย 3 มิติ คือ มิติที่หนึ่งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่สองมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาการ ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจ และมิติที่สามมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

เบอร์นาร์ด (Bernard, 1958 : 142) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในสังคมว่าการมีส่วนร่วมในสังคม หมายถึง การแสดงออกถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อการมีส่วนร่วมในสถานการณ์กลุ่ม

กีธ เดวิส (Keith Davis, 1972 : 136) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ที่อยู่ในกลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องนี้เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

เรคเดอร์ (Recder, 1991 : 39 อ้างใน สมชาย บริสุทธิ์สุวรรณ, 2534) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมในระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่ม

สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (อ้างใน พิสิษฐ์ บุญชัย, 2528 : 30) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ความร่วมมือในบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งรวมถึงความรับผิดชอบด้วย

เฟรงคลินท์ ลิสค์ (Franklyn Lisk 1985 , อ้างใน ชินวัฒน์ สมสืบ, 2539 : 23) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมคือ การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับและทุกรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และโดยเฉพาะในบริบทของกระบวนการวางแผนที่มีการกำหนดรูปแบบ แนวคิดการมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับการเข้าร่วมสัมพันธ์กับการเข้าร่วมของมวลชนอย่างกว้างขวาง ในการเลือกการบริหารและการประเมินผลของแผนงานและโครงการต่าง ๆ ที่จะนำมาซึ่งการยกระดับความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น

นอกจากนี้ลิสค์ยังได้ให้ความหมายเพิ่มเติมของการมีส่วนร่วม 3 ประการคือ

1. อิทธิพลของประชาชนต่อการตัดสินใจนโยบายที่เกี่ยวกับการจัดสรร (allocation) และการใช้ประโยชน์ (utilization) ของทรัพยากรเพื่อการผลิต
2. เกี่ยวข้องกับความจำเป็นที่การเข้าร่วมของประชาชนในการวางแผนและดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ จะสร้างโอกาสด้านสังคม – เศรษฐกิจ เพื่อยกระดับรายได้และการจ้างแรงงานและเพิ่มการกินคืออยู่ดี

3. การมีส่วนร่วมที่สนองต่อสิ่งที่จะเข้าถึงซึ่งการปรับปรุงให้คนจนได้รับประโยชน์เพื่อการผลิตหลัก ๆ การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะด้วย ฉะนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมทางการเมืองนำมาซึ่งการกระจายอำนาจทางการบริหาร และทรัพยากรไปสู่ระดับท้องถิ่น เพื่อเป็นข้อยืนยันว่าการตัดสินใจของประชาชนจะมีได้และได้รับการปฏิบัติตามความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

โดยสรุปจากความหมายของการมีส่วนร่วมสามารถแยกได้ 4 ประเด็น คือ

1. ใครมีส่วนร่วม
2. สาเหตุที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม
3. ลักษณะการมีส่วนร่วม
4. การมีส่วนร่วมเพื่ออะไร

ทั้งนี้มีรายละเอียดแต่ละประเด็นดังนี้ คือ

- 1) ใครมีส่วนร่วม พบว่า ทั้งประชาชนที่เป็นปัจเจกบุคคล เป็นกลุ่ม เป็นชมรม สมาคม มูลนิธิ หรือ องค์กรอาสาสมัคร รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐเองด้วย
- 2) สาเหตุที่ทำให้การมีส่วนร่วมนั้นเกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ กระตุ้น ส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน เปิดโอกาส สร้างโอกาส ให้บุคคล กลุ่มบุคคลเข้ามีส่วนร่วม ตลอดจนสิ่งที่ประชาชนเกิดความคิดที่จะเข้ามีส่วนร่วมเองก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่ง
- 3) ลักษณะของการมีส่วนร่วม จัดได้เป็นขั้นตอน ดังนี้
  - ร่วมค้นหาปัญหา กำหนดปัญหา
  - ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา
  - ร่วมวางแผน
  - ร่วมปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหา
  - ร่วมติดตามประเมินผล

ทั้งนี้ลักษณะการร่วมกิจกรรมตามขั้นตอนดังกล่าว จะต้องกระทำโดยสมัครใจใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความชำนาญ และวิทยาการต่าง ๆ สนับสนุนการปฏิบัติงานและเต็มไปด้วยความรับผิดชอบ

- 4) การมีส่วนร่วมเพื่ออะไร ประเด็นนี้บอกถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมที่มีผลต่อผู้มีส่วนร่วมโดยตรง และมีผลต่อการพัฒนาประเทศ ดังนี้
  - ผู้มีส่วนร่วมได้พัฒนาตนเอง พัฒนาขีดความสามารถในการจัดการ พัฒนาความรู้ และภูมิปัญญา สามารถควบคุมเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในเรื่องที่มีผลกระทบถึงประชาชนโดยรวมได้

- การมีส่วนร่วมทำให้สามารถจัดสรร และกระจายทรัพยากรและปัจจัยเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างทั่วถึงให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพ
- สุดท้ายมีผลทำให้ยกระดับรายได้ เกิดการจ้างแรงงาน และมีความเป็นอยู่ดีขึ้นและสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ถือได้ว่าเป็นการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนา

จากความหมายของการมีส่วนร่วมที่ได้กล่าวมาแล้วจะเห็นว่ามีความแตกต่างกันบ้าง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับ ความคิดเห็น ประสบการณ์ ภูมิหลังของการศึกษา ตลอดจนวิชาชีพที่ปฏิบัติอยู่ของแต่ละคน และความหมายของคำว่าประชาชน คือใคร บางครั้งอาจหมายถึงในระดับปัจเจก หรือกลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการก็ได้ ซึ่งในการศึกษครั้งนี้ จึงได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การเข้าร่วมกันของประชาชนตั้งแต่ระดับปัจเจกชน ระดับกลุ่ม หรือระดับท้องถิ่น ในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ หรือร่วมลงมือปฏิบัติหรือชักชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติในการทำกิจกรรมและโครงการ โดยร่วมรับผิดชอบ รวมทั้งมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากผลการดำเนินงานในลักษณะต่างๆ ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของตนหรือชุมชน

2.2.2 แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมถือได้ว่าเป็นกลวิธีที่ดีที่สุดในการกระบวนการพัฒนาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับท้องถิ่นหรือชุมชน ระดับชาติและในระดับนานาชาติที่ได้มีการปฏิบัติกันมาหลายทศวรรษแล้ว กระแสแนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ได้เกิดมาจากความล้มเหลวในการดำเนินการพัฒนาในอดีตที่เน้นและให้ความสำคัญต่อบทบาทของชนภายนอกชุมชน ในเวลาเดียวกันก็ละเลย ศักยภาพ ความสามารถของคนในชุมชน ซึ่งไม่ได้ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาในชุมชนเลย นอกจากนี้ยังทำให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันอีกด้วย จึงได้มีการทบทวนถึงการพัฒนาที่ผ่านมาว่า ประชาชนหรือองค์กรท้องถิ่นน่าจะเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา และแสวงหาทางออกด้วยตัวของเขาเอง มีการตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการประเมินผลด้วยตนเองว่าเป็นอย่างไร อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่นิยมเรียกกันว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ถวิล ธารโกษณ์ (2532 : 103) ได้กล่าวว่า สาเหตุการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อร่วมมือกันโดยเฉพาะกลุ่มขนาดเล็กและขนาดกลางมีอยู่ 4 ประการ คือ

1. มีความพึงพอใจในกิจกรรม
2. มีความรู้สึกที่มั่นคงและปลอดภัย
3. เพื่อเป็นการส่งเสริมสถานภาพของตนเอง

4. เพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ

เอ็ดการ์โด (Edgardo , อ้างใน สถาบันดำรงราชานุภาพ 2539 : 38) ได้ชี้ประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องสร้างขึ้นบนรากฐานที่ยึดมั่นว่า ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจที่แท้จริง ไม่ใช่รัฐ ดังนั้นจึงต้องยึดหลักการ ดังนี้

1. ประชาชนต้องมีความเคารพในตัวเอง
2. ประชาชนต้องมีเสรีภาพที่จะรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรและทำการเคลื่อนไหว
3. ประชาชนต้องเป็นเจ้าของควบคุมดูแลทรัพยากรและกิจกรรมของพวกเขา
4. ประชาชนต้องมีเสรีภาพที่จะเลือก ตลอดจนการปฏิเสธ

การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาในชุมชนควรเป็นการระดมปัจจัยจากชุมชนนำเข้ามาช่วยในการพัฒนา โดยมีการตั้งเป้าหมายไว้ชัดเจนและให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

2.2.3 ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนได้มีผู้ศึกษาและเสนอแนะไว้ดังนี้

ฉ้อวัน วุฑฒิกรรมรักษา (2526 : 16) ได้จำแนกการเข้ามามีส่วนร่วมไว้เป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นกำหนดความต้องการ
2. ขั้นวางแผนการดำเนินการ
3. ขั้นตัดสินใจ
4. ขั้นดำเนินการ
5. ขั้นติดตามผลงาน

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527 : 10) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงานกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527: 6-7) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้า ปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดหา และสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัด หรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

2.2.4 รูปแบบของการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 188) ได้กล่าวว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมสามารถจำแนกเป็น 2 ประการ ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (Representative organization) เช่น กรรมการของกลุ่มกรรมการหมู่บ้าน
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ (Open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน (Non – representative organization) เช่น สถาบัน หรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชน

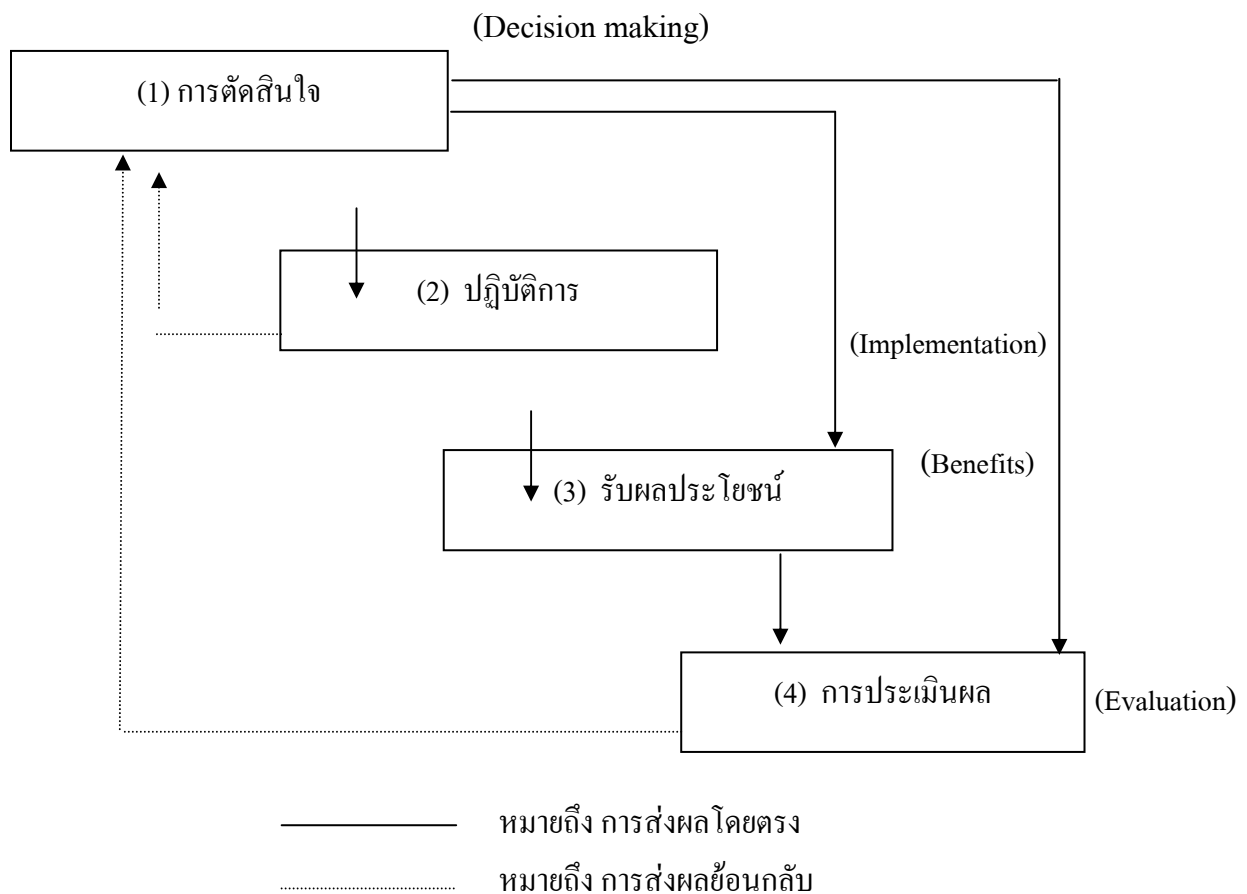
ชาฟปีน (Chapin , 1979 อ้างใน นางเยาว์ หลีพันธุ์ , 2537 : 34-38) ได้ทำการศึกษาแบบการมีส่วนร่วมและได้แบ่งแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมประชุม (attendance at meeting)
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน (financial contribution)
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (membership on committees)
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (position of leadership)

โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1977 : 7-10) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบได้ด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่
  - ริเริ่มตัดสินใจ
  - ดำเนินการตัดสินใจ และ
  - ตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

นอกจากนี้ โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff , 1977 : 10) ยังได้แสดงความสัมพันธ์ของชนิดการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ของชนิดการมีส่วนร่วม(Cohen & Uphoff , 1977 : 10)

จากแผนภูมิที่ 2 จะเห็นได้ว่า โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตัดสินใจมาก ดังจะเห็นได้จากภาพ จุดเริ่มต้นอยู่ที่ (1) การตัดสินใจ แสดงเส้นความสัมพันธ์ด้วยเส้นทึบ การตัดสินใจจะมีผลต่อการปฏิบัติการและจากการปฏิบัติการจึงส่งผลต่อไปยังการรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ในขณะเดียวกันการตัดสินใจจะมีผลโดยตรงต่อการรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ดังจะเห็นได้จากเส้นทึบ แสดงความสัมพันธ์ในขณะเดียวกันการประเมินผลจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการปฏิบัติการและการตัดสินใจ ซึ่งแสดงให้เห็นโดยเส้นประ และยังแสดงให้เห็นชัดด้วยว่า การปฏิบัติการจะส่งผลย้อนกลับไปยังการตัดสินใจอีกด้วย

ลี (Lee J. Cary ,1976 : 144) ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้เป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1. การเป็นสมาชิก (Membership)
2. การเป็นสมาชิกผู้เข้าประชุม (Attendance at meeting)
3. การเป็นสมาชิกผู้บริจาคเงิน (Financial contribution)
4. การเป็นกรรมการ (Membership on committees)
5. การเป็นประธาน (Position of leadership)

จากการศึกษาของ กรรณิกา ชมดี (2524 : 13) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้สรุปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

- การมีส่วนร่วมในการประชุม (Attendance at meeting)
- การมีส่วนร่วมออกเงิน (Financial contribution)
- การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ (Membership on committees)
- การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ (Position of leadership)
- การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ (Interviewer)
- การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน (Solicitor)
- การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค (Customers)
- การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้เริ่มการ (Entrepreneurs)
- การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน (Employees)
- การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์ (Material contribution)
- เข้าร่วมมีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ทุกเวลา

อภิญญาณี (Agbayani อ้างใน ขวัญชัย วงศ์นิติกร, 2532 : 18) เกี่ยวกับการจัดขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. การร่วมประชุม
2. การออกความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
3. การตีปัญหาให้กระจ่าง
4. การออกเสียงสนับสนุนคัดค้านปัญหา
5. การออกเสียงเลือกตั้ง
6. การบริจาคเงิน
7. การบริจาควัสดุ
8. การช่วยเหลือด้านแรงงาน
9. การใช้โครงการที่เป็นประโยชน์ให้ถูกต้อง
10. การช่วยเหลือในการรักษาโครงการ

สำหรับรูปแบบการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะศึกษาจากการมีส่วนร่วมขององค์กรประชาชนที่จัดตั้งโดยประชาชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในการจัดการสิ่งแวดล้อม

2.2.5 เครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2542 : 120–124) ได้กล่าวถึง ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จะมีความสัมพันธ์กับระดับการให้ความช่วยเหลือของรัฐแก่ประชาชนในชนบท คือ

1. ถ้าประชาชนมีความพร้อมมาก ระดับการช่วยเหลือของรัฐจะมีน้อยมาก รัฐเพียงให้คำแนะนำ หรือช่วยเหลือด้านวิชาการเท่านั้น
2. ถ้าประชาชนมีความพร้อมระดับปานกลาง รัฐจะให้ความช่วยเหลือระดับปานกลาง คือ ช่วยเหลือสนับสนุนบางส่วน
3. ถ้าประชาชนมีความพร้อมน้อย รัฐจะให้ความช่วยเหลือมาก (โดยให้ความช่วยเหลือส่งเสริมทุกวิถีทางอย่างครบวงจร)

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบท

ระดับการให้ความช่วยเหลือของรัฐแก่ประชาชนในชนบท	มาก	ปานกลาง	น้อย
	ปรึกษาแนะนำ	สนับสนุน	ส่งเสริม

แผนภูมิที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบทกับระดับการให้ความช่วยเหลือของรัฐแก่ประชาชนในชนบท (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ,2542 : 124)

คาร์สเปอร์สันและบริสแบท (Kasperson and Breitbat ,1985 อ้างใน อุดม แยมชื่นพงศ์, 2537 : 31) ได้เสนอมาตรวัดระดับการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ คือ

1. การกระทำโดยแต่ละบุคคล มิใช่เป็นการกระทำโดยกลุ่มซึ่งอาจทำให้การวิเคราะห์หรือได้ข้อสรุปที่ไม่ถูกต้อง เพราะการแสดงออกแต่ละบุคคลในกระบวนการมีส่วนร่วม นั้นจะเห็นถึงคุณค่านิยม ความรับรู้และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล กล่าวคือ กริยาที่ถือว่าการมีส่วนร่วมก็คือ กริยาของแต่ละบุคคลที่มีต่อการแสดงต่อผลของการกระทำนั้นโดยตรง
2. ความถี่ของการกระทำ ซึ่งแสดงออกโดยรวมกระทำที่บ่อยครั้ง ระยะเวลาของกิจกรรมที่ยาวนานหรือมีความผูกพัน และมีแรงจูงใจในการกระทำ
3. คุณภาพของการเข้าร่วม พิจารณาจากผล และผลกระทบของการกระทำในเบื้องต้น เช่น ความรับผิดชอบ การตัดสินใจ การเปิดกว้างยอมรับความสามารถ และความคิดเห็น มีการทำการประเมินผล

ชาฟปีน (Chapin , อ้างใน นางเยาว์ หลีพันธุ์ , 2537 : 40) ได้เสนอเครื่องชี้วัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนทางสังคม โดยได้กำหนดระดับความสำคัญของการมีส่วนร่วมกิจกรรมของสมาชิกในองค์กรของชุมชนไว้ ดังนี้

1. การมีความสนใจและร่วมประชุม
2. การให้การสนับสนุนช่วยเหลือ
3. การเป็นสมาชิกและกรรมการ
4. การเป็นเจ้าหน้าที่

ทั้งนี้ จะดูจากลักษณะต่าง ๆ ที่แสดงออกคือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ การบริจาคเงินทอง วัสดุสิ่งของ และการเสียสละเวลา แรงงาน เป็นสมาชิกของคณะกรรมการ และเป็นผู้ดำเนินการในกิจกรรมนั้นโดยตรง

2.3 แนวคิดการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการหรือพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 – 2534) และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535 – 2539) ซึ่งได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรน้ำ โดยการจัดรูปแบบการบริหารจัดการโครงการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และเพื่ออุปโภค บริโภค ที่ได้ก่อสร้างไว้แล้วให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยให้ประชาชน องค์กรประชาชน เข้ามีส่วนร่วมในการจัดการบริหาร และบำรุงรักษา เมื่อเข้าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544) ก็ได้สนับสนุนองค์กรท้องถิ่นและชุมชนให้ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งพอที่จะสามารถดำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง และก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

2.3.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารและจัดการหรือพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

อนุก นาตะบุตร (2536 : บทคัดย่อ) กล่าวว่า ดิน น้ำ ป่าไม้ ในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นฐานการดำรงชีวิตของชุมชนชนบท ชุมชนเหล่านี้มีระบบคุณค่าดั้งเดิม ความเชื่อที่ถูกกำกับดูแลผ่านองค์กรดั้งเดิมในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น องค์กรเหมืองฝาย คณะกรรมการป่า

ชุมชน คณะกรรมการอาวุโสของหมู่บ้าน และชุมชนยังมีกฎเกณฑ์ข้อห้ามและรูปแบบการจัดการดิน น้ำ ป่า ของแต่ละชุมชน ที่แตกต่างหลากหลายออกไป สมาชิกของแต่ละชุมชน จะมีสิทธิในการใช้ดิน น้ำ ป่า ควบคู่กับการมีหน้าที่ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ในความเชื่อและจารีตดั้งเดิมนั้นเป็นเรื่องที่ทั้งชุมชน องค์กรชุมชนจะเข้ามามีบทบาทโดยตรงในการจัดการ ดิน น้ำ ป่า

จิรพล สิ้นฐานาวา (2537 : 312-315) ได้ให้แนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สรุปได้ดังนี้

1. การให้ความสำคัญในด้านให้การศึกษาแก่ประชาชนในด้านระบบนิเวศ ทรัพยากรและการใช้ประโยชน์
  2. ราชการจะต้องเห็นความสำคัญในการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการพัฒนาในภูมิภาคต่าง ๆ ให้สาธารณะได้ทำความเข้าใจและแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่จัดทำขึ้น
  3. การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลเพื่อปรับปรุงโครงการให้สมบูรณ์ตามความต้องการของประชาชน และเป็นการเตรียมความพร้อมประชาชนที่จะรับรู้ความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ ของรัฐ
  4. เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ของรัฐ โดยวิธีลงประชามติส่งตัวแทนร่วมพิจารณาโครงการ ตรวจสอบ และตัดสินใจความเหมาะสมของโครงการ
  5. การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาที่จะนำมาซึ่งความภาคภูมิใจ เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ผูกพันอยากติดตามดูแล ปรับปรุง แก้ไขอย่างต่อเนื่อง
- ท่านผู้นี้ได้ให้แนวคิดเพิ่มเติมในเรื่องการให้การศึกษาแก่ประชาชนด้านระบบนิเวศ ทรัพยากร และการใช้ประโยชน์ และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางศึกษาเพิ่มเติม

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535 : 120-124) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเกี่ยวข้องกับ 2 แนวคิด คือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิด 2 แนวคิด คือ

แนวคิดแรก เป็นการมีส่วนร่วมผ่านองค์กรในชนบท โดยประชาชนในชนบทสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ โดยเป็นผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรในชนบทต่าง ๆ เป็นสมาชิกขององค์กรในชนบท และเป็นผู้เกี่ยวข้องกับโครงการในฐานะผู้ออกแรงงาน ผู้สนับสนุนด้านอุปกรณ์ ผู้ให้การช่วยเหลือด้านการเงิน เป็นผู้ร่วมในโครงการฝึกอบรม สัมมนา หรือประชุม รวมทั้งเป็นผู้รับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการพัฒนาชนบท

แนวคิดที่สอง เป็นการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการตัดสินใจในโครงการพัฒนาชนบท โดยประชาชนสามารถเข้าร่วม โดยผู้นำท้องถิ่นเข้าร่วมในการวางแผน รวมทั้งสนับสนุนประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตามโครงการ และอาจมีประชาชนบางส่วนเข้าร่วมในการตัดสินใจ คัดเลือกปัญหา และโครงการที่เหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาในชนบทนั้น

2. บทบาทขององค์กรในท้องถิ่นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้ถูกทำลาย

(1) บทบาทในการทำนุบำรุงและสงวนรักษา รวมทั้งป้องกันทรัพยากรธรรมชาติไม่ให้ถูกทำลาย

(2) ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัด

(3) ช่วยเสริมสร้างทรัพยากรธรรมชาติเท่าที่จะทำได้ เช่น ปลูกป่าให้พื้นที่ของตนเอง เป็นต้น

(4) บทบาทในการออกแรงงาน ออกเงิน หรือวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อร่วมพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน ตำบล เท่าที่ทำได้

(5) บทบาทในการดึงหรือชักชวนบุคคลหรือหน่วยงานที่มีทุนทรัพย์ และมีความสามารถสนับสนุน การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้าน ตำบล เช่น สส., สจ., และองค์กรเอกชนต่าง ๆ

Peter Oakley and David Marsden (อ้างถึงใน บุญเกิด วงษ์ชัย, 2535 : 14-15) เสนอแนวคิดที่มีความหมายและลักษณะใกล้เคียงกับการจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็กของชุมชน ไว้ในหนังสือ Approaches to Participation in Rural Development ดังนี้

1. ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งเป็น 2 ความหมาย คือ

(1) ความหมายอย่างกว้าง ๆ เป็นการมีส่วนร่วมโดยสมัครใจในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และการใช้ประโยชน์จากโครงการ

(2) ความหมายเฉพาะเจาะจง เป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะให้ประชาชนมีทั้งสิทธิ หน้าที่ ที่จะเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของโครงการ ตั้งแต่การคิดริเริ่มด้วยตัวของตัวเอง การควบคุมทรัพยากรและสร้างระเบียบในสถาบันเพื่อแก้ไขปัญหา

2. ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน มี 4 ลักษณะ คือ

(1) การร่วมมือเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยการระดมกำลังและทุน

(2) การกระจายความรับผิดชอบ ให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบร่วมกัน

(3) องค์การเป็นการมีส่วนร่วมต่อจากการกระจายความรับผิดชอบร่วมกันให้มีส่วนร่วมกันในลักษณะจัดตั้งเป็นองค์กร โดยมีการจัดสรรบทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างองค์กร

(4) การได้มาซึ่งอำนาจและการกระจายอำนาจเป็นการร่วมกัน เพื่อให้ได้อำนาจในการควบคุมและการจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็น พร้อมทั้งที่การกระจายอำนาจให้ผู้มีส่วนร่วมอย่างเสมอหน้า

จากแนวความคิดข้างต้นจะพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะเป็นการมีส่วนร่วมโดยสมัครใจและร่วมในทุกขั้นตอน โดยมีลักษณะการร่วมโดยการจัดตั้งองค์กรปฏิบัติหน้าที่ตามโครงสร้างองค์กร และโดยประชาชนทุกคนร่วมรับผิดชอบ

2.3.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ดำเนินติดต่อกันมาอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมาได้ช่วยยกระดับมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนโดยทั่วไปให้สูงขึ้น แต่ขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมตามมา ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นทั้งมลพิษทางอากาศ ขยะมูลฝอย และน้ำเน่าเสีย ทำให้ประชาชนกว่า 10 ล้านคนที่ดำเนินชีวิตอยู่ในกรุงเทพมหานครได้รับผลกระทบทั้งต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิต ประสิทธิภาพการทำงาน ตลอดจนความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมได้สร้างความเสียหายต่อการท่องเที่ยว และภาพพจน์ของประเทศไทย นำไปสู่ความสูญเสียทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเศรษฐกิจและรายได้มวลรวมของประเทศ ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน กรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นได้พิจารณาเห็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครอย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยต้องมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ (กองควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร, 2548: 1-5) ทั้งนี้มีขั้นตอน กระบวนการ ความสำเร็จและเงื่อนไข รวมทั้งรูปแบบและขอบเขตการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมดังนี้

1. ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 4 ขั้นตอน คือ

- 1.1 ขั้นตอนการค้นหาปัญหา กำหนดสาเหตุของปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหา
- 1.2 ขั้นตอนการตัดสินใจ และวางแผนแก้ไขปัญหา
- 1.3 ขั้นตอนการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผนที่ประชาชนได้ร่วมกันกำหนดไว้

1.4 ขั้นตอนประเมินผลงานของกิจกรรมการพัฒนา เพื่อค้นคว้าหาข้อดีและข้อบกพร่อง ซึ่งจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานต่อไป

ขอบเขตการมีส่วนร่วมได้แบ่งออกเป็นขั้นตอนกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน คือ มีการกำหนดปัญหา เลือกแนวทางการปฏิบัติ ดำเนินการและประเมินผล ประชาชนอาจเข้าร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือเข้าร่วมในทุกขั้นตอนก็ได้

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งได้เป็น

2.1 การร่วมในการวางแผน เป็นการกำหนดขอบเขตในการดำเนินงาน สิ่งแรกที่ชุมชนต้องทราบคือ อะไรคือปัญหาของชุมชน เมื่อพบปัญหาเราต้องหาสาเหตุของปัญหา เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยการตั้งเป้าหมาย วิธีการแก้ไข และการติดตามประเมินผล

2.2 การร่วมในการดำเนินกิจกรรม เมื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้แล้ว ก็ร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมนั้น ซึ่งการมีส่วนร่วมทำได้หลายทาง คนที่มีเวลาช่วยกันทำกิจกรรม คนไม่มีเวลาก็สนับสนุนเงิน เป็นการประสานความร่วมมือทุกฝ่าย

2.3 การร่วมในการใช้ประโยชน์ คือ การนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งพาตนเอง

2.4 การร่วมในการได้รับประโยชน์ คือ ในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่ทุกคนต้องได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น การจัดสวนสาธารณะในชุมชน ผู้ได้รับประโยชน์ก็คือทุกคนในชุมชน

2.5 การร่วมในการประเมินผล เพื่อประชาชนในชุมชนจะได้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อร่วมกันดำเนินการหาทางแก้ไขต่อไป

3. ความสำเร็จและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ความสำเร็จของการระดมความร่วมมือขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ คือ

3.1 การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนตั้งแต่แรกเริ่มว่ามีปัญหาสาเหตุของปัญหาและการแก้ปัญหาด้วยการคิดจะทำโครงการอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน โดยใช้ประโยชน์จากแรงงาน ทรัพยากรจากท้องถิ่นอย่างเต็มที่

3.2 สร้างองค์กรท้องถิ่น กลไกการประสานงาน งบประมาณ ปัจจัย การดำเนินงานทั้งภาครัฐและเอกชนตามความต้องการอันจำเป็นของประชาชน รวมทั้งการร่วมติดตามประเมินผล ดูแลรักษาสืบไป

3.3 การผสมผสานแผนงานและโครงการของทางราชการ ด้วยการพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถของประชาชน และคุณภาพเจ้าหน้าที่ เพื่อแก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อน สนองประโยชน์ประชาชนได้ถูกต้องตามกาลเวลาและสถานที่

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นที่อาจเป็นเงื่อนไขให้เกิดความสำเร็จในการมีส่วนร่วม เช่น ประชาชนต้องมีความสนใจที่สัมพันธ์สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมนั้น มีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม มีความเต็มใจและเป็นประโยชน์ มีเวลา ไม่เสียเงินทองและต้องไม่รู้สึกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือสถานภาพทางสังคม

4. รูปแบบและขอบเขตการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

4.1 รูปแบบการสร้าง กฎเกณฑ์ กติกา ของการดูแลรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนของตนเอง เช่น อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม การห้ามทิ้งขยะมูลฝอยลงในที่สาธารณะ เป็นต้น ในชุมชนขนาดเล็กที่คณะกรรมการชุมชนมีบทบาทที่โดดเด่น และประชาชนในชุมชนมีความสมัครสมานสามัคคี กติกาของชุมชนจะเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความยั่งยืน และสามารถใช้ควบคุมชุมชนให้อยู่ได้ด้วยความสะดวก และช่วยกันดูแลรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม

4.2 รูปแบบของการสร้างเครือข่าย เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ไม่สามารถที่จะจำกัดขอบเขต และความรุนแรงของปัญหาได้ ดังนั้นรูปแบบของการสร้างความร่วมมือหรือช่วยเหลือกันในลักษณะเครือข่ายจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยการรวมตัวของกลุ่มตัวแทนอาสาสมัครแต่ละชุมชน เป็นองค์กรอาสาสมัคร หรือเป็นรูปแบบอื่น ๆ เช่น เครือข่ายอนุรักษ์คูคลอง เครือข่ายอนุรักษ์มอเตอร์ไซด์ เครือข่ายผู้นุรักษ์เกาะรัตนโกสินทร์ เป็นต้น

4.3 การจัดตั้งกลุ่มเฉพาะกิจในการศึกษาและติดตามปัญหาสิ่งแวดล้อมที่คาดว่าจะเกิดจากการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใดโครงการหนึ่งที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชน ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ อาจมีการรวมตัวกัน และจัดตั้งคณะผู้แทนในการศึกษาและติดตามปัญหา เพื่อความร่วมมือในการยับยั้งปัญหา

4.4 การจัดประชาพิจารณ์ (Public Hearing) กรณีที่เกิดความขัดแย้งกันในเรื่องสิ่งแวดล้อม ในการทำกิจกรรมหรือโครงการที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อประชาชนในชุมชน เช่น การเก็บเงินค่าเก็บขยะมูลฝอยในชุมชน โครงการก่อสร้างเตาเผาขยะ เป็นต้น ทุกคนควรมีสิทธิในการตัดสินใจ เพราะจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง จึงจำเป็นต้องมีการจัดเวทีแสดงความคิดเห็นที่เรียกว่า “ประชาพิจารณ์” ซึ่งในการจัดประชาพิจารณ์ที่ดีควรมีความเป็นกลางและมีเหตุผล

จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ การเข้าร่วมกันของประชาชนตั้งแต่ระดับปัจเจกชน ระดับกลุ่ม รวมจนถึงระดับท้องถิ่น ในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ หรือร่วมลงมือปฏิบัติหรือชักชวนให้ผู้อื่นปฏิบัติในการทำกิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม โดยร่วมรับผิดชอบ รวมทั้งมีส่วนร่วมในผล

ประโยชน์ที่เกิดจากผลการดำเนินงาน ในลักษณะต่างๆ ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์ของตนหรือชุมชน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2.4.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม

เกษม จันทรแก้ว (2527 : 205) ได้ให้ความหมายว่า สิ่งแวดล้อมนั้นเป็นทุกสิ่งทุกอย่างบนพื้นโลกเป็นทั้งของแข็ง ของเหลว ก๊าซ สารเคมี สัตว์ มนุษย์ ดิน หิน ต้นไม้ แร่ธาตุ อากาศ วัตถุธาตุ สิ่งก่อสร้าง บ้านเรือน ถนน โรงเรียน วัด เมือง ชุมชน วัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี กฎหมาย ข้อบังคับ ฯลฯ เป็นต้น

เกษม สนิทวงศ์ (เอกสารอัดสำเนา : 2) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อมประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่สร้างขึ้นในระยะเวลาหนึ่ง เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ได้แก่ บรรยากาศ ชั้นบนผิวโลก ดินของโลกและสิ่งมีชีวิตอาศัยอยู่ สำหรับสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ สาธารณูปการต่างๆ แบบของสถาบันและสังคมมนุษย์ดำเนินชีวิต

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2527 : 21) แบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เป็นสิ่งแวดล้อมหลักของโลก
2. สิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการที่มนุษย์สร้างขึ้น

สมพงษ์ อรพินท์ (2527 : 505) ได้ให้ความหมายสิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง สภาพที่เป็นอยู่รอบๆ ตัวเรา ได้แก่ สิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต และรวมทั้งที่เป็นรูปธรรม คือ สิ่งที่มีมองเห็นจัดต้องได้และที่เป็นนามธรรม คือ สิ่งที่ต้องจับต้องไม่ได้ เช่น แบบแผน ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ เป็นต้น

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ให้ความหมายของ “สิ่งแวดล้อม” ว่า สิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์ได้ทำขึ้น และความหมายของ “คุณภาพสิ่งแวดล้อม” ว่า คุณภาพของธรรมชาติ อันได้แก่ สัตว์ พืช และทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ และสิ่งที่มนุษย์ได้ทำขึ้น ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพของประชาชนและความสมบูรณ์สืบไปของมนุษยชาติ

สรุป สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สำหรับความหมายสิ่งแวดล้อม

ล้อมที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จะมุ่งไปที่สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏทั่วไปในสถานที่ที่เป็นเมือง หรือที่เรียกว่า สิ่งแวดล้อมเมือง

2.4.2 ปัญหาสิ่งแวดล้อมเมือง

ในหลายๆ ภูมิภาค การเติบโตของชุมชนเมืองมีมากกว่าความสามารถที่ชุมชนจะรองรับความต้องการต่างๆ ของประชาชนไว้ได้ ทำให้ประชาชนหลายร้อยล้านคนขาดแคลนในด้านต่างๆ เช่น อาชีพ อาหาร ที่พักอาศัยหรือบริการอื่นๆ มลพิษในเมืองยังเป็นสาเหตุของความเจ็บป่วยและการเสียชีวิต

ปัญหาสำคัญที่เมืองใหญ่ทั่วโลกเผชิญอยู่ ได้แก่ การจราจรหรือการขนส่ง ขยะ และมลพิษทางอากาศและเสียง และเรื่องที่อยู่อาศัยกับการใช้ที่ดินในเมือง ในระยะหลังเริ่มพูดถึงมากถึงปัญหาคูณภาพและการประหยัคน้ำ การประหยัหรือการแสวงหาพลังงานทดแทน สำหรับในเมืองในประเทศกำลังพัฒนามักมีปัญหาเกี่ยวกับการระบายหรือน้ำบาดาลเสีย (อานนท์ อากาภิรมย์, 2537 :84)

แผนปฏิบัติการ 21 เพื่อการพัฒนายั่งยืน (2537 : 53) ได้กล่าวถึงการจัดการของเสียที่เป็นของแข็งและน้ำโสโครกตอนหนึ่งว่า ปริมาณขยะและน้ำโสโครกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในเมืองต่างๆ เป็นภัยคุกคามต่อสุขภาพของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม แต่แต่ละปีจะมีผู้เสียชีวิตประมาณ 5.2 ล้านคน ในจำนวนนี้รวมทั้งเด็ก 4 ล้านคนจากโรคต่างๆ ที่เกิดจากการกำจัดน้ำโสโครกและของเสียที่เป็นของแข็งโดยไม่เหมาะสม ของเสียในเมืองทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ พื้นดิน และน้ำในบริเวณที่กว้างขวางอีกด้วย

สรุป ปัญหาสิ่งแวดล้อมเมือง คือ ปัญหามลพิษต่างๆ ได้แก่ มลภาวะทางอากาศ มลภาวะทางน้ำ มลภาวะของเสีย(ขยะและกากสารพิษ) ปัญหาที่อยู่อาศัย รวมถึงความเสื่อมโทรมของเมืองอันเกิดจากการใช้ที่ดินไม่เหมาะสม ความแออัดในระบบการจราจร และการแพร่กระจายของสารพิษ

2.4.3 สาเหตุปัญหาสิ่งแวดล้อมและแนวคิดต่อสิ่งแวดล้อม

มลพิษจากแหล่งต่างๆ เช่น จากการผลิตและการใช้พลังงาน อุตสาหกรรมและการขนส่ง ได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนจำนวนหลายร้อยล้านคน แม้ว่าจะมีมาตรการแก้ไขบ้างแล้วก็ตาม แต่ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมยังคงมีอยู่ต่อไป เนื่องจากการควบคุมมลพิษต่างๆ ไม่สามารถก้าวทันตามการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในโลกอุตสาหกรรมตะวันตก ปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเห็นจะเป็นการใช้พลังงานเชื้อเพลิงในปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรม เกษตรกรรมแผนใหม่ และการพัฒนาเมือง การเผาผลาญเชื้อเพลิงเหล่านี้ช่วยให้เรามีพลังงานมากมาย เพื่อใช้ในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจไปในทิศทางที่ผู้คนสามารถมีวิถีชีวิตที่สุขสบายได้ แต่การเผาผลาญทรัพยากรธรรมชาติมากมายเช่นนี้ก็มีส่วนช่วยก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศและน้ำแผ่กระจายไปทั่วโลก เป็นที่แน่ชัดแล้วว่าการเผาผลาญเชื้อเพลิงกำลังมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลกอย่างรวดเร็วภายในระยะเวลา 50 ปีข้างหน้า อาจกล่าวได้ว่าในโลกตะวันตก ลัทธิบริโภคนิยม หรือ การมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบสุขสบายนั้น เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อม อาจสร้างแบบจำลองง่ายๆ เพื่ออธิบายข้อสรุปนี้ มลภาวะ (หรือผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม) จะขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการด้วยกัน :

- จำนวนประชากร (P)
- ปริมาณทรัพยากรธรรมชาติที่ประชากร 1 คนใช้บริโภค (R/P)
- ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการผลิตและการใช้ทรัพยากร 1 หน่วย (I/R)

นั่นคือ ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมทั้งหมด

$$I = P \times R/P \times I/R$$

จากสมการพอจะเห็นได้ว่าถ้ามีประชากรมากไปหรือ ถ้าประชากร 1 คน ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อ การผลิตและการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือย ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (ความเสื่อมโทรมของธรรมชาติและมลภาวะ) จะมีมากขึ้นด้วย ในสังคมอุตสาหกรรมเกี่ยวกับลัทธิบริโภคนิยม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากเกินไปเกินความต้องการและเกิดความจำเป็น จนประชาชนผู้ยากไร้ไม่มีทรัพยากรเพียงพอสำหรับการดำรงชีพ และยังเป็นการทำลายระบบการหล่อเลี้ยงชีวิตโลก (life-support systems) ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตด้วย (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2538 : 25)

เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2539 : 50) ได้กล่าวถึงวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อมว่า วิกฤตนี้เกี่ยวพันโดยตรงกับการพัฒนาเศรษฐกิจโลก กล่าวสั้นๆ ก็คือ ระบบเศรษฐกิจทั้งแบบทุนนิยมและสังคมนิยม มีรากฐานอยู่กับการผลิตขนาดใหญ่ (Mass Production) และที่สำคัญคือระบบทุนนิยมมีเป้าหมายอยู่กับการสร้างสังคมบริโภคนิยม ซึ่งได้นำสู่การทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน โรงงานอุตสาหกรรมและรถยนต์นับล้านๆ คันปล่อยควันพิษสู่ถนน บ้านเรือนและอากาศทุกวัน แม่น้ำกลายเป็นท่อระบายน้ำสิ่งโสโครกจำนวนมหาศาลจากบ้านเรือนและโรงงานอุตสาหกรรม

แผนปฏิบัติการ 21 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (อ้างแล้ว : 17) หรือ Agenda 21 ยังระบุด้วยว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้สิ่งแวดล้อมของโลกยังเสื่อมโทรมอยู่ต่อไปก็คือรูปแบบการบริโภคและการผลิตในลักษณะที่ไม่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอุตสาหกรรม ความต้องการที่มากเกินไปและ

การดำเนินวิถีชีวิตที่ฟุ่มเฟือยของกลุ่มบุคคลที่ร่ำรวยทำให้เกิดสภาวะของความกดดันต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างยิ่ง ขณะเดียวกันกลุ่มประชาชนที่ยากจนไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านอาหาร การรักษาพยาบาล ที่พอกาศัย และการศึกษา ลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดความยากจนของโลกต้องเลวร้ายลงไปเป็นเรื่องที่วิตกกังวลเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น รูปการบริโภคในลักษณะที่ยั่งยืนจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของ Agenda 21

แนวคิดทางปรัชญาบางอย่างมีส่วนสำคัญอย่างมากในการช่วยส่งเสริมให้มีการทำลายล้างธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อมั่นในความเจริญเติบโตก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ในโลกอุตสาหกรรมตะวันตกเราได้พบกับปรัชญาแนวที่ย้ำว่า มนุษย์ย่อมอยู่เหนือธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดในโลกมีไว้เพื่อให้มนุษย์ขุดครีเอาไปใช้เพื่อผลประโยชน์ของมนุษย์ ปรัชญานี้จึงเน้นเรื่อง มนุษย์ต่อสู้กับธรรมชาติ มนุษย์พิชิตเอาชนะธรรมชาติ มนุษย์ควบคุมธรรมชาติ ดังนั้น เราจะเห็นว่าในสังคมสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาแนวนี้ (คนจะเชื่อกันว่าเรามีความสามารถสูงที่จะจัดการกับธรรมชาติได้ โดยอาศัยพลังอำนาจจากเทคโนโลยี เราอาจเรียกปรัชญานี้ว่าปรัชญาธรรมชาติแนวคิดเทคโนโลยีนิยม (Technocentric mode) ขณะที่ปรัชญาตะวันออกจะยึดคุณภาพและความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ลม น้ำ ดิน ต้นไม้ ภูเขา และสิ่งแวดล้อมทั้งปวง คือ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ความคิดที่จะควบคุมธรรมชาติและเอาชนะธรรมชาติเพื่อผลประโยชน์ทางวัตถุไม่ปรากฏอยู่ในปรัชญานี้เลย เราอาจเรียกได้ว่า เป็นปรัชญาที่นำอาระบบนิเวศน์มาเป็นศูนย์กลางของความคิดคำนึง ซึ่งเป็นการเน้นเรื่องการเคารพกฎเกณฑ์ของนิเวศวิทยา ความสมดุลทางธรรมชาติ และความรักที่มีต่อความงามของธรรมชาติ เรียกปรัชญาแนวนี้ว่า นิเวศปรัชญา (Ecocentric mode) (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2359 : 26-27)

ปณิธาน ขามวินิจ (2528:101) กล่าวถึงแนวคิดการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมว่า แนวคิดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแบบที่เรียกว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืน” หรือ Sustainable development นั้นเป็นแนวคิดที่เป็นที่ยอมรับทั่วไป และควรเป็นวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเพิ่มรายได้ต่อหัว ความเป็นธรรมในทางสังคม ความมั่นคงทางการเมือง ซึ่งต้องให้ความสำคัญต่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปด้วยกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

อีกทั้งการกำหนดนโยบายเรื่องสิ่งแวดล้อมในอนาคตต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญ คือ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการกระจายอำนาจการบริหาร และสนับสนุนการเงินให้แก่ท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมให้แก่ท้องถิ่นเอง รวมทั้งเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในการเข้ามามีส่วนร่วมกันรับผิดชอบในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมการใช้มาตรการจูงใจในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมมากกว่าการบังคับใช้ตามกฎหมาย

สรุป สาเหตุปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดจากการผลิต การใช้พลังงาน อุตสาหกรรม การขนส่ง ซึ่งมุ่งเน้นกับการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาเมืองที่อยู่บนรากฐานการผลิตขนาดใหญ่และการ

ผลิตในลักษณะที่ไม่ยั่งยืน ที่ตอบสนองต่อการก่อสร้างสังคมบริโภคนิยมเป็นผลให้เกิดการพัฒนาที่ไม่สมดุล นอกจากนี้การเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมยังเกี่ยวพันกับนโยบายเรื่องสิ่งแวดล้อมของรัฐ แนวคิดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและแนวคิดทางปรัชญาต่อธรรมชาติ

2.4.4 สิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครและปัญหา

จากรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2546 ซึ่งกรุงเทพมหานครได้จัดทำขึ้น โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการจากโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEPRRC.AP) เพื่อนำเสนอประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร และเพื่อหวังว่ากระบวนการรายงานดังกล่าวจะเป็นการช่วยเพิ่มความตระหนักให้ชาวกรุงเทพมหานครแต่ละคนได้มีส่วนช่วยในการทำให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองปลอดมลพิษนั้น ได้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาเมืองการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพมหานครอย่างรวดเร็ว การเพิ่มขึ้นของประชากรเนื่องจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โครงข่ายถนน การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ การเพิ่มมูลค่าที่ดิน ฯลฯ และ จำนวนประชากรที่มากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อความต้องการด้านสาธารณูปโภคด้านอื่นๆ เช่น ไฟฟ้า โทรศัพท์ ประปามากขึ้น รวมทั้งยังเป็นผู้สร้างขยะและของเสียต่างๆ ให้เพิ่มมากขึ้นอีกเช่นกัน ได้มีผลกระทบอย่างมากต่อทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยปัญหาสิ่งแวดล้อมหลักของกรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ.2546 คือ ปัญหาคุณภาพอากาศ การจัดการคุณภาพน้ำ การจัดการขยะมูลฝอย และของเสียอันตราย แผ่นดินทรุด และปัญหามลพิษทางเสียง เช่นเดียวกับในปีพ.ศ. 2545 สรุปได้ดังนี้ (กองควบคุมและจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร, 2547: 11 – 60)

2.4.4.1 ปัญหาคุณภาพอากาศ

กรุงเทพมหานครมีจำนวนยานพาหนะรวมทุกประเภทที่จดทะเบียนกับกรมการขนส่งทางบกเฉพาะในกรุงเทพมหานครประมาณ 4.79 ล้านคัน (ปี พ.ศ. 2545) ในขณะที่การเพิ่มและขยายถนนมีน้อยเมื่อเทียบกับยานพาหนะจำนวนมาก และการจราจรที่ติดขัดทำให้รถเคลื่อนที่ ด้วยความเร็วรอบต่ำ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการสันดาปของเครื่องยนต์และเกิดมลพิษทางอากาศตามมาโดยเฉพาะฝุ่นขนาดเล็ก (PM10) จากยานพาหนะประเภทรถโดยสารประจำทางร่วมบริการ และรถบรรทุกซึ่งเป็นมลพิษที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน และยังคงอยู่ในระดับสูงเกินมาตรฐานในบริเวณริมถนน

อีกปัญหาหนึ่งที่กรุงเทพมหานครให้ความสำคัญ คือ ปัญหามลพิษทางอากาศที่เกิดจากเตาเผาขยะที่ไม่ได้มาตรฐานเนื่องมาจากการสันดาปที่ไม่สมบูรณ์ ทั้งยังก่อให้เกิดความรำคาญแก่ประชาชนอีกด้วย ซึ่งในปี พ.ศ.2545 สำนักอนามัยและสำนักงานเขตได้สำรวจเตาเผาขยะในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 309 แห่ง พบว่าเป็นเตาเผาขยะที่ไม่ได้มาตรฐานก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศ จำนวน 112 แห่ง ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตชั้นในจำนวน 40 แห่ง พื้นที่เขตต่อเมือง 35 แห่ง และพื้นที่เขตชานเมือง 37 แห่ง นอกจากนี้แหล่งกำเนิดมลพิษทางอากาศอื่นๆ ที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ฝุ่นถนน และโรงงานอุตสาหกรรม

2.4.4.2 ปัญหาคุณภาพน้ำ

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ จึงมีกิจกรรมประเภทต่างๆ ทั้งธุรกิจเชิงพาณิชย์อุตสาหกรรม และการบริการ เกิดขึ้นมากมายส่งผลให้มีการขยายตัวของเมือง และการเพิ่มจำนวนประชากรอย่างรวดเร็วจนทำให้มลพิษระบายสู่สิ่งแวดล้อมสะสมเพิ่มปริมาณมากขึ้นเกินสมดุลที่ธรรมชาติจะรองรับปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมได้ โดยเฉพาะมลพิษทางน้ำ ทำให้แหล่งน้ำ คูคลอง มีคุณภาพน้ำที่เลวลง เกิดการเน่าเสีย มีสีดำคล้ำส่งกลิ่นเหม็น และขาดออกซิเจนละลายน้ำ ปัจจุบันน้ำคลองมีความเน่าเสียรุนแรงมากเนื่องจากการระบายน้ำเสียจากกิจกรรมต่างๆ ลงสู่คลองตลอดพื้นที่ในเขตกรุงเทพฯ แม้ว่าจะได้มีการกำชับให้อาคารขนาดใหญ่ต้องมีการบำบัดน้ำเสียและบ้านเรือนขนาดเล็กอย่างน้อยต้องมีถังกรองเพื่อรองรับของเสียจากห้องส้วมก็ตาม แต่โดยทั่วไปแล้วน้ำเสียจากครัวเรือนจะระบายสู่ท่อระบายน้ำหรือแหล่งน้ำสาธารณะโดยตรง ทำให้คุณภาพน้ำคูคลองส่วนใหญ่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครมีค่าออกซิเจนละลายน้ำ (Dissolved Oxygen: DO) ระหว่าง 0.1 – 1.5 มิลลิกรัมต่อลิตร (มก./ล.) ซึ่งถือว่า มีคุณภาพน้ำไม่ได้รับน้ำทิ้งจากกิจกรรมบางประเภท และจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่ออุปโภคบริโภคได้ ก็ต่อเมื่อต้องนำน้ำนั้นมาผ่านการฆ่าเชื้อโรค และผ่านกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อน

2.4.4.3 ปัญหาขยะและของเสียอันตราย

ขยะและของเสียอันตรายมีการเพิ่มปริมาณมากขึ้นทุกปีเกิดจากหลายปัจจัย เช่น การเพิ่มขึ้นของประชากร รายได้ของประชาชน รูปแบบการบริโภค และรูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไป นโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาล นอกจากปริมาณขยะแล้วรูปแบบและองค์ประกอบของขยะก็เปลี่ยนไป ซึ่งในปี พ.ศ.2545 องค์ประกอบหลักของขยะกรุงเทพมหานคร คือ เศษอาหาร พลาสติก โฟม และกระดาษ ทั้งนี้ได้มีการประมาณการปริมาณขยะในอนาคตซึ่งคาดว่าจะในปี พ.ศ.2558 จะมีปริมาณขยะเกิดขึ้น 18,750 ตัน ต่อวัน

จะทั่วไปจากบ้านเรือนที่เกิดขึ้น หากไม่ได้รับการเก็บรวบรวมไปกำจัดแล้ว จะเป็นขยะตกค้างในชุมชนที่สร้างปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นรบกวนและเป็นภาพที่ไม่น่าดู อีกทั้งยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลงวันและสัตว์นำโรค การเกิดขยะในปริมาณที่สูงมากขึ้นทุกปี เป็นสิ่งท้าทายที่กรุงเทพมหานครต้องเพิ่มประสิทธิภาพในการเก็บรวบรวมและการนำไปทำลายด้วยวิธีการที่เหมาะสมต่อไป

การใช้สินค้าที่มีส่วนประกอบของสารอันตรายในบ้านเรือนมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้น รวมถึงไปถึงกระบวนการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ก่อให้เกิดของเสียอันตรายในปริมาณที่เพิ่มสูงมากขึ้นทุกปีซึ่งมีปริมาณบางส่วนถูกปะปนทิ้งไปกับขยะทั่วไป ของเสียอันตรายที่ไม่ได้แยกออกจากขยะทั่วไปเพื่อนำไปกำจัดอย่างถูกต้อง หรือการลักลอบการทิ้งขยะอันตราย จะทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารอันตราย และเชื้อโรคกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์

2.4.4.4 ปัญหาแผ่นดินทรุดในกรุงเทพมหานคร

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ปัญหาวิกฤติการณ์แผ่นดินทรุดในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลสร้างความเสียหายและส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก เช่น ทำให้เกิดน้ำท่วมขังท่ระบายน้ำ ท่อประปาเสียหาย อาคาร สิ่งก่อสร้างต่างๆ ทรุดตัว พื้นถนนและทางเดินเท้าแตกร้าว เป็นต้น และจากข้อมูลการทรุดตัวของแผ่นดินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 – 2546 พบว่าบางจุดมีการทรุดตัวของแผ่นดินลงไปมากกว่า 1 เมตร เช่น หนองจอกวัดที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก และหนองจอกวัดที่การเคหะแห่งชาติ คลองจั่น (กองขี้อเคซีและขี้อฟิสิกส์ กรมแผนที่ทหาร, 2546) ซึ่งสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหาวิกฤติการณ์แผ่นดินทรุดในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลนั้นเกิดจากการใช้น้ำบาดาลในแต่ละวันอยู่ในอัตราที่สูงมากและต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน ทำให้หลายบริเวณมีการลดลงของระดับแรงดันของน้ำบาดาลอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยไม่มีการคืนตัวสู่ระดับเดิม และอาจมีสาเหตุรองอื่นๆ เช่น การเคลื่อนตัวของแผ่นดิน ความถี่ของดินที่เกิดจากการรับน้ำหนักจากสิ่งก่อสร้างต่างๆ มาเป็นเวลานาน และการที่ท่อน้ำที่อยู่ใต้ดินแตกทำให้ดินฐานรากเกิดการอ่อนตัวลง เป็นต้น

2.4.4.5 ปัญหามลพิษทางเสียงในกรุงเทพมหานคร

มลพิษทางเสียงในกรุงเทพมหานคร   เกิดจากการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง มีการขยายตัวด้านการลงทุนและการส่งออกทำให้ภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและบริการมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น   ประกอบกับปริมาณการจราจรที่เพิ่มขึ้นและความหนาแน่นในเขตเมือง รวมทั้งผลพวงจากการที่กรุงเทพมหานครมีประชากรหนาแน่นและมีกิจกรรมต่างๆ นานา จึงทำให้เกิดการกระทบกระทั่งรบกวนกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ รวมถึงกิจกรรมปกติ

ธรรมดาอาจก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางเสียงได้หากผิดกาลเทศะ เช่น การเปิดวิทยุในยามดึก สงัดเมื่อเพื่อนบ้านใกล้เคียงต้องการความเงียบสงบเพื่อต้องการพักผ่อนนอนหลับ เป็นต้น

ปัญหามลพิษทางเสียงริมเส้นทางจราจร ในกรุงเทพมหานครที่สำคัญเป็นผลมาจากความหนาแน่นของการใช้รถบนท้องถนนและการตัดแปลงรถที่ก่อให้เกิดเสียงรบกวน โดยเฉพาะเมื่อมีรถบรรทุกเครื่องยนต์ดีเซลขนาดใหญ่หรือรถจักรยานยนต์วิ่งผ่าน ทั้งนี้เนื่องจากรถจักรยานยนต์บางคนได้ถอดอุปกรณ์กรองเสียงออกจากท่อไอเสีย เพื่อเพิ่มกำลังเครื่องยนต์ ซึ่งจากการตรวจวัดระดับเสียงในบริเวณพื้นที่กรุงเทพมหานครโดยกรมควบคุมมลพิษด้วยสถานีตรวจวัดระดับเสียงและจุดตรวจวัดชั่วคราวและถาวรเป็นประจำ สรุปได้ว่าค่าระดับเสียงเฉลี่ย 24 ชั่วโมงสูงสุดในแต่ละปี ตั้งแต่ 2541 – 2545 มีค่าเกินกว่าค่ามาตรฐานมาโดยตลอด

นอกจากนี้กรุงเทพมหานครยังมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ อีก เช่น มีการใช้พลังงานโดยไม่คำนึงถึงว่าแหล่งพลังงานของประเทศไทยมีในปริมาณจำกัด ต้องนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ และยังเกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมตามมาจากการใช้พลังงาน ปัญหาพื้นที่สีเขียวเพื่อการพัฒนาการและส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ดี รวมทั้งเป็นเสมือนปอดของเมืองเมื่อคิดเทียบเป็นสัดส่วนต่อประชากร ต่ำกว่ามาตรฐานสากลและต่ำมากเมื่อเทียบกับเมืองใหญ่ๆ ในต่างประเทศ เป็นต้น

นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนปัจจุบัน (ดำรงตำแหน่ง พ.ศ.2547 – 2551) มีนโยบายในการพัฒนากรุงเทพมหานครให้เป็นเมืองสะอาด สวยงาม สิ่งแวดล้อมดี ด้วยการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกรุงเทพมหานคร ซึ่งมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกระดับ เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้ามาร่วมกันสร้างสรรค์เมืองหลวงให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ โดยได้มีการกำหนดไว้เป็นกลยุทธ์หลักในยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแนวใหม่ตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ว่าจะใช้หลักการมีส่วนร่วมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมภาคประชาชนต่อการสร้างสร้งงานพัฒนาคุณภาพชีวิต และแก้ปัญหาตามต้องการของชาวกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ นายอภิรักษ์ฯ ได้กำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมไว้ ดังนี้

- บริการเก็บขยะสม่ำเสมอ เพื่อให้ทุกที่สะอาดไม่มีขยะตกค้างและส่งเสริมการคัดแยกขยะ เพื่อลดปริมาณขยะ
- ตลาดสด โรงฆ่าสัตว์สะอาดได้มาตรฐาน ตรวจอาหารที่วางขายไม่ให้ปนเปื้อนสารพิษ
- หาบเร่ แผงลอยได้รับการดูแลให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม สมประโยชน์ของผู้ซื้อ ผู้ขาย และผู้ใช้ทางเท้า
- ปรับปรุงถนนหนทางให้สะอาดเรียบร้อย ไม่มีหลุมบ่อ ไร้มลพิษจากควันรถและสิ่งสกปรก

- ลดมลภาวะในอากาศ โดยออกมาตรการตรวจสอบยานพาหนะที่เข้ามาในเขตกรุงเทพมหานครโดยเข้มงวดและเชื่อมโยงผลการตรวจสภาพรถเข้ากับระบบการต่อทะเบียนรถยนต์

- เปลี่ยนที่รกร้างเป็นสวนสาธารณะเพิ่มพื้นที่สีเขียวอย่างน้อยร้อยละ 30 ทัว

กรุงเทพมหานคร

- นำเสียในคูคลองได้รับการบำบัดให้ใสสะอาดด้วยเทคนิคที่ไม่ต้องลงทุนสูง
- สร้างทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองสายหลักของกรุงเทพมหานคร

พร้อมฟื้นฟูสภาพแม่น้ำลำคลองให้สวยสะอาด

- แก้ปัญหาน้ำท่วมให้ทันเหตุการณ์ โดยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบสูบน้ำและระบบการระบายน้ำที่ครบวงจร

- ดูแลให้ที่พักพิงแก่สัตว์เลื้อยและสุนัขจรจัด พร้อมฉีดวัคซีนป้องกันโรค

ทั้งนี้ผลการตรวจสอบการดำเนินงานตามนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของ

หน่วยงาน สังกัดกรุงเทพมหานครในปีงบประมาณ พ.ศ.2548 โดยคณะกรรมการตรวจสอบการดำเนินการตามนโยบายของกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้เลือกตรวจสอบติดตามเรื่องที่อยู่ในลำดับความสำคัญอื่นๆ และมีผลกระทบอย่างสูงต่อสุขภาพของประชาชนก่อน ปรากฏว่ากรุงเทพมหานครมีโครงการ / กิจกรรม เพื่อรองรับการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของเมือง ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่น โครงการรณรงค์เพื่อลดและแยกมูลฝอย การปรับปรุง/ฟื้นฟูสภาพคูคลอง โครงการก่อสร้างโรงบำบัดน้ำเสียคลองเตย บางซื่อ และธนบุรี กิจกรรมการลดปริมาณฝุ่นละอองในอากาศบนถนนสายหลักของกรุงเทพมหานคร ฯลฯ ผลที่ได้คือน้ำในคลองสะอาดและสภาพภูมิทัศน์โดยทั่วไปดีขึ้น ปริมาณฝุ่นละอองบนถนนบางสายลดลง และที่เด่นชัดคือความพึงพอใจของประชาชนต่อการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมมีจำนวนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม กรุงเทพมหานครควรประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้ประชาชนและทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญ และเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง (รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี พ.ศ. 2548 ของคณะกรรมการตรวจสอบการดำเนินการตามนโยบายของกรุงเทพมหานคร 2548 : 4)

สรุปกรุงเทพมหานครประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมเมือง เช่นเดียวกับเมืองใหญ่ทั่วโลก การแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนซึ่งเป็นต้นเหตุในการก่อให้เกิดมลพิษต่างๆ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

อุทิศ มหาภักตติคุณ (2543, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ศึกษากรณี กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาถึงระดับบทบาทที่ปฏิบัติจริงในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ สำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทที่ปฏิบัติจริงของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจประกอบกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลจากการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีบทบาทในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางผลการวิเคราะห์การค้นพบ พบว่า การรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการ มีผลต่อบทบาทของเจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อมและสุขภาพในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมไม่มีผลกระทบต่อบทบาทในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอย่างมีนัยทางสถิติ รวมถึงปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาอื่นๆ ได้แก่ การรับรู้บทบาท การให้คุณค่าทางสิ่งแวดล้อมและความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมไม่มีผลกระทบต่อบทบาทอย่างมีนัยทางสถิติเช่นกัน

ธิดิมา มะลาดวง (2543, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง บทบาทของเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์จังหวัดในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์จังหวัดในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์จังหวัดในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมกับระดับการศึกษา ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง การรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ผลการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์จังหวัด มีบทบาทในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง โดยบทบาทในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์จังหวัดไม่แตกต่างกันตาม ระดับการศึกษา ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง แต่แตกต่างกันตาม การรับรู้ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อม และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนปัญหาที่พบ ได้แก่ ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานรัฐบาล จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ และขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ สื่อในการปฏิบัติงาน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่ในด้านต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมมาบ้างแล้ว หากแต่ยังไม่มีนักวิจัยท่านใดที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานครอย่างชัดเจน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะทำการศึกษาในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง เพื่อทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

เพศ

ฟ้ารุ่ง มีอุคร (2539 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง บทบาทของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชน : กรณีศึกษาประชาชนในองค์กรชาวบ้านเพื่อการพัฒนาภาคอีสาน จังหวัดขอนแก่น พบว่า เพศก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงตั้งสมมติฐานได้ว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเพศชาย มีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร มากกว่าเพศหญิง

อายุ

ศิริวัฒน์ บุญนัตรกุล (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษา เรื่อง ศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทและแนวคิดการพัฒนาด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในเขตตรวจราชการที่ 8 กระทรวงวัฒนธรรม ผลการศึกษา พบว่า สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดในเขตตรวจราชการที่ 8 กระทรวงวัฒนธรรม เปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามบทบาทด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ระหว่าง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดในเขตตรวจราชการที่ 8 กระทรวงวัฒนธรรม ที่มีอายุแตกต่างกัน มีการปฏิบัติตามบทบาทด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงตั้งสมมติฐานได้ว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีอายุแตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

ระดับการศึกษา

อำพล พรอารักษ์สกุล (2539 :102) ศึกษาเรื่อง บทบาทของหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในการปฏิบัติหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อม ศึกษากรณี : คณะกรรมการสุขภาพในจังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับการศึกษาของคณะกรรมการสุขภาพแตกต่างกัน บทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงตั้งสมมติฐานได้ว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

ระดับตำแหน่ง

อภิรักษ์ สุขบท (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง บทบาทของบุคลากรในการจัดการขยะติดเชื้อในโรงพยาบาล : กรณีศึกษาโรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์ (วัดไร่ขิง) จังหวัดนครปฐม พบว่า ตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ ที่แตกต่างกันก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องบทบาทของบุคลากรในการจัดการขยะติดเชื้อในโรงพยาบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงตั้งสมมติฐานได้ว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีระดับตำแหน่งแตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

การเข้ารับการฝึกอบรม

วรรณฯ ยังเจริญ (2542 :246) ศึกษาเรื่อง บทบาทของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการมูลฝอยและน้ำเสีย : กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ประสบการณ์การฝึกอบรมการจัดการมูลฝอยมีผลต่อบทบาทในการจัดการมูลฝอยและน้ำเสียของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงตั้งสมมติฐานได้ว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่เข้ารับการฝึกอบรมมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร มากกว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม

ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อม

จตุรเทพ ไควินทวงศ์ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการบริหารองค์การส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดระนอง พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์

ทรัพยากรป่าไม้ไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของคณะกรรมการบริหารองค์การส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อำพล พรอารักษ์สกุล (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง บทบาทของหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในการปฏิบัติหน้าที่เรื่องสิ่งแวดล้อม ศึกษากรณี : คณะกรรมการสุขภาพในจังหวัดนครปฐม พบว่า การให้คุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันมีบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

นัทธมวรรณ ยิ่งเจริญสุข (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง บทบาทเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลในการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาในชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและทักษะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับบทบาทของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0 .01

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงตั้งสมมติฐานได้ว่าความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ความตระหนัก

การให้คุณค่าเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ว่ามีความสำคัญ มีคุณค่าต่อตนเองเพียงใด ซึ่งจะมีผลให้บุคคลเกิดการประเมินและตัดสินใจว่าควรมีพฤติกรรมหรือการกระทำ อะไรหรือไม่ อย่างไร เมื่อต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ๆ อำพล พรอารักษ์สกุล (2540 : 41)

ดารณี อาภรณ์พัฒนา (2533 : 100) ศึกษา เรื่อง ความรู้ ความตระหนักของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น : ศึกษากรณีองค์ประปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม พบว่า การให้คุณค่าแหล่งศิลปกรรมที่แตกต่างกันก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องความตระหนักเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงตั้งสมมติฐานได้ว่าความตระหนักของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เฉพาะที่ปฏิบัติงานสังกัดสำนักงานเขต จากทุกสำนักงานเขตต่างๆ ในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 สำนักงานเขต โดยผู้ศึกษาได้ กำหนดแนวทางในการดำเนินการศึกษา ดังนี้

3.1 ประชากรเป้าหมาย

ประชากรเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ของกรุงเทพมหานคร โดย ทำการศึกษาประชากรทั้งหมด ซึ่งเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงาน เขต 50 เขต มีจำนวนทั้งหมด 439 คน (ตารางที่ 1) ดังรายละเอียดคือ

1. เจ้าหน้าที่บริหารงานพัฒนาชุมชน ระดับ 7 หรือ นักพัฒนาชุมชน 7 และ 8 วิชาการ จำนวน 50 คน
2. นักพัฒนาชุมชน ระดับ 6 และระดับ 7 วิชาการ จำนวน 100 คน
3. นักพัฒนาชุมชน ระดับ 3 - 5 , ระดับ 6 วิชาการ และ ระดับ 7 วิชาการ จำนวน 185 คน
4. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ระดับ 2-4 , ระดับ 5 และ ระดับ 6 จำนวน 102 คน
5. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ระดับ 1 - 3 , ระดับ 4 และ ระดับ 5 จำนวน 2 คน

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนอัตราผู้ดำรงตำแหน่งสายงานพัฒนาชุมชนสังกัดสำนักงานเขตของกรุงเทพมหานคร 50 เขต

ลำดับที่	สำนักงานเขต	เจ้าหน้าที่ บริหารงาน พัฒนาชุมชน 7หรือ นักพัฒนา ชุมชน 7/ 8ว	นักพัฒนา ชุมชน 6/ 7 ว	นักพัฒนา ชุมชน3- 5/6ว/7ว	เจ้าพนักงาน พัฒนา ชุมชน 2-4/5/6	เจ้าหน้าที่ พัฒนา ชุมชน 1-3/4/5	รวม
1	พระนคร	1	2	3	2	-	8
2	ป้อมปราบ	1	2	3	2	-	8
3	สัมพันธวงศ์	1	2	3	2	-	8
4	บางรัก	1	2	3	2	-	8
5	ปทุมวัน	1	2	4	3	1	11
6	ยานนาวา	1	2	4	2	-	9
7	ดุสิต	1	2	4	2	-	9
8	พญาไท	1	2	3	2	-	8
9	ห้วยขวาง	1	2	4	2	-	9
10	พระโขนง	1	2	5	3	-	11
11	บางกะปิ	1	2	4	2	-	9
12	บางเขน	1	2	6	2	-	11
13	มีนบุรี	1	2	4	2	-	9
14	ลาดกระบัง	1	2	2	2	-	7
15	หนองจอก	1	2	4	2	-	9
16	ธนบุรี	1	2	5	2	-	10
17	คลองสาน	1	2	4	2	-	9
18	บางกอกใหญ่	1	2	4	2	-	9
19	บางกอกน้อย	1	2	6	3	-	12
20	ตลิ่งชัน	1	2	3	1	-	7
21	ภาษีเจริญ	1	2	2	2	-	7
22	หนองแขม	1	2	2	2	-	7
23	บางขุนเทียน	1	2	2	2	-	7
24	ราษฎร์บูรณะ	1	2	3	2	-	8
25	ดอนเมือง	1	2	6	2	-	11
26	จตุจักร	1	2	5	2	-	10
27	ลาดพร้าว	1	2	5	2	-	10
28	บึงกุ่ม	1	2	3	2	-	8
29	สาทร	1	2	3	2	-	8

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนอัตราผู้ดำรงตำแหน่งสายงานพัฒนาชุมชนสังกัดสำนักงานเขตของกรุงเทพมหานคร 50 เขต (ต่อ)

ลำดับที่	สำนักงานเขต	เจ้าหน้าที่ บริหารงาน พัฒนาชุมชน 7หรือ นักพัฒนา ชุมชน 7/8ว	นักพัฒนา ชุมชน 6/7 ว	นักพัฒนา ชุมชน3- 5/6ว/7ว	เจ้าพนักงาน พัฒนา ชุมชน 2-4/5/6	เจ้าหน้าที่ พัฒนา ชุมชน 1-3/4/5	รวม
30	บางคอแหลม	1	2	5	3	1	12
31	บางซื่อ	1	2	5	2	-	10
32	ราชเทวี	1	2	4	2	-	9
33	คลองเตย	1	2	6	2	-	11
34	ประเวศ	1	2	4	2	-	9
35	บางพลัด	1	2	5	3	-	11
36	จอมทอง	1	2	4	1	-	8
37	ดินแดง	1	2	4	2	-	9
38	สวนหลวง	1	2	3	2	-	8
39	หลักสี่	1	2	5	2	-	10
40	สายไหม	1	2	5	2	-	10
41	คันนายาว	1	2	3	2	-	8
42	สะพานสูง	1	2	1	2	-	6
43	วังทองหลาง	1	2	3	2	-	8
44	คลองสามวา	1	2	2	2	-	7
45	บางนา	1	2	4	2	-	9
46	วัฒนา	1	2	5	1	-	9
47	ทวีวัฒนา	1	2	2	2	-	7
48	บางแค	1	2	2	2	-	7
49	ทุ่งครุ	1	2	2	2	-	7
50	บางบอน	1	2	2	2	-	7
	รวม	50	100	185	102	2	439

ที่มา : กองอัตรากำลัง สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2549

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษานโยบาย แผนงาน และโครงการของกรุงเทพมหานครในช่วงเวลาของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน) ที่ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็นส่วนตัวๆ ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสำรวจ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับตำแหน่ง ระดับการศึกษา คุณวุฒิ โดยคำถามเป็นแบบเลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง

ส่วนที่สอง คำถามเกี่ยวกับความรู้ในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีลักษณะคำถามแบบปลายปิด มี 2 ตัวเลือก คือ ใช่ และ ไม่ใช่ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ตอบถูก	ให้คะแนน 1 คะแนน
ตอบผิด	ให้คะแนน 0 คะแนน

สำหรับเกณฑ์การจัดระดับความรู้ด้านคุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม และการจัดการสิ่งแวดล้อม พิจารณาโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นเกณฑ์ในการจัดระดับความรู้ของประชากร (ชวนชัยเชื้อสาธุชน, 2544 : 21) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

13 คะแนนและต่ำกว่า	หมายถึง	มีระดับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่ำ
14 - 17 คะแนน	หมายถึง	มีระดับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมปานกลาง
18 คะแนนและสูงกว่า	หมายถึง	มีระดับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสูง

ส่วนที่สาม คำถามเกี่ยวกับความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีลักษณะคำถามแบบปลายปิด มีคำตอบเป็นลักษณะประเมินค่า 5 ระดับ ให้เลือกตอบคือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

	ข้อความเชิงบวก	ข้อความเชิงลบ	
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	1	คะแนน
เห็นด้วยมาก	4	2	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	3	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	2	4	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	5	คะแนน

สำหรับเกณฑ์การจัดระดับความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน พิจารณาโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน มาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดระดับความคิดเห็นของประชากร โดยมีรายละเอียดในการแบ่งเกณฑ์ (สมรรัตน์ อรรถนิตย์, 2548 : 60) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.0 – 2.29	มีความตระหนักอยู่ในระดับต่ำ
ค่าเฉลี่ย 2.3 - 3.69	มีความตระหนักอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.7 - 5.0	มีความตระหนักอยู่ในระดับสูง

ส่วนที่สี่ คำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทเฉพาะที่เกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีลักษณะคำถามแบบปลายปิด มีคำตอบเป็นลักษณะประเมินค่า 5 ระดับ ให้เลือกตอบคือ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติปานกลาง ปฏิบัติบางครั้ง ไม่ปฏิบัติ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ปฏิบัติเป็นประจำ	ให้คะแนน 5 คะแนน
ปฏิบัติบ่อยครั้ง	ให้คะแนน 4 คะแนน
ปฏิบัติปานกลาง	ให้คะแนน 3 คะแนน
ปฏิบัติบางครั้ง	ให้คะแนน 2 คะแนน
ไม่ปฏิบัติ	ให้คะแนน 1 คะแนน

สำหรับเกณฑ์การจัดระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทเฉพาะที่เกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม พิจารณาโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน มาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดระดับความคิดเห็นของประชากร โดยมีรายละเอียดในการแบ่งเกณฑ์ (สมรรัตน์ อรรถนิตย์, 2548 : 60) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.0 – 2.29	มีบทบาทอยู่ในระดับต่ำ
ค่าเฉลี่ย 2.3 - 3.69	มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.7 - 5.0	มีบทบาทอยู่ในระดับสูง

ส่วนที่ห้า คำถามเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด

3.3 การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ปรีกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประกายรัตน์ สุขุมลชาติ รองศาสตราจารย์มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์ นายกระมล โอฬาระวัด (รองผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร) นายพนพล สะวิคามิน (ผู้ตรวจราชการ 8 สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร) นายประเสริฐ อินทุโสมา (ผู้อำนวยการเขตสัมพันธวงศ์) และนางรัชกร สบายยิ่ง (หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตทวีวัฒนา) เพื่อตรวจสอบ แก้ไข พิจารณาความชัดเจน ความสมบูรณ์ ความถูกต้อง และความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) นำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ และนำไปหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

แบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วนำไปทดสอบ (Pre-Test) กับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนสังกัดสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร ที่มีใช้กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 28 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ ทดสอบค่าความเชื่อมั่นของความรู้ โดยวิธีทดสอบแบบคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (KR.20) (Kuder-Richardson Formular:K-R 20) (บุญธรรม กิจปริดาภิรัฐ, 2535 : 206.) ซึ่งมีสูตรคือ

$$\text{ค่าความเชื่อมั่น } (r_n) = \frac{K}{K - 1} \left(1 - \frac{\sum pq}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ	K	=	จำนวนข้อของแบบวัดชุดนั้น
	S_t^2	=	ความแปรปรวนของคะแนนรวม
	P	=	สัดส่วนของผู้ตอบถูกแต่ละข้อ
	q	=	สัดส่วนของผู้ตอบผิดแต่ละข้อ

โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ของ Cronbach (บุญธรรม กิจปรีดา บริสุทธิ, 2535 : 207) ดังนี้

$$r_n = \frac{K}{K - 1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ K = จำนวนข้อของแบบวัดชุดนั้น

$\sum S_i^2$ = ผลรวมของค่าความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

S_t^2 = ความแปรปรวนของคะแนนรวม

จากการทดสอบค่าความเชื่อมั่นของความรู้ ได้เท่ากับ 0.72 การทดสอบค่าความตระหนัก และบทบาทโดยวิธีการของ (Cronbach) แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.67 และ 0.73 แสดงว่า เครื่องมือที่ใช้มีค่าความเชื่อถือได้เพียงพอที่จะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสอบถามประชากรโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ติดต่อประสานงานโดยตรงถึงผู้อำนวยการเขตของทุกสำนักงานเขตเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล
2. ส่งแบบสอบถามให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่ปฏิบัติงานในฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ของกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานเขต ทั้ง 50 เขต จำนวน 439 ชุด ในช่วงเดือนกรกฎาคม ปี พ.ศ. 2549

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้แบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลทั้งหมด โดยนำข้อมูลมาจัดระเบียบหรือจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จากนั้นนำมาลงรหัส ตามคู่มือการลงรหัสที่สร้างขึ้นมานำข้อมูลที่ลงรหัสเรียบร้อยแล้วไปวิเคราะห์ประมวลผลด้วยเครื่องมือโครคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Window Version 11.5 สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคลของประชากร ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ อัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ใช้สถิติวิเคราะห์ค่าผันแปรทางเดียว (One- way Analysis of Variance)
3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกระตุ้นกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ใช้สถิติวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment Correlation)

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษา เรื่อง บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลประชากรเป้าหมาย คือ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สังกัดฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ทั้ง 50 สำนักงานเขต จำนวน 439 คน และจากการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ จำนวน 410 คน จากนั้นได้นำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS และนำเสนอผลการศึกษาในลักษณะการบรรยายประกอบตาราง โดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ปัจจัยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สาขาวิชา ระดับตำแหน่ง การได้รับการฝึกอบรม และความต้องการเกี่ยวกับการฝึกอบรม

ส่วนที่ 2 ปัจจัยกระตุ้น ได้แก่ ความรู้ในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ความตระหนักในเรื่องคุณค่าของสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และความตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ส่วนที่ 3 การปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ส่วนที่ 4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สาขาวิชา ระดับตำแหน่ง การได้รับการฝึกอบรม และความต้องการเกี่ยวกับการฝึกอบรม ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกระตุ้นด้านความรู้ และด้านความตระหนักกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนกับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไขปัญหา ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของประชากร

ปัจจัยส่วนบุคคลของประชากร เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สังกัดฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขต 50 เขต จำนวน 410 ราย (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0		
ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	151	36.8
หญิง	259	63.2
อายุ		
30 ปีและต่ำกว่า	83	20.3
31 – 40 ปี	137	33.4
41 – 50 ปี	142	34.6
51 – 60 ปี	48	11.7
Mean = 39 S.D = 8.5 Min. = 21 Max. = 59		
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	22	5.4
ปริญญาตรี	354	86.3
ปริญญาโท	34	8.3
สาขาวิชา		
การศึกษา	46	11.8
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	69	17.7
บริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์	101	25.9

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล (ต่อ)

จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0		
ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
มนุษยศาสตร์ ศิลปศาสตร์	77	19.7
สังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์	97	24.9
ระดับตำแหน่ง		
2 – 3	93	22.7
4 – 5	167	40.7
6 – 7	150	36.6
การได้รับการฝึกอบรม		
ไม่เคย	259	63.2
เคย	151	36.8
ความต้องการในการเข้ารับการฝึกอบรม		
ต้องการ	319	81.0
ไม่ต้องการ	75	19.0

จากตารางที่ 2 พบว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 63.2 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี ร้อยละ 34.6 ระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 86.3 สำเร็จสาขาวิชาด้านบริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์ ร้อยละ 25.9 ระดับตำแหน่ง 4 – 5 ร้อยละ 40.7 ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม ร้อยละ 63.2 และต้องการเข้ารับการฝึกอบรม ร้อยละ 81.0

ส่วนที่ 2 ปัจจัยกระตุ้นด้านความรู้ และด้านความตระหนัก

2.1 ความรู้เรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาด้านความรู้เรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมของประชากร จำนวน 410 ราย พบข้อมูลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความรู้เรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม

ข้อความ	จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. สิ่งแวดล้อมช่วยรักษาสมดุลในระบบนิเวศน์	403	98.3	7	1.7
2. คุณภาพชีวิตของมนุษย์มีสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ	403	98.3	7	1.7
3. เมืองที่ยั่งยืน คือเมืองที่มีสิ่งแวดล้อมดี	372	90.7	38	9.3
4. คุณภาพชีวิตที่ดีหมายถึงการมีสินค้าอุปโภคบริโภคจำนวนมาก*	377	92.0	33	8.0
5. สิ่งแวดล้อม คือ ต้นไม้ น้ำ อากาศเท่านั้น*	374	91.2	36	8.8
6. การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ดีกว่าประหยัดกว่าการป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม*	290	70.7	120	29.3
7. สิ่งแวดล้อมดี คุณภาพชีวิตดี	378	92.2	32	7.8

* ข้อความเชิงลบ

จากตารางที่ 3 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ มีความรู้เรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม และสามารถตอบคำถามได้ถูกต้อง คิดเป็นร้อยละ 70.7 ถึงร้อยละ 98.3 โดยเฉพาะประเด็นสิ่งแวดล้อมช่วยรักษาสมดุลในระบบนิเวศน์ (ร้อยละ 98.3) และคุณภาพชีวิตของมนุษย์มีสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ (ร้อยละ 98.3)

2.2 ความรู้เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาด้านความรู้ในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชากร จำนวน 410 ราย มีรายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความรู้เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม

ข้อความ	จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
8. การรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการหรือท้องถิ่นเท่านั้น*	377	92.0	33	7.0
9. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นแกนนำในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อผลลัพธ์ที่ตรงเป้าหมายและนโยบาย	125	30.5	285	69.5
10. ประชาชนได้รับความรู้ขั้นพื้นฐานในการจัดการสิ่งแวดล้อมจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน	190	46.3	220	53.7
11. การสอนให้ประชาชนรู้ถึงกระบวนการที่ถูกต้องในการดูแลสิ่งแวดล้อม ถือเป็นกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมขั้นเริ่มต้น	379	92.4	31	7.6
12. การจัดการสิ่งแวดล้อม คือ การรักษาความสะอาด*	299	55.9	181	44.1
13. ประชาชนไม่ต้องทราบถึงกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนคอยดูแล*	383	93.4	27	6.6
14. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนไม่เข้าไปแทรกแซงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน แต่ปล่อยให้ประชาชนแก้ปัญหาเอง*	343	83.7	67	16.3
15. การจัดการสิ่งแวดล้อม คือ การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นแล้ว*	333	81.2	77	18.8

* ข้อความเชิงลบ

จากตารางที่ 4 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ตอบคำถามเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมถูกต้อง โดยข้อคำถามที่ประชากรส่วนใหญ่ตอบถูกมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ข้อ 13 (ประชาชนไม่ต้องทราบถึงกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนคอยดูแล) ร้อยละ 93.4

ข้อ 11 (การสอนให้ประชาชนรู้ถึงกระบวนการที่ถูกต้องในการดูแลสิ่งแวดล้อม ถือเป็นกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมขั้นเริ่มต้น) ร้อยละ 92.4 และข้อ 8 (การรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการหรือท้องถิ่นเท่านั้น) ร้อยละ 92.0

ส่วนข้อคำถามที่ประชากรส่วนใหญ่ตอบผิดมากที่สุด คือ ข้อ 9 (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นแกนนำในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อผลลัพธ์ที่ตรงเป้าหมายและนโยบาย) ร้อยละ 69.5 และข้อ 10 (ประชาชนได้รับความรู้ขั้นพื้นฐานในการจัดการสิ่งแวดล้อมจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน) ร้อยละ 53.7

2.3 ความรู้เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาด้านความรู้เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนของประชากร จำนวน 410 ราย มีรายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความรู้เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ข้อความ	จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
16. ประชาชนทุกคนควรเริ่มดูแลสิ่งแวดล้อมจากหน่วยที่เล็กที่สุด คือ บ้านของตนเอง	388	94.6	22	5.4
17. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้ผลดีที่สุด คือ การให้ประชาชนปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ตรงประเด็น*	164	40.0	246	60.0
18. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมในบ้านของตนเท่านั้นก็เพียงพอ ไม่จำเป็นต้องช่วยกันดูแลจัดการสิ่งแวดล้อม โดยส่วนรวมของชุมชน*	368	89.8	42	10.2

* ข้อความเชิงลบ

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความรู้เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0			
	ตอบถูก		ตอบผิด	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
19. หากไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ประชาชนก็ไม่ควรต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาหรือจัดการสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด *	377	92.0	33	8.0
20. ในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนจำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้าร่วมด้วยทุกกรณี *	361	88.0	49	12.0

* ข้อความเชิงลบ

จากตารางที่ 5 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ตอบคำถามเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมถูกต้อง โดยข้อคำถามที่ประชากรส่วนใหญ่ตอบถูกมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ข้อ 16 (ประชาชนทุกคนควรเริ่มดูแลสิ่งแวดล้อมจากหน่วยที่เล็กที่สุด คือ บ้านของตนเอง) ร้อยละ 94.6 ข้อ 19 (หากไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ประชาชนก็ไม่ควรต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาหรือจัดการสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด) ร้อยละ 92.0 และข้อ 18 (การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อม ในบ้านของตนเองเท่านั้นก็เพียงพอ ไม่จำเป็นต้องช่วยกันดูแลจัดการสิ่งแวดล้อม โดยส่วนรวมของชุมชน) ร้อยละ 89.8

ส่วนข้อคำถามที่ประชากรส่วนใหญ่ตอบผิดมากที่สุด คือ ข้อ 17 (การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้ผลดีมากที่สุดคือ การให้ประชาชนปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ตรงประเด็น) ร้อยละ 60.0

2.4 ระดับความรู้ของประชากรเกี่ยวกับความรู้ในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม และการจัดการสิ่งแวดล้อม

สำหรับการจัดระดับความรู้ด้านคุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม และการจัดการสิ่งแวดล้อม จากข้อความ จำนวน 21 ข้อ ผู้วิจัยได้นำคะแนนของประชากร

ที่ได้มารวมกันแล้วใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นเกณฑ์ในการจัดระดับความรู้ของประชากร โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (ชวนชัย เชื้อสาธุชน 2544, 21)

13 คะแนนและต่ำกว่า	คือ	ระดับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ
14 - 17 คะแนน	คือ	ระดับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง
18 คะแนนและสูงกว่า	คือ	ระดับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง

จากการศึกษา ดังตารางที่ 6 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีระดับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 51.2 รองลงมา ได้แก่ กลุ่มที่มีระดับความรู้ปานกลาง ร้อยละ 41.5 และกลุ่มที่มีระดับความรู้ต่ำ ร้อยละ 7.3

ตารางที่ 6 ระดับความรู้ของประชากรเกี่ยวกับความรู้ในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม และการจัดการสิ่งแวดล้อม

จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0		
ระดับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	จำนวน	ร้อยละ
ระดับความรู้ต่ำ (13คะแนนและต่ำกว่า)	30	7.3
ระดับความรู้ปานกลาง (14-17 คะแนน)	170	41.5
ระดับความรู้สูง (18 คะแนนและสูงกว่า)	210	51.2

$\bar{X} = 17.1$, S.D = 2.5 , MIN = 0.0 , MAX = 21.0

หมายเหตุ มีประชากร 2 ราย ที่ตอบผิดหมด คะแนนความรู้จึงเป็นศูนย์คะแนน

2.5 ความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาด้านความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม ดังรายละเอียดในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความตระหนักเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม

จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0							
ข้อความ	ตระหนัก น้อยที่สุด	ตระหนัก น้อย	ตระหนัก ปานกลาง	ตระหนัก มาก	ตระหนัก มากที่สุด	$\bar{X}$	S.D.
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ		
	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)		
1. การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นเรื่องของมนุษย์ทุกคน	0.7 (3)	0.0 (0)	2.0 (8)	11.0 (45)	<u>86.3</u> (354)	4.8	0.5
2. การลดปริมาณขยะเป็น แนวทางในการธำรงรักษา สิ่งแวดล้อม	0.7 (3)	0.0 (0)	6.8 (28)	34.6 (142)	<u>57.8</u> (237)	4.5	0.7
3. การเปิดไฟเฉพาะที่จำเป็น จะช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมได้	1.7 (7)	3.7 (15)	21.0 (86)	28.0 (116)	<u>45.4</u> (186)	4.1	1.0
4. ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหา เฉพาะพื้นที่เท่านั้น ไม่มี ความเกี่ยวข้องกันแต่อย่างใด*	<u>52.9</u> (217)	18.3 (75)	12.4 (51)	12.9 (53)	3.4 (14)	2.0	1.2
5. สิ่งแวดล้อมชุมชนมี ความสำคัญมากกว่า ทัศนียภาพที่สวยงาม	<u>4.6</u> (19)	12.2 (50)	<u>32.9</u> (135)	30.7 (126)	19.5 (80)	3.5	1.1
6. สิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยให้ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ขึ้น	0.2 (1)	1.2 (5)	12.9 (53)	22.4 (92)	<u>63.2</u> (259)	4.5	0.8
7. การจัดการสิ่งแวดล้อมควร ปฏิบัติเมื่อมีปัญหา สิ่งแวดล้อมเกิดขึ้น*	<u>52.9</u> (217)	23.9 (98)	9.3 (38)	9.3 (38)	4.6 (19)	1.9	1.2

* ข้อความเชิงลบ

จากตารางที่ 7 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ตระหนักเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยข้อความที่ประชากรส่วนใหญ่ตระหนักเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ข้อ 1 (การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของมนุษย์ทุกคน) ร้อยละ 86.3 ข้อ 6 (สิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น) ร้อยละ 63.2 และข้อ 2 (การลดปริมาณขยะเป็นแนวทางในการธำรงรักษาสิ่งแวดล้อม) ร้อยละ 57.8

ข้อความที่ประชากรส่วนใหญ่ตระหนักเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมปานกลาง 3 อันดับแรก คือ ข้อ 5 (สิ่งแวดล้อมชุมชนมีความสำคัญมากกว่าทัศนียภาพที่สวยงาม) ร้อยละ 32.9 ข้อ 3 (การเปิดไฟเฉพาะที่จำเป็น จะช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมได้) ร้อยละ 21.0 และข้อ 6 (สิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น) ร้อยละ 12.9

ข้อความที่ประชากรส่วนใหญ่ตระหนักเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด 3 อันดับแรก คือ ข้อ 4 (ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาเฉพาะพื้นที่เท่านั้น ไม่มีความเกี่ยวข้องกันแต่อย่างใด) ร้อยละ 52.9 ข้อ 7 (การจัดการสิ่งแวดล้อมควรปฏิบัติเมื่อมีปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้น) ร้อยละ 52.9 และข้อ 5 (สิ่งแวดล้อมชุมชนมีความสำคัญมากกว่าทัศนียภาพที่สวยงาม) ร้อยละ 4.6

2.6 ความตระหนักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาด้านความตระหนักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังรายละเอียดในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความตระหนักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0							
ข้อความ	ตระหนัก น้อยที่สุด	ตระหนัก น้อย	ตระหนัก ปานกลาง	ตระหนัก มาก	ตระหนัก มากที่สุด	$\bar{X}$	S.D.
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ		
	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)		
8. ประชาชนจำเป็นต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับคุณค่าสิ่งแวดล้อมเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ	0.0 (0)	0.7 (3)	9.0 (37)	35.1 (144)	<u>55.1</u> (226)	4.5	0.7
9. การที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทำให้การดำเนินงานช้าลงกว่าที่ควรจะเป็น *	<u>37.6</u> (154)	30.0 (123)	12.4 (51)	14.4 (59)	5.6 (23)	2.2	1.2

* ข้อความเชิงลบ

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความตระหนักเรื่องการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม (ต่อ)

จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0

ข้อความ	ตระหนัก น้อยที่สุด	ตระหนัก น้อย	ตระหนัก ปานกลาง	ตระหนัก มาก	ตระหนัก มากที่สุด	$\bar{X}$	S.D.
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ		
	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)		
10. ไม่ควรนำความเห็นของ ประชาชนมาใช้ทั้งหมด เนื่องจากประชาชนไม่มี ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม มากนักพอ *	28.8 (118)	25.9 (106)	21.0 (86)	19.8 (81)	4.6 (19)	2.5	1.2
11. ประชาชนต้องให้ ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี ในชุมชน	0.2 (1)	0.7 (3)	12.9 (53)	29.8 (122)	56.3 (231)	4.4	0.8
12. ประชาชนรับฟังความ คิดเห็นของเจ้าหน้าที่พัฒนา ชุมชนเพียงเล็กน้อย ใช้ ความคิดตนเองในการ แก้ปัญหาเป็นส่วนใหญ่	12.0 (49)	22.2 (91)	37.8 (155)	22.2 (91)	5.9 (24)	3.1	1.1
13. ประชาชนไม่จำเป็นต้องมี ส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายการจัดการ สิ่งแวดล้อม เพียงแต่มีส่วน ร่วมในการปฏิบัติก็เพียงพอ แล้ว *	39.3 (161)	26.8 (110)	14.6 (60)	11.7 (48)	7.6 (31)	2.2	1.3
14. ประชาชนเสนอข้อคิดเห็น แก่เจ้าหน้าที่เพื่อมุ่งให้ คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น	0.7 (3)	3.2 (13)	13.4 (55)	49.3 (202)	33.4 (137)	4.1	0.8

* ข้อความเชิงลบ

จากตารางที่ 8 พบว่า ข้อความที่ประชากรส่วนใหญ่ตระหนักเรื่องการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ข้อ 11 (ประชาชนต้องให้ความสำคัญกับ
สิ่งแวดล้อมในครัวเรือนเป็นอันดับแรกเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีในชุมชน) ร้อยละ 56.3 ข้อ 8

(ประชาชนจำเป็นต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับคุณค่าสิ่งแวดล้อมเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ) ร้อยละ 55.1 และข้อ 14 (ประชาชนเสนอข้อคิดเห็นแก่เจ้าหน้าที่เพื่อมุ่งให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น) ร้อยละ 33.4

ข้อความที่ประชากรส่วนใหญ่ตระหนักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมปานกลาง 3 อันดับแรก คือ ข้อ 12 (ประชาชนรับฟังความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเพียงเล็กน้อย ใช้ความคิดตนเองในการแก้ปัญหาเป็นส่วนใหญ่) ร้อยละ 37.8 ข้อ 10 (ไม่ควรนำความเห็นของประชาชนมาใช้ทั้งหมดเนื่องจากประชาชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากพอ) ร้อยละ 21.0 และข้อ 13 (ประชาชนไม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อม เพียงแต่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติก็เพียงพอแล้ว) ร้อยละ 14.6

ข้อความที่ประชากรส่วนใหญ่ตระหนักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด 3 อันดับแรก คือ ข้อ 13 (ประชาชนไม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อม เพียงแต่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติก็เพียงพอแล้ว) ร้อยละ 39.3 ข้อ 9 (การที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทำให้การดำเนินงานช้าลงกว่าที่ควรจะเป็น) ร้อยละ 37.6 และข้อ 10 (ไม่ควรนำความเห็นของประชาชนมาใช้ทั้งหมดเนื่องจากประชาชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากพอ) ร้อยละ 28.8

2.7 ความตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการศึกษาด้านความตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังรายละเอียดในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ข้อความ	จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0					$\bar{X}$	S.D.
	ตระหนักน้อยที่สุด	ตระหนักน้อย	ตระหนักปานกลาง	ตระหนักมาก	ตระหนักมากที่สุด		
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ		
	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)		
15. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นเพียงตัวกลางระหว่างรัฐกับประชาชนในการเผยแพร่นโยบายเท่านั้น	21.7 (89)	24.9 (102)	31.5 (129)	18.5 (76)	3.4 (14)	3.4	1.1

* ข้อความเชิงลบ

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความตระหนักในบทบาทในการส่งเสริม
กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (ต่อ)

จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0							
ข้อความ	ตระหนัก น้อยที่สุด	ตระหนัก น้อย	ตระหนัก ปานกลาง	ตระหนัก มาก	ตระหนัก มากที่สุด	$\bar{X}$	S.D.
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ		
	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)		
16. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ควรคำนึงถึงกระบวนการ ของการดูแลรักษา สภาพแวดล้อมเพื่อที่จะ ได้นำไปเผยแพร่อย่าง ถูกต้อง	0.2 (1)	1.5 (6)	21.0 (86)	<u>38.8</u> (159)	38.5 (158)	4.1	0.8
17. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ควรให้การสนับสนุน) ประชาชนที่เข้ามามีส่วน ร่วมในการจัดการ สิ่งแวดล้อมในทุก ๆ ด้าน ของการแก้ไขปัญหา สิ่งแวดล้อม	0.5 (2)	0.5 (2)	11.7 (48)	37.6 (154)	<u>49.8</u> (204)	4.4	0.7
18. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมัก ปฏิเสธการให้ความ ช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ ประสบปัญหา สิ่งแวดล้อม ทั้งยังไม่เคย ส่งเสริมกระบวนการมี ส่วนร่วมของประชาชน *	<u>52.7</u> (216)	15.4 (63)	14.1 (58)	12.0 (49)	5.9 (24)	2.0	1.3
19. การจัดอบรม“อาสาสมัคร พิทักษ์สิ่งแวดล้อม” เพื่อให้อาสาสมัครปฏิบัติ หน้าที่ในการถ่ายทอด ความรู้เกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อม เป็นการลด ภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ พัฒนาชุมชนทางอ้อม	<u>19.5</u> (80)	27.3 (112)	<u>31.7</u> (130)	14.4 (59)	7.1 (29)	3.4	1.2

* ข้อความเชิงลบ

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามความตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0					$\bar{X}$	S.D.
	ตระหนัก	ตระหนัก	ตระหนัก	ตระหนัก	ตระหนัก		
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด		
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ		
	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)		
20. เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน	0.7	2.2	24.6	39.5	32.9	4.0	0.9
ต้องให้ความสำคัญกับ	(3)	(9)	(101)	(162)	(135)		
นโยบายของผู้บริหารใน							
การจัดการสิ่งแวดล้อม							
เพื่อผลของการทำงานที่							
ตรงเป้าหมาย							

* ข้อความเชิงลบ

จากตารางที่ 9 พบว่า ข้อความที่ประชากรส่วนใหญ่ตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ข้อ 17 (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนควรให้การสนับสนุนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในทุก ๆ ด้าน ของการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม) ร้อยละ 49.8 ข้อ 16 (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนควรคำนึงถึงกระบวนการของการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อที่จะได้นำไปเผยแพร่อย่างถูกต้อง) ร้อยละ 38.5 และข้อ 20 (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนต้องให้ความสำคัญกับนโยบายของผู้บริหารในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อผลของการทำงานที่ตรงเป้าหมาย) ร้อยละ 32.9

ข้อความที่ประชากรส่วนใหญ่ตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนปานกลาง 3 อันดับแรก คือ ข้อ 19 (การจัดอบรม“อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม” เพื่อให้อาสาสมัครปฏิบัติหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นการลดภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนทางอ้อม) ร้อยละ 31.7 ข้อ 15 (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นเพียงตัวกลางระหว่างรัฐกับประชาชนในการเผยแพร่นโยบายเท่านั้น) ร้อยละ 31.5 และข้อ 20 (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนต้องให้ความสำคัญกับนโยบายของผู้บริหารในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อผลของการทำงานที่ตรงเป้าหมาย) ร้อยละ 24.6

ข้อความที่ประชากรส่วนใหญ่ตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนน้อยที่สุด 3 อันดับแรก คือ ข้อ 18 (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมักปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งยังไม่เคยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน) ร้อยละ 52.7 ข้อ 15 (เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นเพียงตัวกลางระหว่างรัฐกับประชาชนใน

การเผยแพร่นโยบายเท่านั้น) ร้อยละ 21.7 และข้อ 19 (การจัดอบรม“อาสาสมัครพิทักษ์สิ่งแวดล้อม” เพื่อให้อาสาสมัครปฏิบัติหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นการลดภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนทางอ้อม) ร้อยละ 19.5

2.8 ระดับความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

สำหรับการวัดระดับความตระหนักด้านคุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม จากข้อความจำนวน 20 ข้อ ผู้วิจัยได้นำคะแนนของประชากรมารวมกัน โดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน มาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดระดับความคิดเห็นของประชากร โดยมีรายละเอียดในการแบ่งเกณฑ์ ดังนี้ (สมรรัตน์ อรรถนิตย์ 2548, 60)

- ค่าเฉลี่ย 1.0 - 2.29 คือ ความตระหนักอยู่ในระดับต่ำ
- ค่าเฉลี่ย 2.3 - 3.69 คือ ความตระหนักอยู่ในระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 3.7 - 5.0 คือ ความตระหนักอยู่ในระดับสูง

ผลที่ได้จากการศึกษา ดังตารางที่ 10 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีความตระหนักอยู่ในระดับสูงทั้ง 3 ด้าน โดยมีความตระหนักด้านบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีค่าเฉลี่ย 3.84 ความตระหนักด้านคุณค่าสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ย 3.78 และความตระหนักด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ย 3.76

ตารางที่ 10 ระดับความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

จำนวน 410 คน		
ระดับความตระหนัก	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
1. ด้านคุณค่าสิ่งแวดล้อม	3.78	สูง
2. ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม	3.76	สูง
3. ด้านบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน	3.84	สูง
$\bar{X} = 3.79$, S.D = 0.62 , MIN = 1.00 , MAX = 5.00		

ส่วนที่ 3 การปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของประชากร จำนวน 410 ราย ดังตารางที่ 11 ที่มีลักษณะคำถามปลายปิด จำนวน 20 ข้อ ผลการศึกษาสามารถที่จะอธิบายได้ ดังนี้

ข้อความที่ประชากรส่วนใหญ่ปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยปฏิบัติเป็นประจำ 3 อันดับแรก คือ ข้อ 6 (ท่านสนับสนุนให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน) ร้อยละ 38.3 ข้อ 12 (ท่านเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่แต่ละชุมชนเพื่อรับทราบถึงปัญหาที่แท้จริง) ร้อยละ 35.4 และข้อ 20 (ท่านศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น) ร้อยละ 32.7

ข้อความที่ประชากรส่วนใหญ่ปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยปฏิบัติบ่อยครั้ง 3 อันดับแรก คือ ข้อ 18 (ท่านส่งเสริมให้ประชาชนหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม) ร้อยละ 46.1 ข้อ 15 (ท่านส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมระดมสมองกับภาครัฐเพื่อแนวทางจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น) ร้อยละ 44.4 และข้อ 3 (ท่านส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้และเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน) ร้อยละ 42.9

ข้อความที่ประชากรส่วนใหญ่ปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยปฏิบัติปานกลาง 3 อันดับแรก คือ ข้อ 14 (ท่านปฏิบัติตามนโยบายของผู้บริหารมากกว่าวิธีแก้ปัญหาที่ประชาชนเสนอมา) ร้อยละ 41.7 ข้อ 7 (ท่านนำผลการประเมินผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนมาวิเคราะห์ร่วมกับประชาชนในชุมชนเพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น) ร้อยละ 39.0 และข้อ 8 (ท่านให้ประชาชนดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมตามโครงการที่ท่านเป็นผู้ริเริ่ม) ร้อยละ 38.5

ข้อความที่ประชากรส่วนใหญ่ปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยปฏิบัติบางครั้ง 3 อันดับแรก คือ ข้อ 14 (ท่านปฏิบัติตามนโยบายของผู้บริหารมากกว่าวิธีแก้ปัญหาที่ประชาชนเสนอมา) ร้อยละ 18.5 ข้อ 8 (ท่านให้ประชาชนดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมตามโครงการที่ท่านเป็นผู้ริเริ่ม) ร้อยละ 15.4 และข้อ 1 (ท่านปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นประจำ) ร้อยละ 11.2

ข้อความที่ประชากรส่วนใหญ่ไม่ปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน 3 อันดับแรก คือ ข้อ 8 (ท่านให้ประชาชนดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมตามโครงการที่ท่านเป็นผู้ริเริ่ม) ร้อยละ 10.5 ข้อ 14 (ท่านปฏิบัติตามนโยบายของผู้บริหารมากกว่าวิธีแก้ปัญหาที่ประชาชนเสนอมา) ร้อยละ 5.1 และข้อ 17 (ท่านสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนท่านอื่นศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น) ร้อยละ 2.9

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามการปฏิบัติงานตามบทบาทในการ
ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0							
ข้อความ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ บางครั้ง	ปฏิบัติ ปานกลาง	ปฏิบัติ บ่อยครั้ง	ปฏิบัติ เป็นประจำ	$\overline{X}$	S.D.
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ		
	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)		
1. ท่านปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นประจำ	1.0 (4)	11.2 (46)	<u>36.6</u> (150)	32.7 (134)	10.5 (76)	3.6	1.0
2. ท่านกระตุ้นให้ประชาชนเป็นผู้เสนอปัญหาเพื่อดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมเอง	1.7 (7)	7.3 (30)	33.7 (138)	<u>41.2</u> (169)	16.1 (66)	3.6	0.9
3. ท่านส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้และเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	0.7 (3)	3.7 (15)	24.9 (102)	<u>42.9</u> (176)	27.8 (114)	3.9	0.9
4. ท่านรับฟังและ/หรือ นำข้อคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมาดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของชุมชน	0.7 (3)	3.4 (14)	28.5 (117)	<u>39.3</u> (161)	28.0 (115)	3.9	0.9
5. ท่านให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อม	1.2 (5)	5.1 (21)	23.7 (97)	<u>39.3</u> (161)	30.7 (12)	3.9	0.9

* ข้อความเชิงลบ

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามการปฏิบัติงานตามบทบาทในการ
ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (ต่อ)

จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0

ข้อความ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ บางครั้ง	ปฏิบัติ ปานกลาง	ปฏิบัติ บ่อยครั้ง	ปฏิบัติ เป็นประจำ	$\bar{X}$	S.D.
	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ		
	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)		
6. ท่านสนับสนุนให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินกระบวนการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน	0.7 (3)	3.4 (14)	18.0 (74)	<u>39.5</u> (162)	38.3 (157)	4.1	0.9
7. ท่านนำผลการประเมินผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนมาวิเคราะห์ร่วมกับประชาชนในชุมชนเพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น	1.5 (6)	8.5 (35)	<u>39.0</u> (160)	26.8 (110)	24.1 (99)	3.6	1.0
8. ท่านให้ประชาชนดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมตามโครงการที่ท่านเป็นผู้ริเริ่ม	10.5 (43)	15.4 (63)	<u>38.5</u> (158)	25.4 (104)	10.2 (42)	3.1	1.1
9. ท่านแนะนำให้ประชาชนหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีของชุมชน	1.0 (4)	5.4 (22)	33.9 (139)	<u>40.2</u> (165)	19.5 (80)	3.7	0.9
10. ท่านชักจูงให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อม	0.7 (3)	2.9 (12)	26.3 (108)	<u>42.2</u> (173)	27.8 (114)	3.9	0.9
11. ท่านแลกเปลี่ยนความรู้กับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนท่านอื่นเกี่ยวกับเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม	1.0 (4)	9.0 (37)	<u>32.4</u> (133)	31.2 (128)	26.3 (108)	3.7	1.0

* ข้อความเชิงลบ

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามการปฏิบัติงานตามบทบาทในการ
ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (ต่อ)

		จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0					S.D.
ข้อความ		ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ บางครั้ง	ปฏิบัติ ปานกลาง	ปฏิบัติ บ่อยครั้ง	ปฏิบัติ เป็นประจำ	
		ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ	
		(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	(จำนวน)	
12.	ท่านเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่ แต่ละชุมชนเพื่อรับทราบ ถึงปัญหาที่แท้จริง	1.5 (6)	3.9 (16)	23.9 (98)	<u>35.4</u> (145)	<u>35.4</u> (145)	4.0 0.9
13.	ท่านรายงานบังคับบัญชา เมื่อเกิดอุปสรรคในการ ส่งเสริมกระบวนการมี ส่วนร่วมของประชาชน	1.2 (5)	4.6 (19)	24.1 (99)	<u>38.1</u> (156)	32.0 (131)	4.0 0.9
14.	ท่านปฏิบัติตามนโยบาย ของผู้บริหารมากกว่าวิธี แก้ปัญหาที่ประชาชน เสนอมา	5.1 (21)	18.5 (76)	<u>41.7</u> (171)	24.1 (99)	10.2 (43)	3.2 1.0
15.	ท่านส่งเสริมให้ประชาชน เข้าร่วมในกิจกรรมระดม สมองกับภาครัฐเพื่อ แนวทางจัดการ สิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น	1.2 (5)	4.6 (19)	22.9 (94)	<u>44.4</u> (182)	26.8 (110)	3.9 0.9
16.	ท่านแนะนำให้ประชาชน จัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ที่เกิดขึ้นตามวิถีทาง ของตนเองมากกว่ารอ ความช่วยเหลือจากภาครัฐ	1.7 (7)	4.9 (20)	29.8 (122)	<u>42.2</u> (173)	21.5 (88)	3.8 0.9
17.	ท่านสนับสนุนให้ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ท่านอื่นศึกษาหาความรู้ เกี่ยวกับกระบวนการ การมีส่วนร่วมของ ประชาชนเพื่อการปฏิบัติ หน้าที่ที่มีประสิทธิภาพ มากขึ้น	2.9 (12)	8.5 (35)	29.5 (121)	<u>37.3</u> (153)	21.7 (89)	3.7 1.0

* ข้อความเชิงลบ

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละของประชากรจำแนกตามการปฏิบัติงานตามบทบาทในการ
ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (ต่อ)

จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0

ข้อความ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ บางครั้ง	ปฏิบัติ ปานกลาง	ปฏิบัติ บ่อยครั้ง	ปฏิบัติ เป็นประจำ	S.D. X
	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	ร้อยละ (จำนวน)	
18. ท่านส่งเสริมให้ประชาชนหา ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม	1.0 (4)	3.4 (14)	23.7 (97)	<u>46.1</u> (189)	25.9 (106)	3.9
19. ท่านสนับสนุนให้ประชาชน จากต่างชุมชนแลกเปลี่ยน ความรู้ และวิธีแก้ปัญหาซึ่งกัน และกัน	1.5 (6)	5.9 (24)	23.2 (95)	<u>39.8</u> (163)	29.8 (122)	3.9
20. ท่านศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับ กระบวนการ มีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อ การปฏิบัติหน้าที่ที่มีประสิทธิ ภาพมากขึ้น	0.7 (3)	6.1 (25)	18.0 (74)	<u>42.4</u> (174)	32.7 (134)	4.0

* ข้อความเชิงลบ

3.1 ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของ ประชาชน

สำหรับการศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของ
ประชาชน จากข้อความ จำนวน 20 ข้อ ผู้ศึกษาได้นำคะแนนของประชากรมารวมกัน โดยใช้
ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน คะแนนสะสม มาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดระดับความ
คิดเห็นของประชากร โดยมีรายละเอียดในการแบ่งเกณฑ์ (สมรรัตน์ อรรถนิตย์ 2548, 60) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.0 – 2.29	คือ มีบทบาทอยู่ในระดับต่ำ
ค่าเฉลี่ย 2.3 – 3.69	คือ มีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 3.7 – 5.0	คือ มีบทบาทอยู่ในระดับสูง

ผลที่ได้จากการศึกษา ดังตารางที่ 12 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทในการมีส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน อยู่ในระดับสูง

ตารางที่ 12 ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

จำนวน 410 คน ร้อยละ 100.0		
ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริม กระบวนการมีส่วนร่วม	จำนวน	ร้อยละ
บทบาทอยู่ในระดับต่ำ	9	2.2
บทบาทอยู่ในระดับปานกลาง	163	39.8
บทบาทอยู่ในระดับสูง	238	58.0
$\bar{X} = 3.77$, S.D = 0.62 , MIN = 1.00 , MAX = 5.00		

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชนระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

การวิจัยเรื่องบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร มีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรตาม

การปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ตัวแปรอิสระ

เพศ

อายุ

ระดับการศึกษา

สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา

ระดับตำแหน่ง

การได้รับการฝึกอบรม
 ความต้องการในการฝึกอบรม
 ความรู้เรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม
 ความรู้เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม
 ความรู้เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม
 ความตระหนักเรื่องคุณค่าของสิ่งแวดล้อม
 ความตระหนักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
 ความตระหนักในบทบาทการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ตารางที่ 13 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน จำแนกตามตัวแปรเพศ การได้รับการฝึกอบรมและความต้องการในการฝึกอบรม

ตัวแปร	N	$\bar{X}$	S.D.	Sig of T
เพศ				
เพศชาย	151	3.8	0.6	0.6
เพศหญิง	259	3.8	0.6	
การได้รับการฝึกอบรม				
ไม่เคย	40	3.7	0.7	0.3
เคย	370	3.9	0.6	
ความต้องการในการฝึกอบรม				
ไม่ต้องการ	75	3.8	0.5	0.8
ต้องการ	319	3.8	0.6	

หมายเหตุ P-value < 0.01

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากร 2 กลุ่ม โดยตัวแปรอิสระมีระดับการวัดเป็นกลุ่ม และตัวแปรตามมีระดับการวัดเป็นช่วง โดยให้ค่า t-test ที่แสดงนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาดังตารางที่ 13 พบว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศ การได้รับการฝึกอบรม และความต้องการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อบทบาทการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 14 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน จำแนกตามตัวแปรอายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา

Source of Variation	Sum of Square	df	Mean Square	Sig. of F
อายุ				
ระหว่างกลุ่ม	1.3	3	0.4	0.3
ภายในกลุ่ม	156.2	406	0.4	
รวม	157.5	409		
ระดับการศึกษา				
ระหว่างกลุ่ม	0.9	2	0.4	0.3
ภายในกลุ่ม	156.6	407	0.4	
รวม	157.5	409		
ระดับตำแหน่ง				
ระหว่างกลุ่ม	2.9	2	1.5	0.02*
ภายในกลุ่ม	154.6	407	0.9	
รวม	157.5	409		
สาขาวิชาที่สำเร็จ				
การศึกษา	1.0	4	0.3	0.6
ระหว่างกลุ่ม	151.3	405	0.4	
ภายในกลุ่ม	152.3	409		
รวม				

หมายเหตุ P-value < 0.05

การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว เป็นการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรตามที่มีระดับการวัดเป็นช่วงและมีตัวแปรต้นที่มีระดับการวัดเป็นกลุ่มมากกว่า 2 กลุ่ม โดยใช้ค่า F – test ที่แสดงนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาดังตารางที่ 14 พบว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และระดับตำแหน่งของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ส่วนตัวแปรระดับตำแหน่งของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่แตกต่างกัน มีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 15 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยกระตุ้นกับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

ตัวแปร	KN	WO	PAR	MN	AW	AP	AR	ROLE
KN	1							
WO	.750**	1						
PAR	.808**	.378**	1					
MN	.734**	.360**	.397**	1				
AW	.070	.016	.026	.131**	1			
AP	-.030	-.020	-.014	-.037	.455**	1		
AR	.044	.037	.000	.074	.357**	.408**	1	
ROLE	.070	.058	.092	.001	.187**	.220**	.235**	1

** p< 0.01

การวิจัยเรื่องบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร มีการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยกระตุ้นกับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน โดยผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และความหมายที่ใช้กับตัวแปรดังนี้

ตัวแปรอิสระ (ปัจจัยกระตุ้น)	สัญลักษณ์
ความรู้รวม	KN
ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าสิ่งแวดล้อม	WO
ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมฯ	PAR
ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม	MN
ความตระหนักในคุณค่าสิ่งแวดล้อม	AW
ความตระหนักในการมีส่วนร่วมของประชาชน	AP
ความตระหนักบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมฯ	AR

ตัวแปรตาม

บทบาทการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม	ROLE

ผลการศึกษาตารางที่ 15 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน เพื่อหาขนาดและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ด้านความรู้และความตระหนักบทบาทในการส่งเสริม ให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม พบว่า ความรู้ไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม แต่ความตระหนักในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ความตระหนักบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และความตระหนักด้านคุณค่าของสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก

ส่วนที่ 5 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาได้รวบรวมและแบ่งกลุ่มจัดประเภท (Grouping) จากแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งประชากรส่วนหนึ่งได้ให้ความคิดเห็น สรุปได้ ดังนี้

5.1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม

จากข้อคำถามที่ว่า “ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมควรทำอย่างไร”

จากการศึกษาประชากร พบว่า ประชากรให้ความเห็นว่า ควรมีการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำนวน 15 คน ควรมีการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ จำนวน 12 คน ควรแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน จำนวน 8 คน และควรเพิ่มงบประมาณในการดำเนินงานให้มากยิ่งขึ้น จำนวน 6 คน

5.2. ปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

จากข้อคำถามที่ว่า “อะไรคือปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม”

ประชากรให้ความเห็นว่า ปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ได้แก่ งบประมาณในการดำเนินงานมีจำกัด จำนวน 32 คน ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน จำนวน 28 คน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความร่วมมือในการทำงาน จำนวน 25 คน ขาดการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ จำนวน 16 คน และบุคลากรมีจำนวนจำกัด จำนวน 13 คน

5.3. บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากข้อคำถามที่ว่า “ท่านคิดว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนหรือไม่ ในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม”

ประชากรให้ความเห็นว่า เป็นหน้าที่ของทุกคนในการจัดการสิ่งแวดล้อม จำนวน 35 คน ทุกหน่วยงานต้องให้ความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม จำนวน 24 คน ภาครัฐต้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง จำนวน 20 คน เพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากยิ่งขึ้น จำนวน 16 คน

5.4. ข้อเสนอแนะเพื่อช่วยพัฒนาบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

จากข้อคำถามที่ว่า “ข้อเสนอแนะเพื่อช่วยพัฒนาบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น”

ประชากรให้ความเห็นว่า ควรมีการเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากยิ่งขึ้น จำนวน 39 คน ควรจัดฝึกอบรมบุคลากรด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม จำนวน 30 คน ควรจัดทำโครงการส่งเสริมการ

มีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จำนวน 24 คน และควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการจัดการสิ่งแวดล้อม จำนวน 11 คน

**ตารางที่ 16 จำนวนประชากรที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ
เกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร**

จำนวน 410 คน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
1. ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ควรทำอย่างไร	
- ควรมีการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	15
- ควรมีการฝึกอบรมบุคลากร ให้มีความรู้ความสามารถ	12
- ควรแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน	8
- ควรเพิ่มงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม	6
2. อะไรคือปัญหาอุปสรรคของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม	
- งบประมาณในการดำเนินงานมีจำกัด	32
- ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน	28
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความร่วมมือในการทำงาน	25
- ขาดการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ	16
- บุคลากรมีจำนวนจำกัด	13
3. ท่านคิดว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนหรือไม่ในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน	
- เป็นหน้าที่ของทุกคนในการจัดการสิ่งแวดล้อม	35
- ทุกหน่วยงานต้องให้ความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม	24
- ภาครัฐต้องให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง	20
- เพิ่มการประชาสัมพันธ์มากยิ่งขึ้น	16

ตารางที่ 16 จำนวนประชากรที่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ
เกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร (ต่อ)

จำนวน 410 คน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)
4. ข้อเสนอแนะเพื่อช่วยพัฒนาบทบาทเฉพาะของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่งขึ้น	
- ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น	39
- ควรจัดการฝึกอบรมบุคลากรด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม	30
- ควรจัดทำโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง	24
- ควรมีนโยบายสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน	11

บทที่ 5

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร สามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

5.1 วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานที่ 1 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเพศชาย มีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร มากกว่า เพศ หญิง

ผลการศึกษา พบว่า เพศของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่แตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับการศึกษาของสุนีย์ สุขสว่าง (2539 : 73) ศึกษาเรื่องบทบาทของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อม ศึกษากรณี จังหวัด พิจิตร พบว่า เพศของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลไม่มีผลต่อบทบาทในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อม อาจเนื่องจากเพศหญิงและเพศชายสามารถทำงานได้เท่าเทียมกันในสังคมปัจจุบัน ทำให้บทบาทที่แสดงออกไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีอายุแตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

ผลการศึกษา พบว่า อายุของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ที่แตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานครไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับการศึกษาของอุทิศ มหาภักดีคุณ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่องบทบาทในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขาภิบาล ศึกษากรณี กรุงเทพมหานคร พบว่า อายุของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสุขาภิบาลไม่มีผลกระทบต่อบทบาทในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อม อาจเนื่องจากกลุ่มอายุทั้งสี่กลุ่ม คือกลุ่มอายุ

30 ปีและต่ำกว่า กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี กลุ่มที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี และกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปีมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร ปฏิบัติงานจริงตามหน้าที่ซึ่งเป็นไปตามลักษณะงานที่ตนเองรับผิดชอบอยู่

สมมติฐานที่ 3 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่าง

กัน
ผลการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่ต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ศรีสุดา คล้ายคล่องจิตร (2544:104) ศึกษาบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลในการเผยแพร่ข่าวสาร เรื่องการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชในจังหวัดนครปฐม พบว่า บทบาทในการถ่ายทอดความรู้ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลไม่ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา และอาจเนื่องมาจากประชากรส่วนมาก มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 86.3)

สมมติฐานที่ 4 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีสาขาวิชาแตกต่างกัน มีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่าง

กัน
ผลการศึกษา พบว่า สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษาของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่ต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับการศึกษาของ สุนีย์ สุขสว่าง (2539:73) ศึกษาเรื่อง บทบาทของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อม ศึกษากรณี จังหวัดพิจิตร พบว่า สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษาของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลไม่มีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษาห้าสาขาและมีการกระจายสาขาวิชาที่สำเร็จ คือ สำเร็จการศึกษาสาขาวิชาด้านบริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์ ร้อยละ 25.9 สาขาวิชาสังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ร้อยละ 24.9 มนุษยศาสตร์ ศิลปศาสตร์ร้อยละ 19.7 วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ร้อยละ 17.7 การศึกษาร้อยละ 11.8 และเมื่อเข้ามาปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบาย กรอบ แนวทางที่กำหนดโดยผู้บริหาร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสำนักงานเขต รวมทั้งยังจะได้รับการถ่ายทอด เรียนรู้ วิธีการและประสบการณ์จากเพื่อนร่วมงาน

โดยมีหัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม ผู้ช่วยผู้อำนวยการเขต และผู้อำนวยการเขต คอยให้คำชี้แนะ ส่งเสริม สนับสนุนและติดตามผลการปฏิบัติงาน

สมมติฐานที่ 5 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีระดับตำแหน่งมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

ผลการศึกษา พบว่า ระดับตำแหน่งของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่แตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 6 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่เข้ารับการฝึกอบรมมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร มากกว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม

ผลการศึกษา พบว่า การเข้ารับการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่แตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับการศึกษาของ อภินันท์ สุขบท (2547 : 95) ศึกษา บทบาทของบุคลากรในการจัดการขยะติดเชื้อในโรงพยาบาล กรณีศึกษา โรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์(วัดไร่ขิง) จังหวัดนครปฐม พบว่า การได้รับการอบรม สัมมนาของเจ้าหน้าที่ ที่แตกต่างกันไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องบทบาทของบุคลากรในการจัดการขยะติดเชื้อในโรงพยาบาล และจากการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนส่วนมาก ไม่เคยได้รับการฝึกอบรม ร้อยละ 63.2

สมมติฐานที่ 7 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานครมากกว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่ไม่ต้องการเข้ารับการฝึกอบรม

ผลการศึกษา พบว่า ความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่แตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างมีสาขาวิชาที่สำเร็จ การศึกษาของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่แตกต่าง ทำให้มีพื้นฐานความต้องการในการเข้ารับการ ฝึกอบรม ต่างกันไปตามสาขา และส่วนมาก (ร้อยละ 81.0) มีความต้องการในการเข้ารับการฝึกอบรม

สมมติฐานที่ 8 ระดับความรู้ในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษา พบว่า ระดับความรู้เรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งปัจจุบัน สถาบันการศึกษาได้ให้ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมสอดแทรกในหลักสูตรการเรียนการสอนหรือบ้างก็เป็นวิชาเลือก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าระดับคะแนนความรู้ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะประเด็นสิ่งแวดล้อมช่วยรักษาสมดุลในระบบนิเวศน์ (ร้อยละ 98.3) และคุณภาพชีวิตของมนุษย์มีสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ (ร้อยละ 98.3)

สมมติฐานที่ 9 ระดับความรู้ในเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษา พบว่า ความรู้เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ขาดความรู้เรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้ผลดีมากที่สุดคือ การให้ประชาชนปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ตรงประเด็น(ร้อยละ 40.0)

สมมติฐานที่ 10 ระดับความรู้ในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษา พบว่า ความรู้ในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ขาดความรู้เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมประเด็นเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นแกนนำในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อผลลัพธ์ที่ตรงเป้าหมาย และนโยบาย กลุ่มตัวอย่างตอบถูกเพียงร้อยละ 30.5 และประชาชนได้รับความรู้ขั้นพื้นฐานในการจัดการสิ่งแวดล้อมจากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน กลุ่มตัวอย่างตอบถูกเพียงร้อยละ 46.3

สมมติฐานที่ 11 ระดับความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษา พบว่า ความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และพบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีความตระหนักเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมของประชาชนระดับสูงและตระหนักมากที่สุดในเรื่องการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของมนุษย์ทุกคน (ร้อยละ 86.3) สิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (ร้อยละ 63.2) การลดปริมาณขยะเป็นแนวทางในการธำรงรักษาสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 57.8) การเปิดไฟเฉพาะที่จำเป็นจะช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมได้ (ร้อยละ 45.4)

สมมติฐานที่ 12 ระดับความตระหนักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษา พบว่า ความตระหนักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และพบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีความตระหนักเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมระดับสูงและตระหนักมากที่สุดในเรื่อง ประชาชนต้องให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนเป็นอันดับแรกเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีในชุมชน (ร้อยละ 56.3) ประชาชนจำเป็นต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับคุณค่าสิ่งแวดล้อมเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ (ร้อยละ 55.1) ประชาชนเสนอข้อคิดเห็นแก่เจ้าหน้าที่เพื่อบูรณาการให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น (ร้อยละ 49.3) ประชาชนรับฟังความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเพียงเล็กน้อย ใช้ความคิดเห็นในการแก้ปัญหาเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 37.8)

สมมติฐานที่ 13 ระดับความตระหนักในบทบาทการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษา พบว่า ความตระหนักในบทบาทการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม

ของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 อาจเนื่องจากประชากรส่วนใหญ่มีความตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนระดับสูงและตระหนักในประเด็นเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนควรให้การสนับสนุนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในทุก ๆ ด้านของการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 49.8)

สรุปได้ว่า ระดับตำแหน่งของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่แตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 รวมถึงความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม ความตระหนักในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และความตระหนักในบทบาทการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการวางแผนส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ประชากรของการศึกษา (Research Population) ครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนทั้งหมดที่ปฏิบัติงานในฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สังกัดสำนักงานเขต ทั้ง 50 เขต ของกรุงเทพมหานคร จำนวน 410 คน

6.1 สรุปผลการวิจัย

6.1.1 ลักษณะทั่วไปของประชากร

ผลการศึกษาปรากฏว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 63.2) อายุระหว่าง 41 – 50 ปี (ร้อยละ 34.6) ระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 86.3) สำเร็จสาขาวิชาด้านบริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์ (ร้อยละ 25.9) ระดับตำแหน่ง 4 – 5 (ร้อยละ 40.7) ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม (ร้อยละ 63.2) และต้องการเข้ารับการฝึกอบรม (ร้อยละ 81.0)

6.1.2 ปัจจัยกระตุ้นด้านความรู้และความตระหนัก

ผลการศึกษาปรากฏว่า ประชากรส่วนใหญ่มีระดับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 51.2) ประชากรส่วนใหญ่มีความตระหนักอยู่ในระดับสูงทั้ง 3 ด้าน โดยที่ด้านบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีค่าเฉลี่ย 3.84 ด้านคุณค่าของสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ย 3.78 และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ย 3.76

6.1.3 บทบาทในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง

6.1.4 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ระดับของตำแหน่ง (0.05) ความตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อม (0.01) ความตระหนักในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม (0.01) และความตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน(0.01) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัจจัยเพศ อายุ ระดับการศึกษา สาขาวิชาที่สำเร็จ ความต้องการในการเข้ารับการฝึกอบรม การได้รับการฝึกอบรม ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าสิ่งแวดล้อม ความรู้ในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

6.1.5 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาพบว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน มีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร ดังนี้

- 6.1.5.1 งบประมาณในการดำเนินงานมีจำกัด
- 6.1.5.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความร่วมมือในการทำงาน
- 6.1.5.3 ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน
- 6.1.5.4 ขาดการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ
- 6.1.5.5 บุคลากรมีจำนวนจำกัด
- 6.1.5.6 ควรมีการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 6.1.5.7 ควรมีการฝึกอบรมบุคลากร ให้มีความรู้ความสามารถ
- 6.1.5.8 ควรแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
- 6.1.5.9 ควรเพิ่มงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม

- 6.1.5.10 ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น
- 6.1.5.11 ควรจัดการฝึกอบรมบุคลากรด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
- 6.1.5.12 ควรจัดทำโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง
- 6.1.5.13 ควรมีนโยบายสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน

6.2 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สำหรับการวิจัยเชิงสำรวจซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยสามารถรวบรวมประเด็นจากผลการวิจัยเพื่อนำมาเสนอแนะดังต่อไปนี้

6.2.1 จากผลการวิจัย ปรากฏว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่เคยได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และมีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรม ผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่า กรุงเทพมหานครควรจัดให้มีการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่างๆเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้แก่เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนทุกระดับตำแหน่ง เพื่อจะได้นำไปใช้พัฒนาบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น

6.2.2 จากผลการวิจัย ปรากฏว่า ระดับตำแหน่งของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่แตกต่างกันมีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร อาจเนื่องมาจาก เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่ระดับตำแหน่งต่ำ หรือผู้ได้บังคับบัญชา ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ในการทำงานไม่มากพอ ซึ่งทำให้ผลในการปฏิบัติงานอาจไม่บรรลุตามเป้าหมาย ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่า ในการจัดการอบรมเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้แก่เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่เป็นระดับผู้บังคับบัญชา ควรกำหนดสาระสำคัญในหลักสูตรให้ครอบคลุม และมีระยะเวลาในการฝึกอบรมให้เพิ่มมากขึ้นกว่าการจัดการฝึกอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีระดับตำแหน่งสูงกว่าหรือเป็นผู้บังคับบัญชา

6.2.3 จากผลการวิจัย ปรากฏว่า ในการปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม มีปัญหา อุปสรรค เนื่องจากนโยบายไม่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า ผู้บริหารกรุงเทพมหานครควรมีนโยบายด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน เพื่อเป็นกรอบ แนวทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

6.2.4 จากผลการวิจัย ปรากฏว่า งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน มีจำนวนจำกัด ทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้กรุงเทพมหานครจัดสรรงบประมาณ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เพิ่มมากขึ้น

6.2.5 จากผลการวิจัย ปรากฏว่า กรุงเทพมหานครขาดการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ ทำให้ประชาชน และหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนยังไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานครเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า กรุงเทพมหานครควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ความเข้าใจว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของส่วนรวม ดังนั้นทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง รวมทั้ง ควรมีโครงการหรือกิจกรรมที่สร้างความตระหนักให้ประชาชนและหน่วยงานทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.3.1 ควรศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

6.3.2 ควรศึกษาบทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

ณพพรชัยสรณ์ เสมสันต์ 4737806 SHEV / M

ศก.ม. (สิ่งแวดล้อม)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ประกายรัตน์ สุขุมลชาติ, M.S. (Community Development, มานี ไชยธีรานุวัตรศิริ, Ph.D. , สมศักดิ์ ส่งสัมพันธ์, M.P.A.

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงและเมืองศูนย์กลางทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง มีคุณลักษณะพิเศษเป็นเมืองเอกโตเดี่ยว (Primate City) (สันฐิตา กาญจนพันธ์, 2550 : 1) มีการเจริญเติบโตมากที่สุด ความเป็นเมืองเอกโตเดี่ยวของกรุงเทพมหานคร เป็นทั้งจุดเด่นและจุดด้อยในเวลาเดียวกัน ในแง่ของความโดดเด่น กรุงเทพมหานครเป็นมหานครชั้นนำแห่งหนึ่งของโลกมีความเจริญก้าวหน้าทางกายภาพ ความทันสมัยไม่น้อยกว่าเมืองใหญ่ๆทั่วโลก เป็นเมืองที่มีความสวยงาม มีศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นที่นิยมชมชอบของบรรดานักท่องเที่ยวผู้เดินทางมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ความเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่ามีความเป็นหนึ่ง เป็นศูนย์กลางทางการเงินการค้าที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นศูนย์กลางด้านการคมนาคมการบิน และการเดินเรือ กรุงเทพมหานครจึงเป็นเมืองแห่งโอกาส ที่ดึงดูดผู้คนทั้งจากส่วนภูมิภาคของประเทศไทย และชาวต่างประเทศ ซึ่งเข้ามากระจุกตัวเพื่อการทำมาหากิน และแสวงหาความก้าวหน้าของชีวิต

แต่ในความเป็นจุดเด่นที่ว่่านั้น ก็สร้างปัญหาให้กับกรุงเทพมหานครในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาลิ่งแวดล้อม ปัญหาการจราจร ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ฯลฯ ซึ่งเป็นปัญหาร่วมของมหานครใหญ่ของโลก ความเจริญก้าวหน้าของกรุงเทพมหานคร เป็นต้นทุนที่ชาวกรุงเทพฯ ต้องจ่ายด้วยปัญหาความเสื่อมโทรมต่างๆดังกล่าว โดยเฉพาะปัญหาลิ่งแวดล้อม ซึ่งนับวันจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกรุงเทพมหานครเป็นอย่างมาก (สัมภาษณ์ ดร.พงศ์ศักดิ์ ธรรมสันต์ รองปลัดกรุงเทพมหานคร, 13 มกราคม 2549)

อาจกล่าวได้ว่าลิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญที่สุดควบคู่กับกรุงเทพมหานครมาโดยตลอด เริ่มจากการพัฒนาเมืองและการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เพื่อรองรับการขยายตัวของเขตเมือง ทำให้เกิดการหลั่งไหลของประชากร การเติบโตของเมืองโดยขาดการวางผังเมือง การขาดจิตสำนึกในการรักษาลิ่งแวดล้อมของประชาชน ระบบการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและลิ่งแวดล้อมยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ ทำให้กรุงเทพมหานครต้องประสบปัญหาวิกฤติด้านลิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จนไม่สามารถแก้ไขปัญหาและดำเนินการพัฒนาได้ทันกับปัญหาที่เกิดขึ้น

เรื่องของปัญหาลิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาใหญ่ของเมืองและของประเทศที่กำลังเจริญก้าวหน้า และเป็นปัญหาหลายด้าน หลายมุม โดยปัญหาแต่ละด้านนั้นอาจใช้มาตรการทางกฎหมายแก้ไขได้ แต่อย่างไรก็ตาม การใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นเครื่องมือในการผดุงรักษาลิ่งแวดล้อมเพียงอย่างเดียว ย่อมไม่เพียงพอถ้าขาดการดำเนินการ หรือการเอาใจใส่ดูแลของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งขาดความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายในการช่วยรักษาลิ่งแวดล้อม เพราะปัจจุบันนี้ปัญหาลิ่งแวดล้อมนั้นได้ส่งผลกระทบและกลายเป็นปัญหาของประชาชนทุกคนไปแล้ว

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือว่าเป็นสิทธิโดยชอบธรรมในระบบประชาธิปไตย เพราะประชาชนทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะรับรู้ข่าวสาร การสนับสนุนหรือการคัดค้านการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมต่างๆที่มีผลกระทบต่อตนเองและที่สำคัญคือ ประชาชนในท้องถิ่นจะทราบถึงรายละเอียดของสภาวะแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ดีกว่าหน่วยงานที่เข้าไปจัดการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรม ดังนั้น การให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์แก้ไขหรือจัดการด้านลิ่งแวดล้อมไม่ว่าขั้นตอนใด ย่อมจะทำให้การพัฒนาท้องถิ่นหรือชุมชนนั้นๆ ได้เปรียบในด้านการเตรียมมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่จะมีต่อคุณภาพลิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นและชุมชน

กรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นซึ่งมีภารกิจสำคัญต้องดำเนินการจัดระเบียบในการพัฒนาและรักษาลิ่งแวดล้อม ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในมาตรา

89 (14) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 แต่ปรากฏว่า การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครขาดปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จบางประการ เช่น การขยายตัวของเมืองและการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนประชากรโดยไม่สามารถควบคุมได้หรือไม่มีการควบคุมอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดมลพิษในด้านต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารทำให้การดำเนินการโครงการต่างๆไม่ต่อเนื่อง การดำเนินงานของหน่วยงานที่ซ้ำซ้อนกันเนื่องจากขาดการประสานงานที่ดี ขาดการประชาสัมพันธ์และการรณรงค์ ด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง การที่มีจำนวนบุคลากรทางด้านสิ่งแวดล้อมไม่เพียงพอต่อการดำเนินโครงการ ประกอบกับวิธีการและกระบวนการในการจัดการสิ่งแวดล้อม ขาดประสิทธิภาพ ทำให้กรุงเทพมหานครไม่สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างเพียงพอและทั่วถึง ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่มีอยู่มีประสิทธิภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญที่สุดประชาชนซึ่งเป็นตัวการหลักที่ทำลายสิ่งแวดล้อมและก่อมลพิษในด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่ยังขาดจิตสำนึกและความรู้ความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งขาดการให้ความร่วมมือกับภาครัฐ

ด้วยเหตุดังกล่าว ปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้การพัฒนาและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จได้ก็คือ ความร่วมมือร่วมใจของประชาชนชาวกรุงเทพมหานครทุกคน เนื่องจากประชาชนเป็นได้ทั้งผู้ก่อมลพิษและผู้ช่วยรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี ซึ่งการสร้างจิตสำนึกและเพิ่มความตระหนักให้ประชาชนลดการก่อมลพิษ ช่วยกันบำรุงรักษาและแก้ไขปัญหาสถานะแวดล้อมของกรุงเทพมหานครให้ดีขึ้น และคงสภาพที่ดีตลอดไป เป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยเน้นที่การป้องกันปัญหามากกว่าการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้จะต้องเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ตลอดจนสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนและประชาสังคมในการรักษาสภาพแวดล้อม เช่น ส่งเสริมการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคนิคแก่ประชาชนหรือประชาสังคมที่ต้องการความช่วยเหลือ เผยแพร่เอกสารหรือเปิดเวทีชาวบ้าน สร้างระบบข้อมูลท้องถิ่นหรือเอกชนอิสระสามารถเข้าถึงสารสนเทศด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐ เป็นต้น

ดังนั้นกรุงเทพมหานครจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่ง “เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน” ในหน่วยงานสังกัดกรุงเทพมหานคร ระดับสำนักงานเขตที่ปฏิบัติงานสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนแต่ละเขตปกครองในพื้นที่กรุงเทพมหานคร (เฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนทั้งสิ้น จำนวน 1,676 ชุมชน ที่จัดตั้งขึ้น ตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยกรรมการชุมชน พ.ศ. 2534) มีหน้าที่ความรับผิดชอบสำคัญในการสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มของประชาชน เป็นผู้นำ ที่ปรึกษา และประสานหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือประชาชนและชุมชนในการพัฒนาทุกด้าน จึงเป็นบุคลากรของ

กรุงเทพมหานคร ที่มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ และการประสานงานระหว่างประชาชนกับกรุงเทพมหานครหรือหน่วยงานอื่นๆ ทั้งนี้ หากเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนตระหนักถึงความสำคัญ มีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนรวมทั้งปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนอย่างเต็มที่ ก็จะกระตุ้นให้ประชาชนเข้าใจวิกฤติของปัญหา รวมทั้งเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การวางแผนการป้องกันหรือการแก้ไขปัญหาสีสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลได้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร และศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อบทบาทดังกล่าวของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เพื่อเป็นแนวทางการปรับปรุง แก้ไข หรือเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานของกรุงเทพมหานครและเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมืออย่างแท้จริง และเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองต่อไป

2. บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจ ประชากรคือเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน สังกัดกรุงเทพมหานคร 50 สำนักงานเขต จำนวน 410 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติ อัตราร้อย ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์การผันแปรทางเดียวและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ผลการศึกษา พบว่า บทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับสูง โดยที่ ระดับตำแหน่งของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่แตกต่างกัน มีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร คือ ความตระหนักด้านคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ($P < 0.01$) ความตระหนักในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ($P < 0.01$) และความตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ($P < 0.01$) มีความสัมพันธ์

กับบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก

จากผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะให้กรุงเทพมหานครจัดการฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนทุกระดับตำแหน่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับผู้ได้บังคับบัญชา นอกจากนี้ควรมีนโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ชัดเจน รวมทั้งควรเพิ่มงบประมาณในการดำเนินงานและเพิ่มการประชาสัมพันธ์ โครงการ หรือกิจกรรม เพื่อสร้างความตระหนักให้ประชาชนและหน่วยงานทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานครให้มากยิ่งขึ้น

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

4. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษารั้วนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ที่ปฏิบัติงาน ณ สำนักงานเขต 50 เขต สังกัดกรุงเทพมหานคร ในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

5. สมมติฐานงานวิจัย

5.1 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเพศชาย มีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร มากกว่า เพศ หญิง

5.2 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีอายุแตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

5.3 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

5.4 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีสาขาวิชาแตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

5.5 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีระดับตำแหน่งแตกต่างกันมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

5.6 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่เข้ารับการฝึกอบรมมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร มากกว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม

5.7 เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานครมากกว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่ไม่ต้องการเข้ารับการฝึกอบรม

5.8 ระดับความรู้ในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

5.9 ระดับความรู้ในเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

5.10 ระดับความรู้ในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

5.11 ระดับความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

5.12 ระดับความตระหนักในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

5.13 ระดับความตระหนักในบทบาทการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน มีความสัมพันธ์กับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ศึกษานโยบาย แผนงาน และโครงการของกรุงเทพมหานคร ในช่วงเวลาของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน) ที่ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

ตอนที่หนึ่ง ข้อมูลทั่วไป ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบให้เลือกตอบ ประกอบด้วยตัวแปรต่างๆ คือ เพศ อายุ ระดับตำแหน่ง ระดับการศึกษา คุณวุฒิ การได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และความต้องการฝึกอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ตอนที่สอง ความรู้ในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีลักษณะคำถามแบบปลายปิด มีคำตอบ 2 ตัวเลือก คือใช่ และไม่ใช่

ตอนที่สาม ความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีลักษณะคำถามแบบปลายปิด มีคำตอบเป็นลักษณะประเมินค่า 5 ระดับ ให้เลือกตอบ

ตอนที่สี่ การปฏิบัติงานตามบทบาทเฉพาะที่เกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีลักษณะคำถามแบบปลายปิด มีคำตอบเป็นลักษณะประเมินค่า 5 ระดับ ให้เลือกตอบ

ตอนที่ห้า ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด

7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 วิเคราะห์ข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติเชิงพรรณนา

ได้แก่ อัตราส่วนร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

7.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ใช้สถิติวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว (One- way Analysis of Variance)

7.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกระตุ้นกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ใช้สถิติวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation)

8. สรุปผลการวิจัย

8.1 ลักษณะทั่วไปของประชากร

ผลการศึกษาปรากฏว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 63.2) อายุระหว่าง 41 – 50 ปี (ร้อยละ 34.6) ระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 86.3) สำเร็จสาขาวิชาด้านบริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์ (ร้อยละ 25.9) ระดับตำแหน่ง 4 – 5 (ร้อยละ 40.7) ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม (ร้อยละ 63.2) และต้องการเข้ารับการฝึกอบรม (ร้อยละ 81.0)

8.2 ปัจจัยกระตุ้นด้านความรู้และความตระหนัก

ผลการศึกษาปรากฏว่า ประชากรส่วนใหญ่มีระดับความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 51.2) ประชากรส่วนใหญ่มีความตระหนักอยู่ในระดับสูงทั้ง 3 ด้าน โดยที่ด้านบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีค่าเฉลี่ย 3.84 ด้านคุณค่าของสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ย 3.78 และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ย 3.76

8.3 บทบาทในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง

8.4 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ระดับของตำแหน่ง (0.05) ความตระหนักในคุณค่าของสิ่งแวดล้อม (0.01) ความตระหนักในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม (0.01) และความตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน(0.01) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปัจจัยเพศ อายุ ระดับการศึกษา สาขาวิชาที่สำเร็จ ความต้องการในการเข้ารับการฝึกอบรม การได้รับการฝึกอบรม ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าสิ่งแวดล้อม ความรู้ในการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ความรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน จำแนกตามตัวแปรเพศ การได้รับการฝึกอบรมและความต้องการในการฝึกอบรม

ตัวแปร	N	$\bar{X}$	S.D.	Sig of T
เพศ				
เพศชาย	151	3.8	0.6	0.6
เพศหญิง	259	3.8	0.6	
การได้รับการฝึกอบรม				
ไม่เคย	40	3.7	0.7	0.3
เคย	370	3.9	0.6	
ความต้องการในการฝึกอบรม				
ไม่ต้องการ	75	3.8	0.5	0.8
ต้องการ	319	3.8	0.6	

หมายเหตุ P-value < 0.01

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน จำแนกตามตัวแปรอายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา

Source of Variation	Sum of Square	df	Mean Square	Sig. of F
อายุ				
ระหว่างกลุ่ม	1.3	3	0.4	0.3
ภายในกลุ่ม	156.2	406	0.4	
รวม	157.5	409		
ระดับการศึกษา				
ระหว่างกลุ่ม	0.9	2	0.4	0.3
ภายในกลุ่ม	156.6	407	0.4	
รวม	157.5	409		
ระดับตำแหน่ง				
ระหว่างกลุ่ม	2.9	2	1.5	0.02*
ภายในกลุ่ม	154.6	407	0.9	
รวม	157.5	409		
สาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษา				
ระหว่างกลุ่ม	1.0	4	0.3	0.6
ภายในกลุ่ม	151.3	405	0.4	
รวม	152.3	409		

หมายเหตุ P-value < 0.05

**ตารางที่ 3 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยกระตุ้นกับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม
ร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน**

ตัวแปร	KN	WO	PAR	MN	AW	AP	AR	ROLE
KN	1							
WO	.750**	1						
PAR	.808**	.378**	1					
MN	.734**	.360**	.397**	1				
AW	.070	.016	.026	.131**	1			
AP	-.030	-.020	-.014	-.037	.455**	1		
AR	.044	.037	.000	.074	.357**	.408**	1	
ROLE	.070	.058	.092	.001	.187**	.220**	.235**	1

** $p < 0.01$

9. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริม กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาพบว่าเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน มีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร ดังนี้

- 9.1 งบประมาณในการดำเนินงานมีจำกัด
- 9.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความร่วมมือในการทำงาน
- 9.3 ประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน
- 9.4 ขาดการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ
- 9.5 บุคลากรมีจำนวนจำกัด
- 9.6 ควรมีการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 9.7 ควรมีการฝึกอบรมบุคลากร ให้มีความรู้ความสามารถ
- 9.8 ควรแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
- 9.9 ควรเพิ่มงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม
- 9.10 ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น

- 9.11 ควรจัดการฝึกอบรมบุคลากรด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม
- 9.12 ควรจัดทำโครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง
- 9.13 ควรมีนโยบายสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน

10. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยปรากฏว่า ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยกระตุ้นที่มีผลต่อบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ระดับตำแหน่งของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม ความตระหนักในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และความตระหนักในบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนได้ปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับสูง ซึ่งเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญในเรื่องสิ่งแวดล้อมและการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม รับฟัง นำข้อคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการเสนอปัญหา การป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม มาดำเนินการ โดยสนับสนุนให้ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มและมีส่วนร่วมในโครงการต่างๆด้านสิ่งแวดล้อม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระดมสมองร่วมกันทั้งในชุมชน ต่างชุมชน และภาครัฐ รวมทั้งนำผลการประเมินผลการจัดการสิ่งแวดล้อม มาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหา และพัฒนาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น โดยสนับสนุนให้ประชาชน หรือ ชุมชน เป็นผู้ดำเนินกระบวนการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนเอง นอกจากนี้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ยังเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่ชุมชนเป็นประจำเพื่อรับทราบถึงปัญหาที่แท้จริง ศึกษา และสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนท่านอื่นศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน แลกเปลี่ยนความรู้กันและกันเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมทั้งรายงานผู้บังคับบัญชาเมื่อเกิดอุปสรรคในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

11. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สำหรับการวิจัยเชิงสำรวจซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยสามารถรวบรวมประเด็นจากผลการวิจัยเพื่อนำมาเสนอแนะดังต่อไปนี้

11.1 จากผลการวิจัย ปรากฏว่า เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่เคยได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และมีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรม ผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่า กรุงเทพมหานครควรจัดให้มีการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่างๆเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้แก่เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนทุกระดับตำแหน่ง เพื่อจะได้นำไปใช้พัฒนาบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น

11.2 จากผลการวิจัย ปรากฏว่า ระดับตำแหน่งของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่แตกต่างกันมีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร อาจเนื่องมาจาก เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่ระดับตำแหน่งต่ำ หรือผู้ได้บังคับบัญชา ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ในการทำงานไม่มากพอ ซึ่งทำให้ผลในการปฏิบัติงานอาจไม่บรรลุตามเป้าหมาย ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเสนอแนะว่า ในการจัดการอบรมเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้แก่เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่เป็นระดับผู้บังคับบัญชา ควรกำหนดสาระสำคัญในหลักสูตรให้ครอบคลุม และมีระยะเวลาในการฝึกอบรมให้เพิ่มมากขึ้นกว่าการจัดการฝึกอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่มีระดับตำแหน่งสูงกว่าหรือเป็นผู้บังคับบัญชา

11.3 จากผลการวิจัย ปรากฏว่า ในการปฏิบัติงานตามบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม มีปัญหา อุปสรรค เนื่องจาก นโยบายไม่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า ผู้บริหารกรุงเทพมหานครควรมีนโยบายด้านการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน เพื่อเป็นกรอบ แนวทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน

11.4 จากผลการวิจัย ปรากฏว่า งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน มีจำนวนจำกัด ทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรม ต่างๆได้อย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้กรุงเทพมหานครจัดสรรงบประมาณด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เพิ่มมากขึ้น

11.5 จากผลการวิจัย ปรากฏว่า กรุงเทพมหานครขาดการประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ ทำให้ประชาชน และหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน ยังไม่ให้ความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม

กรุงเทพมหานครเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า กรุงเทพมหานครควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ ความเข้าใจว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของส่วนรวม ดังนั้นทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง รวมทั้ง ควรมีโครงการหรือกิจกรรมที่สร้างความตระหนักให้ประชาชนและหน่วยงานทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

12. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

12.1 ควรศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร

12.2 ควรศึกษาบทบาทที่คาดหวังของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร

ROLE OF COMMUNITY DEVELOPMENT OFFICERS IN PROMOTING PUBLIC PARTICIPATION IN BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION ENVIRONMENTAL MANAGEMENT

NAPATSORN SEMSON 4737806 SHEV / M

M.A. (ENVIRONMENT)

THESIS ADVISOR: PRAKAIKAT SUKUMALCHART, M.S. (Community Development), MANEE CHAITEERANUWATSIRI, Ph.D. SOMSAK SONGSAMPHANT, M.P.A.

EXECUTIVE SUMMARY

1. Significance of the Problem

Bangkok is the Capital City and the center of social, economics, and political aspects. It has a special characteristics of Primate City (Santita Kajanaphan, 2007 : 1) with most development. Being a Primate city brings Bangkok both strengths and weakness at the same time. For strength, Bangkok is one of the world leading cities that has equally advanced and modernized physical development. It is a beautiful country with rich culture and tradition famous among tourists. Bangkok, as the center of economy, which could be said to rank at number one, the center of finance, important trade, as well as sea and air transportation, is the city of opportunity drawing people from all regions of Thailand and foreigners to make a living and pursue life-opportunity in the city.

Nevertheless, these strengths also bring about many problems to Bangkok; for example, problems concerning environment, traffic, polluted water, solid waste, congested areas, safety of life and property, and city's disorderliness, etc. These

problems are similar with those of major cities around the world. Bangkok advance development comes with a price of many deteriorating problems as mentioned, especially the environmental problems which affecting the people of Bangkok daily at a worsening rate. (Interview Dr. Pongsak Semson, Deputy Permanent Secretary for BMA, 13 January 2006)

It could be said that environment has always been an important issue of Bangkok starting from the city's rapid industrial expansion in 1960. The expansion led to the migration of a large number of people into the city which increasingly grew unplanned. This condition together with the lack of awareness for environmental preservation among public and the ineffective environmental and resource management, led Bangkok to face with severe environmental problems that aggravated at an alarming rate making it impossible to eradicate the problems.

Environmental problem is a big issue for most cities and developed countries and it is also a multi-facet issue. Each element of the problem may be solved through legal measures. However legal measure alone is not sufficient to maintain the environmental condition if there is the lack of enforcement and the responsibility of officers in charge along with the lack of participation from all sectors since the issue has now become everybody's concern.

Public participation is considered a fundamental right of all people in the democratic system. People are entitled to gain access to information and they have the rights to support or object any development projects or activities that affect them. More importantly, local people are more familiar with the area than the government agency in charge of the project or activity; therefore, to allow people's participation in the process of analyzing or dealing with the problem would be an advantage for the preparation of measures for environmental preservation in the local community.

Bangkok Metropolitan Administration as a local government is responsible for the management and development of environmental perseverance in accordance with Article 89 (14) of the Bangkok Metropolitan Administration Act B.E. 2528 (1985). But in reality the BMA's attempt to manage environmental condition faces with obstructive factors. For example, the rapid and uncontrolled expansion of city's sprawl and population leading to various pollution, the unorganized and incoherent operation of government agencies, the lack of efficient public relations and environmental campaign, and the insufficient of environmental personnel's for undertaking projects. With all these factors along with the inefficient management methods and process, the Bangkok Metropolitan Administration, as a result, could not provide adequate service to all public. The lack of environmental awareness and

participation among the public also contribute to the problems leading to environmental deterioration and pollutions.

In this regards, the most important factor for inducing the successful environmental development and management is the participation from all people of Bangkok since they can be both the cause of pollutions and the ones maintaining good environmental condition. To create public awareness and realization for the importance of pollution reduction and the maintenance of Bangkok sustainable environment is the management of the issue that stresses problems prevention rather than solving them. Therefore, public participation in environmental preservation must be systematical enhanced and promoted such as through providing academic and technical information to the needy people or civic society, organizing public hearing, creating government environmental data system that is accessible for the non-governmental organizations.

With this reason, it is necessary for the Bangkok Metropolitan Administration to encourage public participation in environmental management. “The Community Development Officer” in BMA district offices who works closely with local people (especially in 1,676 communities established in accordance with Bangkok Metropolitan Administration Regulation B.E. 2534 (1991)) has important duty encouraging the establishment of people group, being the leader, advisor, and coordinator for all concerned sectors in every development aspects. The Community Development Officers are therefore an important workforce for the BMA in enhancing the good relationship and cooperation between the people and the BMA or other government agencies. If the Community Development Officers realize and understand the importance of environment and people participation and strong commit to their duty, people will be more understanding to the crisis and with the realization they would better participate in environmental management which eventually will lead to the efficient and effective plan for environmental solution for the BMA.

Upon the above reasons, researcher is therefore interested in studying the role of Community Development Officer in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration management and the factors affecting their role as mentioned. This study will provide relevant information for the Bangkok Metropolitan Administration to improve and increase efficiency of the organization as well as the Community Development Officers in promoting public participation in environmental management which could lead to the substantial cooperation between both parties. This cooperation will be the right way to deal with future environmental management of the city.

2. Abstract

This study aims to investigate factors affecting the role of community development officers in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration (BMA) environmental management. The data collection was done through questionnaires and the target group was 410 BMA community development officers in 50 districts. Data analysis was undertaken by percentage, mean, standard deviation, mean comparison, one-way analysis of variance, and multiple correlation

The result was found that the community development officers' perception of their role in promoting public participation was at a high level. The officers felt they had an affect in their role in promoting public participation in BMA management with statistical significance ($P < 0.05$). Factors affecting the role of community development officer in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management included the awareness of environmental values ($P < 0.01$), the awareness of public participation in environmental management ($P < 0.01$), and the awareness of the role in promoting public participation ($P < 0.01$). These factors had relations to the role of promoting public participation in environmental management with statistical significance and a positive relationship.

The study result suggests that BMA should arrange a training course for community development officers at all levels, especially at subordinate levels. Furthermore, there should be a concrete policy for environmental management and public participation promotion, an increase in budget, as well as more public relations campaigns on projects or activities to encourage awareness in the public and all government sectors to participate more in BMA environmental management.

3. Research Objective

To study the factors affecting the role of Community Development Officer in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management.

4. Scope of the Study

This study aims to investigate the role of Community Development Officer in 50 districts offices under the Bangkok Metropolitan Administration in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management.

5. Research Hypotheses

5.1 The male Community Development Officer has higher role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management than female Community Development Officers.

5.2 The Community Development Officer of different age has different role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management.

5.3 The Community Development Officer of different educational level has different role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management.

5.4 The Community Development Officer of different academic field has different role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management.

5.5 The Community Development Officer of different rank has different role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management.

5.6 The Community Development Officer who receives training has higher role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management than the Community Development Officer who does not receive training.

5.7 The Community Development Officer who wants to receive training has higher role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management than the Community Development Officer who does not want to receive training.

5.8 The level of knowledge on environmental value of the Community Development Officer has relations to the role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management.

5.9 The level of knowledge on public participation in environmental management of the Community Development Officer has relations to the role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management.

5.10 The level of knowledge on environmental management of the Community Development Officer has relations to the role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management.

5.11 The level of awareness on environmental value of the Community Development Officer has relations to the role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management.

5.12 The level of awareness on public participation in environmental management of the Community Development Officer has relations to the role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management.

5.13 The level of awareness on the role of promoting public participation in environmental management of the Community Development Officer has relations to the role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management.

6. Research Instruments

The instrument for this study is the questionnaire constructing from the study of documents, theories, and relevant studies, the study of Bangkok Metropolitan Administration policies, plans, and projects during the government of Mr. Apirak Kosayodhin, Governor of Bangkok, who encourage the promotion of public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management. The questionnaire used for data collection is divided in to parts as below.

Part 1: General information. The questions were asked with the alternatives for answers. This included factors such as gender, age, rank, educational level, qualification, environmental training, and the desire for environmental training.

Part 2: Knowledge on environmental value, environmental management, and participation in environmental management were investigated by close-ended questions with 2 choices of “Yes” or “No” answers.

Part 3: Awareness on environmental value, public participation in environmental management and the role of promoting public participation was investigated by close-ended questions with 5 choices of evaluating levels.

Part 4: Operation performance consistence with specific role in promoting public participation in environmental management was investigated by close-ended questions with 5 choices of evaluating levels.

Part 5: Problems, obstacles, and suggestions on the role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration were investigated by open-ended questions.

7. Statistical Applications

7.1 Analyses of personal data of population were done by descriptive statistics such as Percentage, Mean, and Standard Deviation.

7.2 Analyses of relations between personal factors affecting the performance of the Community Development Officer in promoting public participation were done by One-way Analysis of Variance.

7.3 Analyses of relations between stimulating factors and the performance of the Community Development Officer in promoting public participation were done by Pearson's Product Moment Correlation.

8. Summary of Results

8.1 General Characteristics of Population

The results showed that the majority of population were female (63.2%), aged 41 – 51 years (34.6%), with bachelor degree education (86.3%), in fields of business administration, accounting, economics (25.9%), ranking at levels 4 – 5 (40.7%). Most had never received training (63.2%) and did want to receive training (81.0%).

8.2 Stimulating Factors of Knowledge and Awareness

The results showed that the majority of population had knowledge on environment at high level (51.2%) and the majority had all 3 aspects of awareness at high level. The awareness of the role in promoting public participation had an average of 3.84. The awareness of environmental value had an average of 3.78. The awareness of public participation in environmental management had an average of 3.76.

8.3 The Role in Promoting Public Participation in Environmental Management

The results showed that the Community Development Officer had a role in promoting public participation in environmental management at high level.

8.4 The Tests of Relations between Independent Variables and the Promotion of Public Participation in Environmental Management.

The results showed that factors affecting the promotion of public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management with statistical significance were Rank (0.05), Awareness on Environmental Value (0.01),

Awareness of Public Participation in Environmental Management (0.01), and Awareness on the Role in Promoting Public Participation (0.01)

Gender, Age, Educational Level, Field of Study, Desire for Training, Receive of Training, Knowledge on Environmental Value, Knowledge on Participation in Environmental Management, and Knowledge on Environmental Management had no relations with the promotion of public participation in environmental management.

Table 1 Analyses of relations between factors affecting the role of Community Development Officer in promoting public participation in environmental management categorized by Gender, Receive of Training, and Desire for Training

Variables	N	$\bar{X}$	S.D.	Sig of T
Gender				
Male	151	3.8	0.6	0.6
Female	259	3.8	0.6	
Receive of Training				
Never	40	3.7	0.7	0.3
Ever	370	3.9	0.6	
Desire for Training				
Not desire	75	3.8	0.5	0.8
Desire	319	3.8	0.6	

Note P-value < 0.01

Table 2 Analyses of relations between factors affecting the role of Community Development Officer in promoting public participation in environmental management categorized by Age, Educational Level, Rank, and Field of Study

Source of Variation	Sum of Square	df	Mean Square	Sig. of F
Age				
Different group	1.3	3	0.4	0.3
Same group	156.2	406	0.4	
Total	157.5	409		
Educational Level				
Different group	0.9	2	0.4	0.3
Same group	156.6	407	0.4	
Total	157.5	409		
Rank				
Different group	2.9	2	1.5	0.02*
Same group	154.6	407	0.9	
Total	157.5	409		
Field of Study				
Different group	1.0	4	0.3	0.6
Same group	151.3	405	0.4	
Total	152.3	409		

Note P-value < 0.05

Table 3 Correlation coefficients of stimulating factors and the role of Community Development Officer in promoting public participation in environmental management

Variable	KN	WO	PAR	MN	AW	AP	AR	ROLE
KN	1							
WO	.750**	1						
PAR	.808**	.378**	1					
MN	.734**	.360**	.397**	1				
AW	.070	.016	.026	.131**	1			
AP	-.030	-.020	-.014	-.037	.455**	1		
AR	.044	.037	.000	.074	.357**	.408**	1	
ROLE	.070	.058	.092	.001	.187**	.220**	.235**	1

** $p < 0.01$

9. Problems, Obstacles, and Suggestions on the Role of Community Development Officer in Promoting Public Participation in Bangkok Metropolitan Administration Environmental Management

The results showed that the Community Development Officer had problems, obstacles, and suggestions on the role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management as below.

- 9.1 Budget limitation.
- 9.2 Other agencies were uncooperative.
- 9.3 People were uncooperative.
- 9.4 Lack of adequate public relations
- 9.5 Personnel Limitation.
- 9.6 There should be more promotion of public awareness on environmental preservation.
- 9.7 There should be more trainings.
- 9.8 The solution should be in line with people's needs.
- 9.9 There should be an increase of budget for activities.
- 9.10 There should be more public relations campaigns.
- 9.11 There should be personnel trainings on environmental management.

- 9.12 There should be continuous projects for promoting public participation.
- 9.13 There should be clear policies concerning environment.

10. Discussions

Findings showed that personal and stimulating factors affecting the role of Community Development Officer in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management were Rank of Community Development Officer, Awareness on Environmental Value, Awareness on Public Participation in Environmental Management, and Awareness on the role of promoting public participation.

The Community Development Officer had fulfilled the role of promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management at high level. They had promoted and encouraged people to gain knowledge, understanding, and to be aware of the importance of environment as well as public participation in environmental management. They were open to public opinions, taking people's suggestions into consideration in maintaining environmental condition as well as solving problems. The Community Development Officer encouraged communities to work together, brainstorming within the community, with other communities, and government agencies, evaluating results of environmental management activities to improve the efficiency of environmental problem solving and develop better environmental management, encouraging the people to carry out environmental development activities in their local area by themselves. Moreover, the Community Development Officer regularly worked in community in order to acknowledge the actual problems, studied and supported other Community Development Officer to learn about public participation, exchanged strategies of promoting public participation in environmental management, as well as reported supervisors when problems occurred in the promoting public participation in environmental management, etc.

All these efforts were for increasing efficiency of Community Development Officer in promoting public participation in environmental management.

11. Recommendations from the Study

In this survey research which was the quantitative research done by questionnaires, the researcher, having analyzed research results, recommended the followings.

11.1 Results showed that the majority of Community Development Officer had never received trainings and did want to receive trainings. The researcher recommended Bangkok Metropolitan Administration to organize training courses on environment and public participation to Community Development Officer at all levels in order that they could improve their role in promoting public participation in environmental management.

11.2 Results showed that different ranks of Community Development Officer affected the role in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management. This might due to the fact that low level Community Development Officer or subordinate did not have adequate knowledge and work experiences which led to project failures. Therefore, researcher recommended that the training of low level Community Development Officer in promoting public participation in environmental management should cover all aspects and have longer training period than those of higher level Community Development Officer or supervisors.

11.3 Results showed working in the role of promoting public participation in environmental management had faced problems and obstacles derived from unclear policy. The researcher recommend the Bangkok Metropolitan Administration to develop clear and precise policies and framework for Community Development Officer to work on promoting public participation in environmental management

11.4 Results showed that budget used in environmental management and public participation promotion was limited so that activities could not be carried out continuously. The researcher recommended Bangkok Metropolitan Administration to allocate more budgets for environmental management and public participation promotion.

11.5 Results showed Bangkok Metropolitan Administration had insufficient public relations activities leading to inadequate cooperation from the public and other organizations both public and private. The researcher recommended the Bangkok Metropolitan Administration increase public relations activities to promote understandings that environmental problem was the public issue that need strong cooperation from all parties to join in solving the problems. Further, there should be

projects or activities to enhance people's and all agencies' awareness to continuously take part in environmental management.

12. Recommendations for Further Study

12.1 There should be further study on public opinion towards the performance of Community Development Officer in promoting public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management.

12.2 There should be further study on expectation of Community Development Officer on public participation in Bangkok Metropolitan Administration environmental management.

บรรณานุกรม

- กนก รอดพึ่งพา . (2536). ความรู้และความคิดเห็นของเจ้าพนักงานสาธารณสุขต่อพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสาธารณสุขอำเภอและเจ้าพนักงานสาธารณสุขของเทศบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กรรณิกา ชมดี. (2524) . การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลดีต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิติพันธ์ นนทปัทมะกุล. (2535). สวัสดิการสังคมแห่งชาติ : แนวคิดและนโยบายในธรรมศาสตร์วิชาการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กองควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร.(2529). สรุปข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร. กองควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร.
- กองควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร.(2547). รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร ปี 2546. กองควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร.
- เกษม จันทร์แก้ว. (2527) . การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กุลธน ธนาพงศธร. (2520) . นโยบายของรัฐ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะกรรมการตรวจสอบการดำเนินงานตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. (2548) รายงานผลการตรวจสอบการดำเนินงานตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร. คณะกรรมการตรวจสอบการดำเนินงานตามนโยบายผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร.
- จตุรเทพ โควินทวงศ์ . (2543) . บทบาทของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดระนอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2524) . การระดมประชาชนเพื่อพัฒนาชนบท. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527) . การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ ฯ : ศักดิ์โสภารการพิมพ์ .
- ชวนชัย เชื้อสาธุชน.(2544). สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ ฯ : ฟิสิกส์ เซ็นเตอร์.
- ชินวุธ สุนทรสิมะ. (2529) . หลักและวิธีการทำวิทยานิพนธ์ รายงานประจำภาคและเอกสารวิจัย. กรุงเทพฯ ฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชิษณุกร พรภานุวิทย์ . (2544) . การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแพร่ต่อการพัฒนาสถานะแวดล้อมชุมชน.โรงพยาบาลแพร่.
- ชูเกียรติ ภัยลี. (2536) . การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมระหว่างเขตพื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานกับพื้นที่ที่ไม่มีการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดารณี อารณ. (2533) . ความรู้และความตระหนักของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล .
- ถวิล ธารโกชน (2532). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ ฯ : โอเคียนสโตร์.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. (2527) . การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.กรุงเทพฯ ฯ : ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณะสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทัศนาก บุญทอง. (2535) . กระบวนการพัฒนามูลึกภาพ. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธิดิมา มะสาดวง. (2543) . บทบาทของเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์จังหวัดในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นงเยาว์ หลีพันธุ์ . (2537). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในจังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม . บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2539) . ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัทธมนวรรณ ยิ่งเจริญสุข. (2545) . บทบาทของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลในการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาในชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2535). เทคนิคในการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศรีอนันต์.

ติยาวัฒน์ สุวรรณศรี. (2547). บทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดต่อการส่งเสริม
การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : ศึกษากรณีอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา.
วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พะยอม วงศ์สารศรี. (2531). การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พรานนกการพิมพ์.

พัทธา สายหู. (2534). กลไกของสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 6) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

เพ็ญศรี รัตนะ. (2536). การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมของกรมการ
พัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ไพบุลย์ ช่างเรียน. (2516). สารานุกรมทางสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา

มยุรี อนุมานราชชน. (2547). นโยบายสาธารณะ แนวความคิด กระบวนการ และการวิเคราะห์.
เชียงใหม่ : คณิงการพิมพ์.

มานพ นวีรักษ์. (2546). กลยุทธ์องค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชา
ชน ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองศรีไค อำเภอวารินชำราบ จังหวัด
อุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัย.

วรรณฯ ยังเจริญ. (2542). บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการมูลฝอย
และน้ำเสีย : กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยา
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล.

วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุกกุล. (2522). กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์

วิไลวรรณ โกยแก้วพริ้ง. (2538). การศึกษาประสิทธิภาพกระบวนการฝึกอบรมอย่างมีส่วนร่วมใน
การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในชนบท สำหรับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2547) องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ : ไชยทัศน์ การพิมพ์.

ศิริวัฒน์ บุญฉัตรกุล. (2547) . ศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทและแนวคิดการพัฒนาด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด ในเขตตรวจราชการที่ 8 กระทรวงวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ศรีสุตา คล้ายคล่องจิตร. (2544) .บทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลในการเผยแพร่ข่าวสาร เรื่อง การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ในจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล .

สมเกียรติ ยุติธรรม. (2541) .ความพร้อมของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการแก้ปัญหาลพิษทางน้ำ : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

สมชาย บริสุทธิสุวรรณ. (2534) . การวิเคราะห์บทบาทการปฏิบัติงานของปลัดอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมบัติ ชำรงชัยวงศ์. (2546) . นโยบายสาธารณะ ความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ. กรุงเทพฯ : เสมธรรม .

สมยศ นาวิการ. (2521) . การพัฒนาองค์กรและการจูงใจ. กรุงเทพฯ ฯ : ดวงกลม.

สมศักดิ์ กุลสราวุธ . (2534) . ความพร้อมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำศึกษาเฉพาะกรณี : จังหวัดชัยนาท . วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

สมรัตน์ อรรถนิตย์. บทบาทของสมาชิกสภากรุงเทพมหานครในการพัฒนาท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2523). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ ฯ : ไทยวัฒนา .

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2536). ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางในการใช้เบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 4) . กรุงเทพฯ ฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์ .

สุชาดา บุญประสพ. (2539) . พฤติกรรมของประชาชนในการแก้ปัญหาแม่น้ำท่าจีนเน่าเสีย : ศึกษากรณีอำเภอสภาพาน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล .

- สุนทรี จินธรรม . (2531) . การศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในหมู่บ้านโครงการปฐมอโศก ต.พระประโทน อ.เมือง จ.นครปฐม
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล .
- สุนีย์ สุขสว่าง . (2539) . บทบาทของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบลในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อม
ศึกษานิพนธ์ จังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุพัตรา สุภาพ . (2522) . สังคมวิทยา . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- สุรัสวดี หุ่นพยนต์. (2524) . ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนของประชาชน
ยากจน: ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านเขาคิน ตำบลวังน้ำลึก อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์.
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานเลขาธิการสภากรุงเทพมหานคร. (2548) . ความเป็นมาของสภากรุงเทพมหานคร.
สำนักงานเลขาธิการสภากรุงเทพมหานคร.
- สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล. (2548). แผนบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2548-2551
สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล.
- อนงลักษณ์ จันทรสาม. (2536) . บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของผู้ทำงานสาธารณสุข
ผสมผสานระดับจังหวัด เขต 7 กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยา
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2533) . วัฒนธรรม ศาสนา และ ชาตินิยม : วิเคราะห์สังคมไทยในแนวมุขย
วิทยา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานนท์ อาภาภิรมย์. (2525) . สังคมวิทยา . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- อัญชลี มุละดา . (2541) . ความพร้อมในการวางแผนสาธารณสุขของหัวหน้างานแผนงานและเจ้า
หน้าที่ผู้รับผิดชอบงานวางแผนสาธารณสุขในสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด. วิทยา
นิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อกิน รพีพัฒน์. (2527) . การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสังคมและวัฒนธรรมไทย.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อกิน รพีพัฒน์ . (2533) . “ทำไมต้องพูดถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ” ใน การมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัย
มหิดล.

- อภินันท์ สุขบท.(2547). บทบาทของบุคลากรในการจัดการขยะติดเชื้อในโรงพยาบาล กรณีศึกษา โรงพยาบาลเมตตาประชารักษ์(วัดไร่ขิง) จังหวัดนครปฐม.วิทยานิพนธ์ปริญญา
สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อภิรักษ์ โกษะโยธิน.(2548) . นโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน).
เอกสารประชาสัมพันธ์การแถลงผลการบริหารงานของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร.
- อรุณ รักธรรม .(2526) . พฤติกรรมองค์กร.กรุงเทพ ฯ : โอเดียนสโตร์.
- อุดม เข้มชื่นพงศ์ . (2537) . การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสภาตำบลในการอนุรักษ์แหล่งน้ำ
แม่น้ำท่าจีน : ศึกษาเฉพาะกรณีแม่น้ำท่าจีน เขตอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม.
วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล .
- อุทัย หิรัญโก. (2519) . สังคมวิทยาประยุกต์ . กรุงเทพ ฯ : โอเดียนสโตร์.
- อุทิศ มหาภักดีคุณ.(2543). บทบาทในการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสิ่งแวดล้อม
และสุขภาพ ศึกษากรณี กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย
มหิดล.
- อำพล พรอารักษ์สกุล. (2540) . บทบาทของหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ในการปฏิบัติ
หน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สัมภาษณ์ ดร.พงศ์ศักดิ์ เสมสันต์ ปลัดกรุงเทพมหานคร, 13 มกราคม 2549 และ 9 มีนาคม 2550.
- สัมภาษณ์ นางรัชกร สบายยิ่ง หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขต ทวีวัฒนา, กุมภาพันธ์ 2549.

Alvin Bernard. (1958). Rural Sociology. New York : Mc. Graw – Hill. Company.

Andrew Pearse and Mathias. (1979). Inquiry in Participation A Research Approach. In UNRISD Participation Programme. Geneva.

Broom , Leonard and Selznick Phillip. (1968) .Sociology A text with Adapted Readings. Fourth Edition . New York : Harper and Row Publishers, Incorporated.

- Cohen, John.M. and Uphoff, Norman T. (1977) . Rural Development Participation: Concepts and Measure for Project Design Implementation and Evaluation. New York: The Rural Development Committee center for International Studies Cornell University.
- Erwin, William. (1976). Participation Management Concept Theory and Implementation. Atlanta : Georgia University .
- Harold, R. Kaufman. (1949).Participation in Organization Activities in Selected Kentucky Localities. Agriculture Experiment Station Bulletin.
- Hay,D.G. (1951) . Social Participation of Individuals in Four Rural Community of The Northeast. Rural Sociology.
- International Labour Office. (1971) . Participation by Employers Organization in Economic and Social Planning. Geneva, International Labour Office.
- Keith Davis. (1972) : Huamn Behavior at Work – Human Relational Behavior. New York : Mc. Graw – Hill Book Company.
- United Nation. (1978) .Population Participation in Decision Making for Development. New York : United Nation Publication.
- Yaday, Ram P.(1979). “People’s Participation : Focus on Mobilization of the Rural Poor.” Alternative Strategies for Development with Focus on Local Planning and Development. UN (ADI) : Bangkok .

ภาคผนวก

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

เรื่อง การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมของ
กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ใช้ 1 ฉบับ ต่อ 1 คน
2. โปรดกรอกข้อความลงในช่องว่างให้ตรงกับความเป็นจริงของผู้ตอบแบบสอบถาม
3. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้
  - ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม
  - ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความรู้ในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
  - ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และ บทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
  - ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทเฉพาะที่เกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
  - ตอนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ปัญหาอุปสรรคในการแก้ไขปัญหา

ขอขอบพระคุณอย่างยิ่งที่ให้ความร่วมมือ

ณพรรัชส์ธรณ์ เสมสันต์

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม**คำชี้แจง** โปรดกาเครื่องหมาย x หรือ เติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. อายุ ..... ปี (ถ้าเศษของอายุเกิน 6 เดือนให้นับเป็น 1 ปี)
3. ระดับการศึกษา

☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี	☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโท	☐ ปริญญาเอก
4. คุณวุฒิ / สาขาวิชา .....
5. ระดับตำแหน่ง.....
6. ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือไม่

☐ ไม่เคย
☐ เคย   จำนวน.....ครั้ง
โครงการฝึกอบรมครั้งสุดท้ายที่ได้เข้าร่วม คือ .....
จัดโดยหน่วยงาน.....
เมื่อ วัน.....เดือน.....พ.ศ.....
7. ท่านต้องการฝึกอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือไม่

☐ ไม่ต้องการ
☐ ต้องการ
ถ้าต้องการฝึกอบรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมท่านต้องการทราบเรื่องอะไรบ้าง
☐ มลพิษสิ่งแวดล้อมด้าน.....
และการจัดการสิ่งแวดล้อมด้าน.....
☐ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน.....
☐ อื่น ๆ.....
ช่วงเวลาที่ต้องการฝึกอบรม.....
ระยะเวลาการฝึกอบรม.....

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความรู้ในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การจัดการสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย x ลงในช่องว่าง (“ใช่” ถ้าเห็นว่าถูกต้อง และ “ไม่ใช่” ถ้าเห็นว่าไม่
ถูกต้อง)

ข้อที่	คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
1	สิ่งแวดล้อมช่วยรักษาสมดุลในระบบนิเวศน์		
2	คุณภาพชีวิตของมนุษย์มีสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญ		
3	เมืองที่ยั่งยืน คือเมืองที่มีสิ่งแวดล้อมดี		
4	คุณภาพชีวิตที่ดีหมายถึงการมีสินค้าอุปโภคบริโภคจำนวนมาก		
5	สิ่งแวดล้อม คือ ดิน ไม้ น้ำ อากาศเท่านั้น		
6	การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ดีกว่าประหยัดกว่า การป้องกันปัญหา สิ่งแวดล้อม		
7	สิ่งแวดล้อมดี คุณภาพชีวิตดี		
8	การรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการหรือท้องถิ่น เท่านั้น		
9	เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นแกนนำในการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อ ผลลัพธ์ที่ตรงเป้าหมายและนโยบาย		
10	ประชาชนได้รับความรู้ขั้นพื้นฐานในการจัดการสิ่งแวดล้อมจาก เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน		
11	การสอนให้ประชาชนรู้ถึงกระบวนการที่ถูกต้องในการดูแล สิ่งแวดล้อม ถือเป็นกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมขั้นเริ่มต้น		
12	การจัดการสิ่งแวดล้อม คือ การรักษาความสะอาด		
13	ประชาชนไม่ต้องทราบถึงกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อม เนื่องจาก มีเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนคอยดูแล		

ข้อที่	คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
14	เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนไม่เข้าไปแทรกแซงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน แต่ปล่อยให้ประชาชนแก้ปัญหาเอง		
15	การจัดการสิ่งแวดล้อม คือ การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นแล้ว		
16	ประชาชนทุกคนควรเริ่มดูแลสิ่งแวดล้อมจากหน่วยที่เล็กที่สุด คือ บ้านของตนเอง		
17	การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้ผลดีมากที่สุดคือ การให้ประชาชนปฏิบัติตามคำแนะนำของรัฐเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ตรงประเด็น		
18	การดูแลสิ่งแวดล้อมจะต้องเริ่มจากหน่วยเล็กที่สุด คือ การดูแลสิ่งแวดล้อมบ้านของตนเอง		
19	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อมในบ้านของตนเท่านั้นก็เพียงพอ ไม่จำเป็นต้องช่วยกันดูแลจัดการสิ่งแวดล้อม โดยส่วนรวมของชุมชน		
20	หากไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ประชาชนก็ไม่ควรต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาหรือจัดการสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด		
21	ในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมของประชาชนจำเป็นต้องมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้าร่วมด้วยทุกกรณี		

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับความตระหนักในเรื่องคุณค่าสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมและบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย X ลงในช่องว่าง (5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง , 4 = เห็นด้วยมาก , 3 = เห็นด้วยปานกลาง , 2 = ไม่เห็นด้วย , 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

ข้อที่	คำถาม	5	4	3	2	1
1	การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของมนุษย์ทุกคน					
2	การลดปริมาณขยะเป็นแนวทางในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม					
3	การเปิดไฟเฉพาะที่จำเป็น จะช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมได้					
4	ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาเฉพาะพื้นที่เท่านั้น ไม่มีความเกี่ยวข้องกันแต่อย่างใด					
5	สิ่งแวดล้อมชุมชนมีความสำคัญมากกว่าทัศนียภาพที่สวยงาม					
6	สิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น					
7	การจัดการสิ่งแวดล้อมควรปฏิบัติเมื่อมีปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้น					
8	ประชาชนจำเป็นต้องได้รับความรู้เกี่ยวกับคุณค่าสิ่งแวดล้อมเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ					
9	การที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทำให้การดำเนินงานช้าลงกว่าที่ควรจะเป็น					
10	ไม่ควรนำความเห็นของประชาชนมาใช้ทั้งหมดเนื่องจากประชาชนไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมากพอ					
11	ประชาชนต้องให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เพื่อจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีในชุมชน					
12	ประชาชนรับฟังความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเพียงเล็กน้อย ใช้ความคิดเห็นเองในการแก้ปัญหาเป็นส่วนใหญ่					
13	ประชาชนไม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อม เพียงแต่มีส่วนร่วมในการปฏิบัติก็เพียงพอแล้ว					
14	ประชาชนเสนอข้อคิดเห็นแก่เจ้าหน้าที่เพื่อบูรณาการให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น					

ข้อที่	คำถาม	5	4	3	2	1
15	เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นเพียงตัวกลางระหว่างรัฐกับประชาชนในการเผยแพร่นโยบายเท่านั้น					
16	เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนควรคำนึงถึงกระบวนการของการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อที่จะได้นำไปเผยแพร่อย่างถูกต้อง					
17	เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนควรให้การสนับสนุนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในทุก ๆ ด้าน ของการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม					
18	เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนมักปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งยังไม่เคยส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน					
19	การจัดอบรม “อาสาสมัคร พืชภัยสิ่งแวดล้อม” เพื่อให้อาสาสมัครปฏิบัติหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เป็นการลดภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนทางอ้อม					
20	เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนต้องให้ความสำคัญกับนโยบายของผู้บริหารในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อผลของการทำงานที่ตรงเป้าหมาย					

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามบทบาทเฉพาะที่เกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย x (5 = ปฏิบัติเป็นประจำ , 4 = ปฏิบัติบ่อยครั้ง , 3 = ปฏิบัติปานกลาง , 2 = ปฏิบัติบางครั้ง , 1 = ไม่ปฏิบัติ)

ข้อที่	คำถาม	5	4	3	2	1
1	ท่านปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นประจำ					
2	ท่านกระตุ้นให้ประชาชนเป็นผู้เสนอปัญหาเพื่อดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมเอง					
3	ท่านส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้และเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน					
4	ท่านรับฟังและ/หรือ นำข้อคิดเห็นของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมาดำเนินการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของชุมชน					
5	ท่านให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อม					
6	ท่านสนับสนุนให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินกระบวนการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน					
7	ท่านนำผลการประเมินผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนมาวิเคราะห์ร่วมกับประชาชนในชุมชนเพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น					
8	ท่านให้ประชาชนดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมตามโครงการที่ท่านเป็นผู้ริเริ่ม					
9	ท่านแนะนำให้ประชาชนหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีของชุมชน					
10	ท่านชักจูงให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ด้าน					

ข้อที่	คำถาม	5	4	3	2	1
	สิ่งแวดล้อม					
11	ท่านแลกเปลี่ยนความรู้กับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนท่านอื่นเกี่ยวกับเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม					
12	ท่านเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่แต่ละชุมชนเพื่อรับทราบถึงปัญหาที่แท้จริง					
13	ท่านรายงานผู้บังคับบัญชาเมื่อเกิดอุปสรรคในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม					
14	ท่านปฏิบัติตามนโยบายของผู้บริหารมากกว่าวิธีแก้ปัญหที่ประชาชนเสนอมา					
15	ท่านส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมระดมสมองกับภาครัฐเพื่อแนวทางจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น					
16	ท่านแนะนำให้ประชาชนจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามวิถีทางของตนเองมากกว่ารอความช่วยเหลือจากภาครัฐ					
17	ท่านสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนท่านอื่นศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น					
18	ท่านส่งเสริมให้ประชาชนหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม					
19	ท่านสนับสนุนให้ประชาชนจากต่างชุมชนแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น และวิธีแก้ปัญหซึ่งกันและกัน					
20	ท่านศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น					

ตอนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ปัญหาอุปสรรคในการแก้ไขปัญหา

คำชี้แจง โปรดแสดงความคิดเห็นต่อท้ายข้อความที่กำหนดให้

1. ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ควรทำอย่างไร
.....
.....
.....
2. อะไรคือปัญหาและอุปสรรคของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
.....
.....
.....
3. ท่านคิดว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนหรือไม่ ในการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม
.....
.....
.....
4. ข้อเสนอแนะเพื่อช่วยพัฒนาบทบาทเฉพาะของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนในการส่งเสริม
กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและ
ประสิทธิผลดียิ่งขึ้น
.....
.....
.....

ขอขอบพระคุณที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ

ณพวรรณธรรม์ เสมสันต์

วัน เดือน ปี เกิด

21 มกราคม พ.ศ. 2528

สถานที่เกิด

กรุงเทพมหานคร

ประวัติการศึกษา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ,พ.ศ. 2543 – 2546

ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2547 – 2549

สังคมศาสตรมหาบัณฑิต (สิ่งแวดล้อม)

ที่อยู่ปัจจุบัน

11/16 หมู่บ้านดุสิตาลัย ถนนกาญจนาภิเษก เขตทวีวัฒนา

กรุงเทพมหานคร 10170